

AARBØG 1949

D. S. K. Aarbog 1949

Udgivet af

Foreningen af
danskisindede sønderjydske Krigsdeltagere 1914-18

ved

Johs. Clausen A. P. Møller H. Hunger J. Andersen

Eftertryk kun med D. S. K.s Tilladelse

Trykt i Hejmdals Bogtrykkeri, Aabenra
1949

INDHOLD

End er der en Gud foroven	7
6. Julidagen - en Forpligtelse mod Danskheden	13
Arresteret ved Krigens Udbrud og ført til Dähnholm	15
Suppe med Afsmag - Kredsløbet endt	19
To, som altid var tørstige	20
Hjemløs	20
Aa, jeg kunde ikke andet -	24
Kampen endt	28
En Luftskipper fortæller	33
Rusland - Balkan - Frankrig	37
Til vore døde Kammeraters Ihukommelse	47
Fortæl, Kammerat!	48
Han kom over til »Tornmy« til davretid	61
En højsindet Officer	62
Paa Jagt efter Sønderjyder	63
Da Hitler skulde styrtes	66
En underfundig Amtsforstander	71
Nogle Glimt fra mit Ophold i Frankrig	75
Maren de Penell	75
Anholdt paa Grund af Mistanke Om Spionage	80
Erindringer fra 1914-18	81
Mine Erindringer fra 1914-18	84
Efterskrift	87
Ære være deres Minde	88

Slaget ved Fredericia

1849

Mænd! som var med i de henfarne Dage,
dengang Danmarks Hjelm var saa straalende blank.
I, som med Gru stirre endnu tilbage
paa den tunge Tid, da i Støvet den sank!
Mænd, har I Mod, o, saa lyt til min Sang!
Haabet og Troen vi aldrig fornægter;
hvad I har gjort, det kan gøres engang
atter af kommende Slægter.

Kvinder! Vort Jordelivs dejligste Smykke!
Kvinder, hvem vi elske med Tillid og Tro.
I værne Pantet paa Dannemarks Lykke,
naar vor egen Slægt er i Gravenes Bo!
Sønner, som rejse det sunkne igjen,
Ryes og Schleppegrells jevnbaarne Brødre,
fostres jo ej af de kløgtige Mænd,
men af de dygtige Mødre.

Piger og Dreng, som lege i Enge,
vookser op og blomstrer til Fremtidens Haab!
Kom og syng med, mens det toner fra Strenge!
Tager Lod og Del her i Mindernes Daab!
Mindernes Flokke! Træd Vagt i Gevær!
skjærm dem mod kvalmende Nydelsers Lære!
Lær dem: Er Dannemarks Lykke dem kjær,
saa maa de elske dets Ære.

J o h s. H e l m s.

*Mindernes Hær! Kan I høre det drøner!
 Landsoldater frem og træd an til Appel!
 Klar ved Kanonerne, Dannemarks Sønner!
 Frem med Mod i Brystet hver eneste Sjæl
 Natten er stille, og Maanen fra Sky
 blinker paa Bælt med den vuggende Skude,
 men bagved Grøfters og Gravenes Ly,
 vimler af Fjender derude.*

Naar vi nu udsender D. S. K..aarbog 1949, gør vi det med Tak til alle de mange Kammerater, som har sendt os Bidrag til Aarbogen. Derigennem bliver de Oplevelser, som vi havde i Krigens lange og trange Aar, bevaret for Efterslægten.

Aarbogen er gennem Aarene mere og mere bleven det, som vi ønskede det, da vi udsendte den første Bog, et Bindeled Kammeraterne imellem. Vi bliver ældre og færre, det tynder ud i vore Rækker, mere og mere, alt som Aarene gaar, men Minderne, Kammeratskabet og Kærligheden til vort fælles Fædreland, det vi aldrig glemmer, det vi altid tænkte paa derude ved Fronten, binder os sammen.

Tak til alle, som har sendt Bidrag ogsaa til denne Bog, tak for trofast Kammeratskab og godt Venskab.

Udvalget.

End er der en Gud foroven.

Nogle tanker om sønderjyds kristendom og danskhed.

(1) End er der en Gud foroven, sang vi før som nu, når vi under forrige krig tænkte på vor fremtidsskæbne. Og vi føjede ganske naturligt næste linie til: som råder for Danmarks sag. Vi gjorde det, også når vi ikke sang, men bare tænkte på vor fremtid. For det var vist nok noget af det mest ejendommelige ved de dansksindede sønderjydske krigsdeltagere, at de så afgjort satte Danmarks navn i forgrunden, men på en anden måde end vore tyske kammerater satte Tysklands navn. Det var noget, der var os i kødet båret, det danske. Vi var jo ikke større end tobak for en skilling, da vi kunne sige: Æ e dansk, ja før vi kunne tale rent, havde vi allerede bevidstheden om, at dette var noget særligt, at det var et fortrin, en ret, som ingen af os ville give afkald på, og som vi var rede til at tage konsekvenserne af. Det var så enestående for os, det prægede os i al vor færd og i alle vore tanker, så vi aldrig, selvom vi til tider måske kunne ønske det, kunne lade være med at bære dette som et kendingsmærke, vi måtte bære, enten vi ønskede det eller ej: hver glans, hver plet, der faldt på Danmarks navn. Og så var der en ting til: tanken om Danmark, om alt det, der knytter sig til Danmarks navn, var, i hvert fald for mange af os, uvægerligt knyttet til Guds navn, eller vi må måske hellere sige, at Gud var knyttet til Danmark, til vort nationale tilhørsforhold, og det på en måde, så det blev til forargelse for mange, især blandt mange af vore modstandere, men også for enkelte af dem, der skulle vide bedre besked, vore landsmænd, især dem nord for (2) Kongeåen. De så i denne sammenknytning en fare ikke bare for vort personlige kristenliv, men også for vort folkelige liv, for så vidt som de forstod, hvad et folkeligt liv er. Nuvel: Faren er der vel også, den kan vel ogsaa vise sig som en ligefrem trussel mod vort liv både som kristne og som danske, men vi behøver ikke at være særligt indviede i livets mangfoldige mysterier, før vi opdager, at livet nu engang ikke kan leves uden fare. Det må leves farligt, dette er nu engang sandt, hvem der så har præget ordet. Vi kan simpelt hen ikke leve livet, det vanskelige og det rige liv uden fare for dets eksistens, og de, der er bange for at sætte livet ind, de vil altid komme ud for dette, at et sådant liv forgaar af mangel på indhold, det sygner hen. Dette gælder både vort rent menneskelige, vort nationale og vort religiøse liv.

Men hvad skulle så være den egentlige fare? Den er blevet præciseret for os så mange gange, både af modstandere som af venner: Faren skulle være den, at kristendom og nationalitet filtreres sammen i et uløseligt virvar, der ville gøre danskheden, nationaliteten, til en slags religion, religionen til en slags politik. Nå, faren var der, den har vel også været hos os, så vi gjorde kristentroen til en slags tjener for det nationale liv. Vi har set, at sligt kan gøres. Vi så det i nazismens storhedsdage. Med dette var da også kun muligt, fordi man der glemte at få eftersætningen med i påstanden: end er der en Gud foroven -. De glemte at få det med, at han råder for folkets sag, og han har kun sin beretti-

gelse som Gud, når han tjener folket. Ja, Gud blev for dem kun en slags personifikation af folket. Folket var i sig selv guddommeligt, evigt. At der kan være tendenser i samme retning også hos os, skal ikke fragås. Vi mindes Aksel Juels sang om flaget, hvor det hedder: Ikke min, og ikke din, men hele folkets evighed. Almindelig er denne tankegang dog ikke blandt danske, og heller ikke blandt sønderjyder.

Nej, tankegangen her er denne: Der er en Gud foroven. Det står som den evige kendsgerning. Hans eksistens er (3) uomtvistelig, selvom Danmark skulle forgå. Denne vor Guds eksistens er grundvolden og grundlaget for vort folks liv og lykke. Vort folks fremtid er afhængig af at Gud kommer til at råde for Danmarks sag, altså deraf, at det danske folk anerkender Gud som sin Gud, hvem det er bundet til i liv og død. Denne Gud er det danske folk ansvarlig overfor i hele dets færd, dets retsbevidsthed dets forhold til naboer og til venner og fjender. Og det danske folk, det er dig og mig. Dette ansvar prægede også vor nationale kamp indtil nu, og den tid skulle nødig indtræffe, da det ikke mere kommer til at præge vor kamp for livet. Vore kampmidler valgtes ikke efter, om de var kloge, selvom vore talsmænd på tinge i den tyske hovedstad. nok forstod at handle forstandigt, de valgtes efter det Junggreenske princip, der meget vel kunne forliges med Jesu ord: "Alt altså, hvad I vil, menneskene skal gøre mod Eder, det skal I også gøre mod dem". Vi havde i hele vor nationale kamp en forståelse af, at klogskab ikke er nok i politikken og i kampen for retten. På forskellig måde er dette kommet til udtryk i vore store nationale skikkelsers ord og handlinger. I dette forhold lå og skal for al fremtid vor folkelige styrke ligge. Vi skal og må ikke spørge: Er dette eller hint klogt, men er det forsvarligt over for Gud og over for selve vort nationale liv? Her er vi ved det specielt danske, ved den specielt sønderjydske form for nationalt og folkeligt liv.

Men faren? For faren er der jo dog. Ja, vist er faren der. Den lurer overalt, hvor vi er tilbøjelige til at identificere vore egne planer og ønsker med Guds planer og Guds ønsker. Den lurer overalt der, hvor vi siger: Det er Guds vilje, mens vi mener vor egen, eller i hvert fald handler ud fra vor egen vilje. Den foreligger der, hvor vi siger: Dine fjender til lands er og fjenderne hans, de er fjender af sandhed og retten. Nu vel, vi er ikke de første, der har været ude for dette og for at gøre denne kapitalbommert. Vi har i vor bibel skoleeksempel, nemlig i det gamle Israels historie. Der er trods alle dets fejl og dets fald (4) dog vel næppe noget folk, hvor troen på Gud som folkets Gud har været så inderligt forbundet med folkets liv som netop jødefolket. For dem var det en vis og afgjort sag, at med Jahve som Gud var deres eksistens som folk sikret. De holdt sig godt nok til Jahve og Jahves forjættelser som urokkelige og urykkelige, men de glemte så ofte den anden side, at Jahve var den, der så også måtte råde for folket og dets liv i alle enkeltheder, de glemte, at der var en sammenhæng mellem troen og livet, derfor måtte profeterne gang på gang tale dommens ord til folket og dets ledere. Men selvom dommens ord ofte var hårde, er det dog en kendsgerning, at Herren ikke glemmer sit ejendomsfolk, og trods dom, og måske netop igennem den, har han vist sine freds- og frelsertanker med dette folk. Men det er altså det danske folk, det er os, det gælder nu. Der må det stå som en urokkelig kendsgerning: Gud råder for Danmarks sag, vi skal lade ham råde. Men hvordan det? Skal vi bare lægge hænderne i skødet og sige med Ingemann: Alting føjes, som Gud vil, her er trygt at dvæle! Det ville dog være den største misforståelse af forholdene og for resten også af digterens ord. Vi skal stille os til disposition for ham, så godt vi forstår, og så vidt vi formår. Vi skal lade os bruge af ham, sådan som profeterne lod sig bruge af ham, så de kunne sige: Se, her er jeg, send mig. Så vidt jeg har forstået

vort folks historie i udlændighedstiden, har da også de mænd, der gik forrest i kampen, følt det noget i den retning, og mange af dem, der kun stod som menige i rækkerne, har følt det samme. Det var dette, der gav deres liv både dybde og udsyn. At der kunne ske fejl, at der kunne forekomme fald, det er ligeså selvfølgelig som i det gamle Israels dage. Og at fejlene og faldene så lå nær op ad tanken om vort kald, er ligeså indlysende. Men vi må her i grænselandet mere, end noget andet sted forstå, at livet er en risiko, og denne risiko må vi tage, om vi vil virke til velsignelse for vort folk.

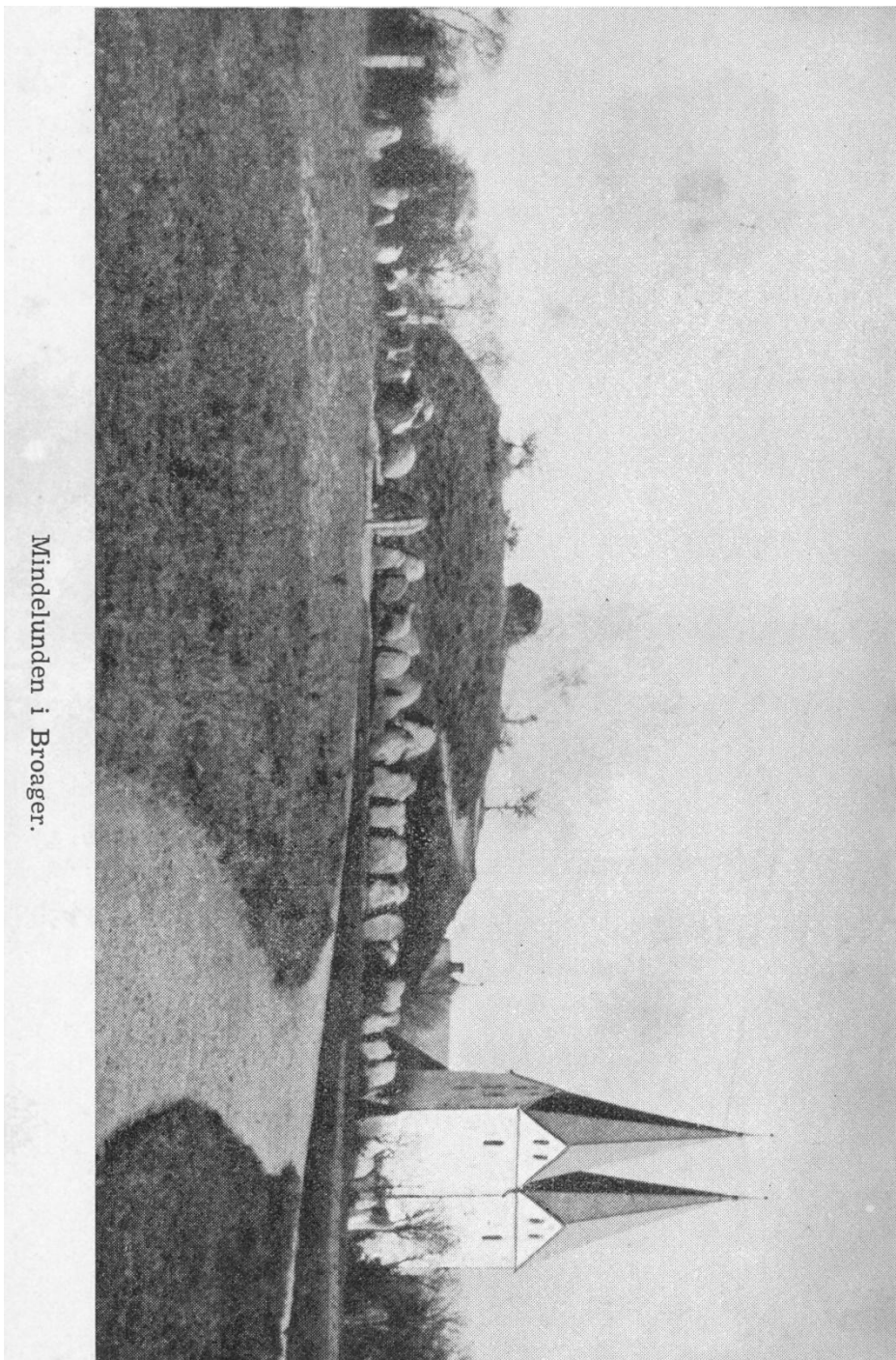
(5) Men for mig at se ligger faren for sønderjyds kirke- og kristenliv og for det folkelige, det danske, et helt andet sted. Det, der har været faren og stadig er det mange steder hernede, især i den såkaldte truede firkant, er trangen til at isolere kristentroen, at gøre den til noget afsondret, faren for, at vi skal unddrage os fra at leve vort folkelige liv, fra at udøve vore nationale og folkelige rettigheder og pligter ud fra den opfattelse, at politik, og politik var jo udtrykket for det danske, var noget, troende mennesker ikke måtte befatte sig med, fordi det var verdsligt, og fordi det hed i den hellige skrift, at øvrigheden er af Gud, og at vi skal være øvrigheden "underdanig". Alene "udtrykket "underdanig" viser, at det stammer sydfra, at det ikke er født af dansk ånd. Og når nu de mænd, der repræsenterede øvrigheden, lod sig forlyde med, at det at stemme dansk f. eks. var at gå mod øvrigheden så kan man forstå, at her var mangt og meget, der måtte rettes, og som ikke kan rettes fra i dag til i morgen. Den indflydelse, der i disse egne er øvet af en del af de tyske præster - lad det være sagt med det samme - sikkert ud af et ærligt sind, har været skæbnesvanger for mange mennesker og har bidraget meget til, at både kristendommen og den danske folkelighed har taget skade. Kristentroen fik her, da den blev som en enklave i menneskelivet ikke den indflydelse på hele menneskelivet, som den burde have. Den blev ikke den vaagne samvittighed, som det er dens kald at være. Det har vist sig netop i årene under besættelsen, at mange af dem, der havde ord for at være troende kristne, og sikkert også mente det, blev grebet af nazismens ideer. Grunden var alene den, at de ikke forstod, at kristendommen, om den er ægte, skal være den helliggørende surdej, der gennemsyrrer hele menneskelivet, også samfunds- og folkelivet, også det nationalpolitiske. Her er der syndet, og her må gøres bod, og her må ydes hjælp. Vel leves der i disse egne et alvorligt kristenliv, måske endogså et rigt bevæget kristenliv, men der er (6) noget forkvaklet ved det, og det er vel nærmest derfor, disse egne er kendt som landet med de mange - er det ikke tretten - religioner.

Og vist leves der et folkeligt liv der, men det leves af alt for mange afskåret fra forbindelsen med kirken, afskåret fra det korrektiv, kirken og kristendommen kan og vil yde. Følgen er blevet den, at folkelivet er blevet mere og mere verdsliggjort, og at det må savne den dybde, forbindelsen med kirke og kristendom, altså med Gud, giver. Her ligger store opgaver og venter paa deres løsning, og løsningen må findes ud fra linierne: End er der en Gud foroven, som råder for Danmarks sag.

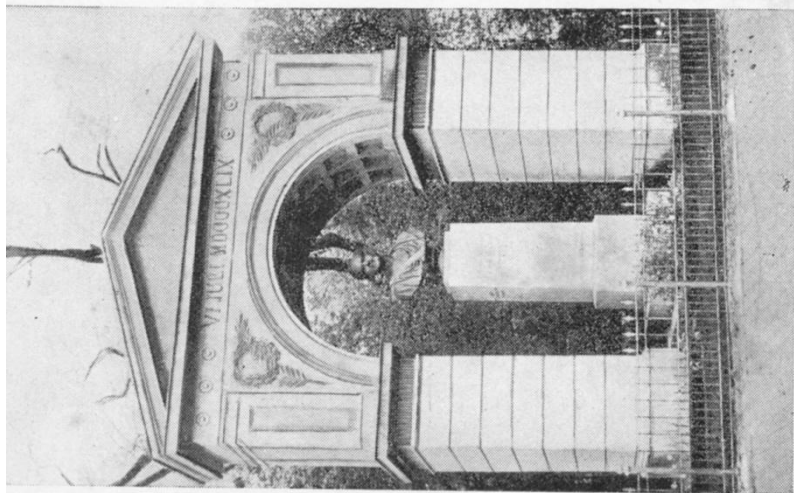
Og løsningen må findes, og kan kun findes der, hvor der handles ud fra den ansvarsbevidsthed, der prægede de mænd, der under fremmedherredømmet gjorde alvor af sætningen: End er der en Gud foroven, som råder for Danmarks sag. For dem vil det ansvar, de føler over for deres folk, blive en vejviser ind i det dybeste personlige forhold til Gud. Sådan gik det den unge patriot, den senere profet Esajas. Han fik sit møde med sin Gud, han fik der bevidstheden om, at han var en syndig mand, som hans folk var et syndigt folk, og måtte igennem det dybe: Ve mig! Men vejen førte ham ind gennem tilgivelsen til det store kald, Gud havde tiltænkt ham. Sådan kom kaldet til adskillige af

dem, der satte deres liv ind for deres folks sag her i Sønderjylland: Sådan vil det komme til dem, der også i fremtiden vil gøre det. Så vil den dybeste, inderligste kristentro forenes med ansvar og troskab over for vort folk, og så vil der gro et rigere og dybere kristenliv og folkeliv frem hernede.

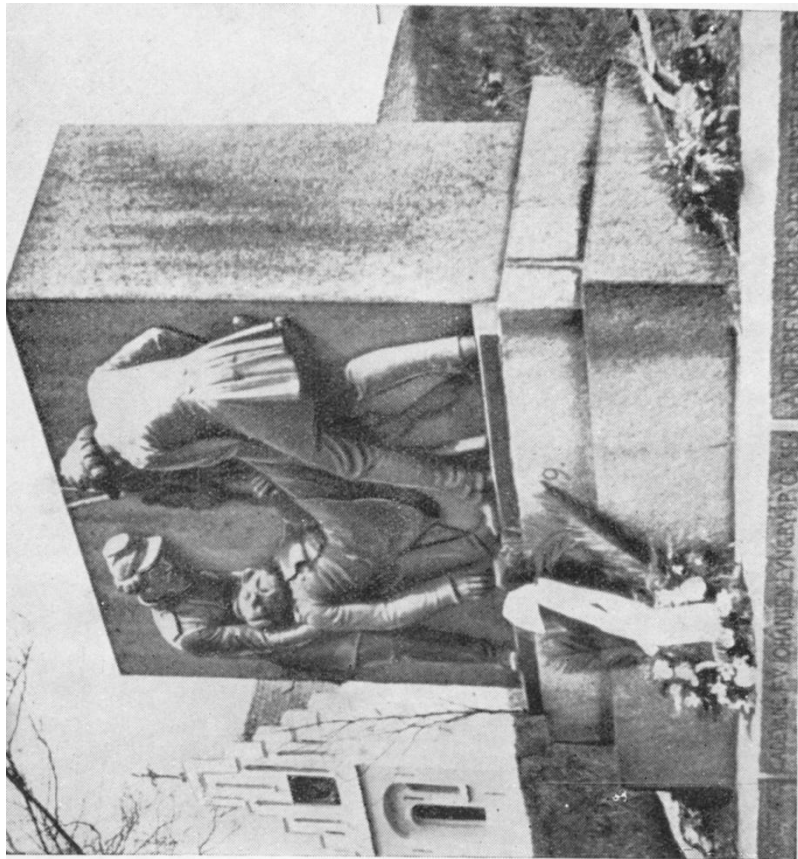
N. C. Nissen,
Augustenborg.

Mindelunden i Broager.

Fredericia. Bülow-Monumentet.

Fredericia. Bissens Relief paa Krigergraven fra 1849.

6. Julidagen -

en Forpligtelse mod Danskheden.

(7) Om hundrede Aar er alting glemt, hedder det gamle Ord; men der er ingen Regel uden Undtagelse, og en saadan Undtagelse er Slaget ved Fredericia den 6. Juli 1849, netop i Aar for 100 Aar siden. Denne Begivenhed er en af dem, som ikke vil blive glemt, saalænge dansk Tunge tales. Den er en Milepæl i dansk Militærhistorie, som Aar efter Aar er blevet fejret i Sang, i Tale og i Skrift.

6. Julidagen var ikke den eneste stolte Dag for den danske Hær under Treaarskrigen. Bl.a. slog vor Hær i Fægtningen ved Ullerup den 6. April en betydeligt overlegen fjendtlig Styrke; men da der kort efter kom Underretning om, at Linieskibet "Christian VIII" var sprunget i Luften, og at Fregatten "Gefion" havde maattet overgive sig, gav den daværende Krigsminister, Hansen, Befaling til Rømning af Sundved, og en Del af den danske Styrke blev overført til Als, medens Generalerne Bülow og Rye trak sig tilbage op gennem Jylland, hvor de den 23. April havde en større Fægtning ved Kolding. Styrkerne stod her omtrent lige, og Krigsministeren gav Ordre til yderligere Tilbage-trækning. General Bülow, som i Mellemtiden var blevet øverstkommanderende, trak sig tilbage til Fæstningen Fredericia, som Oberst Lunding havde sat i krigsmæssig Stand. Rye fortsatte Tilbagetrækningen videre mod Nord og lavede en Spærring ved Skanderborg. Tyskerne sendte en Division efter, og da man erfarede, hvor godt Rye egentlig laa i sine Fæstningsværker, sendte man endnu en Division fra Koldingegnen derop. Rye trak sig tilbage uden om Aarhus; men under Tilbagetrækningen tilføjede han ved nogle fortrinlige Manøvrer Fjenden (8) mærkbare Tab, inden han naaede helt ud paa Mols til Helgenæs.

Til Søs var de danske Stridskræfter Herrer, og Fjenden var bestandig truet fra Søsiden. Krigsministeren blandede sig bestandig i den praktiske Krigsførelse, hvad der vistnok ikke gavnede den ret meget, og General Bülow var som Følge deraf meget hemmet i sine Dispositioner indtil han omkring Midten af Juni Maaned 1849 opnaaede at faa frie Hænder.

Den 1. Juli var der omkring Vejlbj Præstegaard paa Fyn samlet en ret betydelig dansk Styrke. Præstegaarden var General Bülows Hovedkvarter, og her fattede han Planen om en af de første Julidage at lade foretage et Udfald fra Fæstningen Fredericia. Den 4. Juli sammenkaldte han til et Stabsraadsmøde, og heri deltog Generalerne Moltke, Schleppegrell, Rye og de Meza samt en Række andre, højtstaaende Officerer fra Hær og Flaade. Paa Mødet forelagde General Bülow sin Plan, som nogle var saa absolut imod; men han vilde have den gennemført. Ganske vist - og heldigvis - kunde han ikke lade 'Planen komme til Udførelse samme Nat, Natten mellem 4. og 5. Juli.

Tyskerne havde gennem en slesvigholstensk Desertør faaet Underretning om Forhandlingerne paa Stabsraadsmødet, og deriblandt ogsaa, at der samme Nat vilde ske Udfald fra Fredericia. Postkæderne blev besat og forstærket - men endnu ved Daggrø var der intet sket, og den stærke Bevogtning af de tyske Stillinger slappedes. Opmærksomheden blev ikke skærpet synderligt den følgende Nat, hvor de danske Tropper forsigtigt og ad halmstrøede Gader og Veje trængte ud af Fæstningen mod de tyske Stillinger.

Styrkerne, der stod over for hinanden, var omtrent lige stærke. Man regner med, at den belejrende Hær talte 12-14.000 Mand, medens Fæstningens Besætning var paa smaa 7.000 Mand, hvortil kom de fra Fyn overførte Styrker i et lignende Antal.

(9) Kort efter Midnat trængte Soldaterne gennem Fæstningens Porte ud langs Stranden og over det flade Land omkring Fæstningen. I de følgende Timer stod der haarde Kampe, hvis Udfald vi alle kender. Der er maaske Grund til at opregne Tabene af faldne, saarede og fangne paa begge Sider. Paa dansk Side var Tabene ialt 75 Officerer, 78 Underofficerer og 1738 Menige. Paa Oprørshærens Side var Tabene 81 Officerer og 2910 Underofficerer og Menige.

Den 6. Juli var en stor Dag for den danske Hær. Den viste et Mod og en Kampvilje hos den danske Soldat, som gennem Tiderne vil blive staaende som et lysende Eksempel for dansk Ungdom og Manddom, der vil staa sammen om Forsvaret af den danske Jord.

Intet Under, at Fredericia er stolt af sine Minder og værner om dem med Pietet.

Man har i Byen rejst Mindesmærker for Generalerne Bülow og Rye og for Byens Kommandant, Oberst Lunding; men først og fremmest maa nævnes det uforglemmelige Mindesmærke over den menige, danske Soldat, "Den tapre Landsoldat", der ses gengivet ved disse Linier. Dette Minde har faaet en fremtrædende Plads i Byens Fysiognomi. Og det stemningsbevægende Monument paa Kæmpegraven over de faldne, der ligger paa Trinitatis-Kirkegaard, kalder til Eftertanke og fortæller os, at midt i Glæden over vundne Sejre maa vi ikke glemme Prisen, de kostede. Stensætningen omkring Kæmpegraven bærer faldne, danske Soldaters Navne.

Men ikke Mindesmærkerne alene fortæller om den 6. Julidag for 100 aar siden. Denne Dag lever stadig i Fredericianernes og i mange, mange andre Danskes Hjerter, hvilket de aarligt tilbagevendende Festligheder giver det tydeligste Bevis paa.

5. Juliaften er viet til de stilsfærdige Minder om vore døde Soldater, og i Tusindtal drager unge og gamle til Mindesmærkerne for at ære deres Minde. Pragtfulde og kostbare Kranse ligger der Side om Side med beskedne, (10) smaa Buketter, plukket langs en Grøftekant eller i en lille Have. Nænsomme Hænder, ældede og rynkede af et langt Livs Arbejde, og buttede smaa, lægger Time efter Time varsomt Blomsterne i Græsset ved Granitoklerne omkring Landsoldaten og Kæmpegraven, medens Tusmørket sænker sig over de minderige Steder, og unge, ranke Kvinder og Mænd i Uniform vandrer stille gennem Gaderne fra Mindesmærke til Mindesmærke for at bringe Beundring og Taknemmelighed for Fortidens Daad til Udtryk.

Men tidlig om Morgen den 6. Juli dunder gamle Kanoner deres Salut ud over de lige Gader og Voldenes Krumning. Og Orkestre drager gennem Byen for at vække Staden op til en Festdag, hvor Tale og Sang veksler, hvor gamle Soldater fylkes under deres Faner. Ungdom i militært Khaki eller Spejdernes grønne, blaa og gule Uniformer, de kvindelige Korps i staaelgraa Farver eller blot livsglad, civil Ungdom slutter op om Processionen, der til Sørgemarchens Toner først vandrer til Kæmpegraven, hvor Sejrsreveillens Toner første Gang lyder ud over tusindtallige Skarer, der fylkes i Gaderne. Fra Talerstolene lyder djærve, stærke, løfterige og krævende Ord. Alt det, der netop gør os til et dansk Folk med en dansk Tunge og en rig Tradition, kommer til Udtryk i 6. Julidagens Taler, og saa tæt paa Minderne om en stor Tid i Danmarks Historie virker disse Ord dobbelt stærke paa opladte Sind.

Vi der i Aar fik Lov til at opleve Hundreedaarsfesten for 6. Julislaget, følte de stolte Mindes Tale som et ildnende Tilraab om at staa sammen - koste hvad det vil - omkring

hver Fodsbred J ord, hvor dansk Sæd og Tale har Hjemret. Gid disse Tanker maa gribe ogsaa dem, der ikke oplevede at se danske Mennesker fylkes under de historiske Faner i Fredericia.

B. A. Elm-Larsen.

Arresteret ved Krigens Udbrud og ført til Dähnholm.

(11) Om Morgenen den 2. August 1914 rygtedes i Gram, at Verdenskrigen skulde være udbrudt, og alle, baade unge og gamle, som havde været Soldat, skulde straks give Møde. Da jeg var passeret de 45 Aar, skulde jeg ikke give Møde, men da jeg kendte mange i Fol, som nu skulde indkaldes, gik jeg til denne By for at tage Afsked med dem. De fleste var allerede mødt, og de Vogne, der skulde køre dem til Stationen, var ved at køre frem. Det var et uforglemmeligt, men ogsaa et rørende øjeblik, da de mange indkaldte maatte tage Afsked med deres Hustruer og Børn, Kærester og Venner for at trække i Mikkels Trøje, for hvor mange vilde vende hjem igen med hele Lemmer?

Dagen derpaa kørte vi Rug ind. Vejret var straalende, men den næste Dag regnede det. Jeg foreslog derfor min Hustru, at vi skulde køre til Gramby og se, hvordan Sagerne stod til der. Man havde fortalt os, at det ikke var saa helt let at komme frem paa Vejene, for Hjemmetyskerne holdt dem spærrede. Vi slap dog igennem og kørte hen til Rejsestalden for at spænde fra. Vi havde dog paa Turen haft Lejlighed til at konstatere, at der nu var store Dage for de gæve Hjemmetyskere. De skulde nok vise os Danskere, at de nu havde den absolutte Magt og Myndighed. Der var særlig en Vejmand fra Kastrup, som var højt oppe. Med Karabinen slængt over Skulderen kommanderede han sine Folk snart herhen, snart derhen, og kom der vejfarende, kørende eller gaaende, raabte han barsk Sit "Holdt!", hvorefter enhver maatte opgive, hvem han var, hvorfra han kom, og hvor han agtede sig hen.

Naa, jeg fik spændt fra. Min Kone gik paa Familiebesøg. Jeg gik ud paa Gaden og sluttede mig til to af mine (12) Bekendte, der stad og læste i "Flensborg Avis", som lige var ankommet, i Dag dog kun i halv Størrelse. Jeg havde kun lige faaet sagt Goddag, da Gendarmen traadte hen til os. Han bad mig om at følge med hen i Rejsestalden, og der erklærede han mig for arresteret! Jeg blev naturligvis lidt lang i Ansigtet, for jeg havde ja ikke begaaet noget, der ikke kunde taale at se Dagens Lys. Paa mit Spørgsmaal om Grunden til min Arrestation, svarede han: Det rager ikke Dem; det skal De nok altsammen faa at vide senere! - "Ja, men", sagde jeg, "jeg maa da først hjem og skifte Tøj, for jeg er jo ikke forberedt paa en længere Rejse." Men det kunde der slet ikke være Tale om. „sofort mit!" sagde han. "Naa, det er vel nok strenge Betingelser," svarede jeg. "De har overhovedet intet, De skal have sagt," sagde han. "Jeg maa da i hvert Fald hen til min Hustru og min Moder og sige Farvelag give min Kone Besked om visse Ting derhjemme, for det er ja ikke saa helt ligetil paa staaende Fod at blive revet bort fra en stør-

re Bedrift i Høsttiden." – Naa, ja, det kunde jeg ja saa godt; men han vilde følge med, og vi fulgtes altsaa sammen derhen. Min Kone og min Mor havde set os komme, og de kunde naturligvis ikke rigtigt begribe, hvordan det hang sammen. -

Vi kam indenfor, og jeg sagde straks, som det var: "Ja, nu er jeg Arrestant og skal følge med Gendarmen; hvorhen ved jeg ikke." Min Kane og min Mor blev naturligvis bestyrkede, Jeg forsøgte at trøste dem med, at jeg jo nok snart skulde komme tilbage igen, far jeg havde jo intet gjort. Jeg gav min Hustru den nødvendig: Besked om Arbejdet derhjemme, og da jeg gik, sagde mm Mor i retfærdig Harm: "De forfløjne Tyskere da ogsaa!"

Gendarmen ventede paa mig. Jeg spurgte om, hvor vi skulde hen. "Ja", sagde han, "vi skal til Haderslev, men. Taget gaar først i Aften; men nu skal jeg bringe Dem hen i Byens "Hundehul"!" Jeg protesterede omgaaende ". "Ja" fortsatte han, "hvis De kender een her i Byen, som vil garantere for Dem, saa kan De faa Lov til at opholde Dem (13) der. saa længe."Jeg kendte Købmand Schrøder. Vi gik derind, og han lavede at give mig Husly i Ventetiden. Det lykkedes mig ogsaa her at faa en til at tilse Bedriften derhjemme, for jeg havde en daarlig Avlskarl, og to af mine Karle vilde melde sig frivilligt. Desuden havde min Kone ja ogsaa nok med at passe vore ni smaa Børn.

At de to Karle vilde melde sig frivilligt, havde de meddelt mig om Margenen. De forlangte deres Løn udbetalt til Dato, ag den fik de. Da de gik, traf de min Kone i Forstuen, og hun sagde til dem: "Naar I vil melde jer frivilligt, er I begge nogen store Narre, og det skal I nok kamme til at fortryde!" Karlene gik til Gramby. Den ene af dem var en Tysker, og nu fortalte de til Kommuneforstanderen og en af hans Haandlangere, hvad min Kane havde sagt. "Det skal hun faa betalt! Hun skal "Fanden tage mig arresteres!" sagde de. – Jeg blev altsaa anholdt; men Gendarmen mødte nu i lang Tid hver Dag i mit Hjem og holdt Forhør over min Kone og over Pigerne. Ogsaa de truedes med Anholdelse og Bortførelse.

Omsider stad vi da, Gendarmen og jeg, ved Toget. Vi kom godt til Vojens og gik hen til Paulis Hotel. I Døren stod en Officer, og vi standsede. "Hvad har De der?" spurgte han. "En politisk Fange," var Svaret. Saa talte de lidt sammen, ag de blev enige om, at han skulde føre mig ud paa Kasernen i Haderslev. Vi fortsatte altsaa Rejsen, og det blev Midnat, inden vi kam derud. Jeg blev losset over i Gymnastiksalen, og der fandt jeg et meget broget Selskab, lige fra Skibskaptajner til Landstrygere, Bosser. Der var stille og roligt i Salen. Der var mørkt, men Jeg kunde skimte en Del ledige Sengesteder, hvori der laa en Høsæk ag et snavset Lagen. Gendarmen pegede paa sengene ag sagde med et skadefro Smil: "Ja, saa vær saa god, min Herre, og tag Plads." – Saa forlod han Salen og overlod mig til Stilheden og Ensomheden.

Der var kun een Ting at gøre, og det var at klatre op i en af Sengene. Sove kunde jeg naturligvis ikke, ag det var (14) jo ikke saa underligt. Jeg laa hele Natten i mine egne Tanker. Da det om Morgen var ved at blive lyst, opdagede jeg, at min Sengenabo var en "Bos". Han var i Dagens Løb paa Grund af Optøjer blevet anholdt og indbragt. Da han var blevet vaagen, sagde han: "Aah, bare vi nu havde haft en Flaske Brændevin!" Jeg svarede ham ikke, men jeg kunde dog ikke lade være med at spekulere over dette mærkelige Selskab, jeg var dumpet ned i.

Imidlertid var ogsaa de andre i Salen, lidt efter lidt, kommet ud af deres Køjer, og jeg opdagede nu, at der fandtes to Slags Publikum i Salen, et bedre, der laa i Sengene ved

den ene Side af Salen, og et mindre pænt, der var anbragt ved den modsatte Væg. Jeg var havnet hos det "tilfældigt opsamlede Selskab".

Mine nye Kammerater ovre ved den anden Væg kunde nok se, at der i Nattens Løb var kommet "Forstærkning", og at den nyankomne i sin Paaklædning ikke lignede en almindelig "Omløber". En af dem, Kaptajn Clausen fra Haderslev, Dampskibet "Helene"s Fører, spurgte mig, om jeg ikke kunde tænke mig at flytte mit Kvarter over til dem. Ogsaa de andre gav deres Samtykke dertil, og jeg var naturligvis glad for at forlade Landstrygerfløjen. Nu var jeg blandt gode Kammerater, og vi blev hurtigt godt kendt med hinanden. Blandt de arresterede var ogsaa en Del Fiskere fra Aarø. Tiden gik saa nogenlunde, men jeg fik jo intet nyt at vide hjemmefra, og det var haardt nok.

De indkaldte Soldater gik Dagen igennem ud og ind hos os, og der var mange kendte Ansigter imellem dem. Maden, vi fik, var ikke til at prale af; der var tilstrækkeligt til os, men man serverede den i snavsede Kar, og det var uappetitligt.

Der var ingen, der troede, at vi foreløbig vilde komme paa fri Fod, og derfor var det ret naturligt, at vi talte meget om vor fremtidige Skæbne. Nogle mente, at vi nok skulde ud og arbejde hos Bønderne; men Flertallet, og blandt dem ogsaa Kaptajn Clausen og Fiskerne, holdt stærkt paa, at vi skulde til Øen Rugen. En af Fiskerne, (15) der var en stor Spøgefugl, svor paa, at naar vi først var kommet til Søs, skulde han nok lodse os lige ind i Svendborg Havn.

Dagene gik, Lørdag Formiddag fik vi Besked om, at vi samme Dags Eftermiddag skulde bort, Det skete, og vi var efterhaanden ikke saa faa, der skulde samme Vej, Der var blandt andet Redaktørerne fra Modersmaalet, N. Petersen, N: Svendsen, Sarup, gamle Mathiesen, Lebeck, der var Bonde, Enemark fra Høgelund, Skov fra Københoved, Callø fra Rødding og endnu flere, alt ialt en temmelig pæn Repræsentation fra Haderslev Amt. Vi tog Opstilling med fire i hver Række, og under Bevogtning af Militær med opplantede Bajonetter gik det gennem Byen og ud til Banegaarden, hvor vi alle blev stuvede ind i een Vogn.

Rejsen varede tre Dage og førte os til Dähnholm, en lille ø mellem Rugen og Stralsund. Paa øen fandtes et -stort Kaserne-Kompleks. Vi blev ført ind i nogle lange Bygninger, der lignede Stalde, og her blev vi slaaet sammen med Mennesker fra mange Nationer, navnlig Sømænd, der var taget til Fange ude paa Søen. Her fandtes Mænd, Kvinder og Børn, store og smaa. Alle færdedes frit imellem hinanden, baade Dag og Nat. Senge eller Sengeklæder fandtes ikke. Alle laa paa Gulvet i noget Halm. Vi protesterede omgaaende mod denne Sammenblanding og gjorde opmærksom paa, at vi ikke var almindelige Forbrydere. Det hjalp, og vi overflyttedes til to store Stuer paa Kasernen.

Forhørene begyndte. Tyskerne stillede et Borede op udenfor paa Kasernegangen. Paa den ene Side stod en Stol til Forhørslederen og paa den anden Side en til Sekretæren. Forhørslederen var en helt ung Løjtnant. Han var en brøsig Herre, som kun en Tysker kan være det. Han ansaa os for at være et usselt Kryb, men dog de største Syndere i Verden. Jeg kunde have ønsket det værste for denne dumme Tølper. Nogle af os blev præsenteret for et alenlangt, synderegister.

Da det var min Tur til at møde frem, læste han en lang (16) Remse op, omfattende alt muligt og spurgte af og til, om jeg havde sagt ditten og datten, hvortil jeg svarede nej og atter nej; men jo længere vi kom frem, des mere rasende blev han. Han vilde true mig til Indrømmelser; men da jeg vedblev at nægte, befalede han Vagten at klæde mig af og undersøge mig grundigt. Derved kom en lille Notesbog frem. Jeg havde købt den i Ha-

derslev for at opnotere mine Oplevelser i den. I Bogen stod en lille Notits om en russisk Krigsfange, der under vort Ophold i Haderslev var blevet indsat i Fængselet der. – Løjtnantsbæstet kunde jo ikke læse Dansk, men han forstod selvfølgelig Ordet "Russer", og Resultatet var, at han omgaaende blev fuldstændig desperat. Han vedblev med at sige "Russe, Russe! Was haben Sie mit den Russen zu tun?" – Jeg forklarede ham Sammenhængen; men han vilde paa ingen Maade forstaa mig. – Afklædningen fortsatte lige til Skindet; ja, det var lige ved, at Saalerne skulde rives af mine Støvler. Nu spurgte han Vagten, om der var nogen paa Kasernen, der kunde læse Dansk. Det har der muligvis ikke været. Jeg fik Lov til igen at klæde mig paa og blev saa puffet og stødt ind til de andre "Forbrydere"; men Bogen beholdt de. Kort efter tog de alt fra os, Punge, Knive, Nøgler osv. Senere fik vi dog vore Ejendele igen, men min Notesbog saa jeg aldrig mere.

Nu havde vi allerede opholdt os her i en halv Snes Dage og var stadig uden Efterretninger hjemmefra. Vi oplevede strenge og triste Dage paa Øen Dähnholm; men en skønne Dag blev vi transporteret til Altona og kom atter i Forhør. Forhørene her foregik dog paa en helt anden pæn og ordentlig Maade. Da vi havde været i Altona nogle Dage, fik vi ogsaa Breve hjemmefra, ligeledes fik jeg en Kuffert med rent Tøj. Vort Humør steg nogle Grader. Vi boede paa et Hotel, der i Almindelighed gik under Benævnelsen "det hemmelige Politifængsel". Efter Forholdene havde vi det godt.

Som nævnt fik jeg sendt en Kuffert med Tøj. Vi skulde selv afhente vore Pakker. Det undrede mig dog, at jeg: (17) fik udleveret en Kasse. Min Kone havde dog ellers meddelt mig, at det var en Kuffert. Jeg kom ind paa Opsynsmandens Kontor med min Kasse. Vi skulde nemlig aabne vore Pakker i hans Nærværelse. Til de tilstedeværendes store Forbavselse indeholdt Kassen en stor, sort og rund Indretning. Inspektøren sprang op og raabte: "En Bombe! En Bombe." Det skulde undersøges nærmere, hvorledes og hvorfor jeg kom i Besiddelse af en Bombe. Han spurgte hærmdirrende, om jeg havde til Hensigt at sprænge dem alle i Luften. Man undersøgte nu, hvem der sendte mig denne farlige Kasse, og saa opdagedes jo Fejltagelsen. Kassen var altsaa slet ikke til mig, og Indholdet var ikke en Bombe, men - en Billygte, de selv skulde bruge. – Tableau! – Vi fik os alle en billig Grin, og jeg sjokkede tilbage med Kassen og fik min Kuffert udleveret. Den blev undersøgt, og vi fik os en munter Passiar og en Bajer, og herefter gik alt godt. Paa Vor Stue fik vi blandt andet Tiden til at gaa med at spille Skat. Efterhaanden, som vi lærte Bevogtningsmandskabet bedre at kende, bedredes ogsaa vore Forhold kendetligt.

Den 26. August fik vi Besked om, at vi endnu en Gang skulde i Forhør, hvorefter vi vilde blive hjemsendt, og efter at Forhøret var overstaaet, havnede vi da atter i Haderslev og blev fra Landraadens Kontor hjemsendt samme Dag. Betingelsen for vor Frigivelse lød paa, at vi ikke maatte forlade Vor Hjemstedskommune, og at vi skulde afholde os fra politisk Virksomhed. Lidt efter tabte Lovens Haandhævere dog helt Interessen for os, og der var ingen, der forulempede os; men Oplevelserne i disse bevægede Dage ved Krigens Udbrud er dog blevet et uforglemmeligt Minde for mig.

N. Evald, Nybølgaard pr. Gramby.

Suppe med afsmag - Kredsløbet endt.

(18) Den 2. august 1914 blev jeg indkaldt til krigs tjeneste. Jeg mødte ved 4. landstormsbataillons 4. komp. i Flensborg. Bataillonen blev i første omgang indsat i vagttjeneste i Tyskland, men i juni måned 1915 blev vi indsat ved offensiven i Rusland i egnen ved Mawa og Blalystock. Derfra kom vi tilbage gennem Ostrowo og havnede i Königsberg. Vi troede, at vi kom tilbage fra frontlinien på grund af de store tab, vi havde lidt, men turen gik straks til Kurland. I mit kompagni var der mange nordslesvigere - de såkaldte "Knackers ", fordi vi talte vort modersmal. I Kurland blev vi indsat ved Jacobstadt, et sumpet terræn, men til gengæld et ret roligt afsnit. Senere blev vi flyttet længere til venstre, til egnen ved Kiljan, hvor russerne foretog svære angreb og trængte ind i vore linier. Jeg mindes her en episode, som vor løjtnant senere fortalte. Under angrebet trak løjtnanten sig tilbage, skydende med sin revolver. Han blev af angriberne tilråbt: "Stork". Senere blev det opklaret, at russerne havde råbt "stoi", hvilket skulle betyde holdt. Senere blev jeg tildelt felttefontjenesten og var med til at lægge telefonledninger hen til forpoststillingerne ved Dynafloden, et ret farligt job, idet russerne holdt terrænet under stadig ild. Jeg husker således, at jeg en dag klatrede op i et træ for at fæstne trådene der. De hang for lavt, og det var til stor gene for kavalleriet. Russerne opdagede mig og skød uafbrudt. Det kan nok være, jeg kom ned i en fart og søgte dækning. Fronten her var meget urolig. Vi kunne ikke lade os se om dagen. Af samme grund måtte vi afhente den varme mad efter mørkets frembrud. Min kammerat, Asmus Jepsen, skulle således en aften hente maden til Georg Andersen og mig. Han kom tilbage med vore kogekar fyldt til randen af (19) dejlig varm suppe. Georg Andersen, der var meget sulten, angreb straks suppen; men han syntes, den smagte lidt underligt. Da han jagede skæen lidt dybere i karret, opdagede han til sin store overraskelse, at han i skyndingen havde glemt at fjerne et par gamle strømper, der var opbevaret der. – Ikke så underligt, at suppen havde afsmag.

Efter 3½ aars omflakken kom endelig krigens afslutning, og under min færden i Nordrusland traf jeg to bekendte fra Bredebro, Peter Andersen og Thomas Brink. Ved Sortehavet i Simferopol løb jeg på Frederik Madsen fra Bredebro.

Da krigen sluttede, opholdt vi os i Ukraine. Det var ikke morsomt under disse forhold at være omgivet af en fjendtlighedsindet befolkning. Hjemrejsen blev heller ikke så let. Vi havde ganske vist valgt et soldaterråd, men under disse forhold beholdt officererne dog kommandoen. Vi ville hjem for enhver pris. Bataillonen måtte selv sørge for transportmidler, og vi havde også fået rekvireret en togstamme, men så savnede vi lokomotivet. Da vi ville skaffe os et sådant, kom vi i konflikt med de såkaldte petljuraer. De afslørede bolscheviktendenser. De forlangte simpelthen, at vi først skulle afvæbnes, og det var vi af visse grunde ikke begejstret for. Episoden affødte skydning hist og her, og inden vi så os om, var der en spredt fægtning i gang. Vi mistede ikke så få. Petljura-tropperne tilkaldte forstærkning, og hen på eftermiddagen måtte vi paa grund af overvældende overmagt strække gevær. Nu skulle der etableres en domstol, og modstanderne forlangte som modforanstaltning hver tredje mand skudt. Efter nogen forhandling gik de med til kun at skyde hver tiende mand. Enden af historien blev dog, at alle officerer blev tilba-

geholdt, hvorefter bataillonens fik lov til at dampe af, idet vi fik fat i et lokomotiv, der i nattens mulm og mørke trak togstammen i retning mod Tyskland. Transporten var på grund af kulden og de uhygiejniske forhold frygtelig. Den næste dags eftermiddag oplevede vi en ny episode. På en station skulle vi krydse med et modgående tog med russiske (20) krigsfanger, der kom fra Tyskland. De opdagede straks, hvad vi var for folk, og inden ret længe tvang de os til at bytte tøj med dem. Samtidig plyndrede de os for alle vore værdigenstande, og hvad der var endnu værre, var, at de tog hele vor forplejning. Det var nogle kønne lazaroner, der fem dage senere i kulde og sne ankom til Berlin. Nytårsaften nåede jeg på hjemrejsen til Lybæk, og den 9. januar 1919 var jeg omsider hjemme i Bredebro. Kredslobet var endt.

Søren Lauridsen,
Bredebro.

To, som altid var tørstige.

Vi laa i en Skov i Champagne, hvor vi ogsaa havde vort Køkken. Proviantvognene kom om Aftenen, naar det var mørkt. En Gang hørte vi to Mand tale sammen om, at de vilde prøve, om ikke de kunde faa et lille Anker Brændevin, naar Vognen kom. Som tænkt saa gjort. Da det var ved den Tid, Vognen plejede at komme, listede de to af Sted, og vi var fire Mand, der listede ubemærket bagefter for at se, hvordan det spændte af. Vi stod i Skjul bagved nogle Graner. Saa kom Vognen, og de begyndte at læsse af. De to gik derhen, og lidt efter kom de ogsaa tilbage med et lille Anker. De fik hurtigt Hul paa Ankeret og skulde til at smage. Den første drak kun en Mundfuld, saa gav han Bægeret til den anden. Nu kan du smage, sagde han, og det gjorde den anden; men "puh ha," sagde han og spyttede. "Det er jo Eddike, det kunde du da have sagt".

Den første mente dog, at den anden ogsaa skulde smage. Saa gik de og lod Ankeret ligge, og vi andre stod og morede os over, at de ikke fik slukket Tørsten.

Andreas Mathiesen, Kliplev.

Hjemløs.

(21) Før Verdenskrigen var det i Tyskland lovfæstet, at alle 'unge Mænd i det Kalenderaar, i hvilket de fyldte 20 år, skulde fremstille sig paa Sessionen for Udskrivning til Militærtjenesten. Denne Bestemmelse gjaldt ogsaa de unge Mænd, der var født inden for det tyske Riges Grænser af Forældre, der var indvandrede i Riget, men som havde tabt Statsborgerretten i det Land, hvorfra de var indvandrede og derved var blevet statsløse

eller hjemløse. Den sidstnævnte Kategori af unge Mænd havde samtidig Pligten til at indgive Begæring om Naturalisation til Regeringen i den Stat inden for det tyske Rige, i hvilken de havde deres Bopæl. Saafremt den unge Mand blev udskrevet til Soldat og af-tjente Værnepligten, erhvervede han saa i Reglen Naturalisation ved Betaling af et Stempelgebyr. Blev han derimod kasseret paa Sessionen og boede i et Grænseomraade, som her i Nordslesvig, hvor Nationalitetskampen stod paa, kunde det hændes, at hans Begæring om Naturalisation blev afslaaet, og han vedblev da at være statsløs, hjemløs og prisgivet de hjemlige Myndigheders Vilkaarligheder. Dette blev min Skæbne. Min Fader var indvandret hertil i Foraaret 1868 fra Sverige og havde tabt sin Statsborgerret i Sverige, før jeg blev født (1879). Dermed var jeg underkastet Prøjsernes Vilkaar mod de hjemløse.

Jeg mødte altsaa paa Sessionen i 1899 og indgav samtidig Begæring om Naturalisation. Paa Sessionen blev jeg udskrevet til "Landstormen med Vaaben". Jeg var nemlig blind paa det højre øje. Min Begæring af Naturalisation blev afslaaet, vistnok paa Gund af min Indstilling til Nationalitetskampen

Saa kom Verdenskrigen, og det varede jo ikke længe, (22) før Tyskland havde Brug for alt det Menneskemateriale, der kunde op drives.

Den 11. Okt. 1915 blev jeg indkaldt til et Landstorms-rekrutdepot i Rensborg. Det var et udsøgt Korps. Lamme og stramme, døve og blinde osv. Det første Mandefald havde vi ved Afrejsen fra Haderslev, idet en Mand paa Grund af Epilepsi faldt om ude i Storegaarde. I Flensborg faldt den næste fra. At jeg ikke var tilfreds med Indkaldelsen, siger sig selv. Flere Gange havde jeg begæret at blive naturaliseret, men hver Gang blev det afvist, og saa oven i Købet blive indkaldt til Soldat i min Alder, og det til et saa bedrøveligt Korps, det var dog for galt. Min Protest udeblev da heller ikke.

Jeg skrev omgaaende til Provinsregeringen i Slesvig, at jeg var indkaldt til Soldat i Rensborg og begærede mit Naturalisationspatent udstedt. Svaret blevet Afslag, men med en Tilføjelse om, at efter et Aars upaaklagelig Tjeneste var det maaske muligt, at jeg kunde blive naturaliseret. Dette Svar syntes jeg ikke var tilfredsstillende, hvorfor jeg omgaaende svarede, at til en Handel var der altid to Parter, Køber og Sælger, og var Vilkaarene for Handelen for den ene af Parterne uantagelig, blev Handelen ikke til noget, og jeg kunde ikke acceptere de usikre Vilkaar for Erhvervelsen af prøjsisk Statsborgerret og forlangte derfor, at Provinsregeringen foranledigede mig hjemsendt. Herpaa fik jeg intet skriftligt Svar, men jeg fik af min Korporalskabsfører Ordre til at indfinde mig paa Skrivestuen den 13. November om Formiddagen.

Her meddelte Chefen, en Løjtnant, mig Svaret fra Regeringen. Det gik ud paa, at jeg ikke blev hjemsendt, før den Troppedel, til hvilken jeg hørte, blev hjemsendt, og i en barsk Tone sluttede han: "Har De forstaaet?" hvortil jeg spagfærdigt svarede ja.

Men i Mellemtiden var vi Rekrutter en Dag blevet ført op i en Skolegaard for at tages i Ed af Bataillonskommandøren, en gammel, skægget Major. Efter at vil (23) var opmarcheret, og der var kommanderet ret, traadte Majoren hen foran Fronten og spurgte, om der var nogen, der af en eller anden Grund ikke mente at kunne aflægge Faneeden, for saa skulde han træde frem. Øjeblikkelig traadte jeg et Skridt frem, hvorefter følgende Replikskifte fandt Sted:

Majoren: Hvorfor kan De ikke aflægge Faneeden?

Jeg: Jeg har ikke tysk Statsborgerret.

Majoren: Hvor er De født?

Jeg: I Lunding, Haderslev Kreds.

Majoren: Saa er De Prøjser.

Jeg: Nej, Hr. Major.

Majoren: Er De gift? Har De Børn?

Jeg: Ja, Hr. Major.

Majoren: Saa er De Prøjser.

Jeg: Nej, Hr. Major.

Majoren: Har De Ejendom?

Jeg: Ja, Hr. Major.

Majoren: Saa er De Prøjser!! (Majoren var nu blevet vred i Knolden).

Jeg: Nej, Hr. Major, og jeg vil tillade mig at leverer Hr. Majoren Bevis for det, naar mine Papirer ankommer hjemmefra, enten i Morgen eller i Overmorgen.

Majoren: Skrub af over i det Hjørne!

Jeg tøfledede over i det paagældende Hjørne af Skolegaarden og blev der, til Edsaflæggesceremonien var forbi.

Et Par Dage senere leverede jeg Majoren Beviset for at jeg ikke var Prøjser, og saa havde jeg Fred for ham: I Slutningen af Oktober 1915 var Rekrutdepotet blevet overført til 2. Landstormsbataillon. Nu gik det roligt en Tid, bortset fra Rivninger med de hjemlige Myndigheder fordi min Kone havde faaet udstedt Pas som Udlænding. Det syntes jeg var meningsløst, naar hendes Mand var i tysk Militærtjeneste.

En skønne Dag fik jeg dog ved Appellen Ordre til at indfinde mig hos Kompagniføren, en Overløjtnant. Han (24) havde en Erklæring liggende til mig til Underskrift. Da jeg meldte mig hos Overløjtnanten, oplæste han en Erklæring for mig. Det var Faneedsformularen. Derefter spurgte han: "Vil De underskrive?" Jeg nølede lidt med Svaret. Saa spurgte han anden Gang: "Vil De underskrive?" men han gjorde det med et Blink i øjet og i en Tone, som vilde han sige: "Du er godt dum, hvis du gør det."

Nu havde jeg dog fattet mig og svarede: "Ja, jeg vil underskrive, naar jeg har Papirer paa, at jeg er prøjsisk Statsborger." Saa kom de ærlige Ord fra Kompagniføren: "Ja, det staar ikke i min Magt at give Dem disse, og det staar heller ikke i min Magt at tvinge Dem til at underskrive!" Saa havde jeg Fred for Faneeden til Februar 1916.

Rekrutdepotet blev da opløst, og jeg blev sammen med fyrré andre indlemmet i Landst. Bat. IX i Bremerhaven, som var indkvarteret i Landsbyen Misselwarden.

Som før nævnt havde jeg Fred til Midten af Februar, men vej Tjenestens Ophør en Dag modtog jeg Ordre til at indfinde mig hos vor Hauptmann. Da jeg havde meldt mig hos ham, forelagde han mig den famøse Edsformular til Underskrift, men nu var jeg blevet fortrolig med Militærtjenesten og min Ret til at nægte, og det gjorde jeg uden Forbehold. Fyren blev gal i Knolden og udbrød: "Nu har De nydt tysk Retsbeskyttelse hele Deres Liv, og saa vil De ikke underskrive!" Mit Svar kom omgaende: "Det er en køn Retsbeskyttelse, jeg har nydt!" Men nu svarede Kaptajnen skarpt: "Det er ganske ligegyldigt, De har nu at underskrive!"

"Nej," var mit korte Svar. Saa siger han: "Nu kan De tænke over det til i Morgen." – Dagen derpaa, da Appellen var til Ende, beordrede vor Hauptmann den underordnede Løjtnant til at hente Krigsartiklerne, hvorefter disse blev oplæst. Derefter blev jeg igen beordret op i hans Kvarter. Vi var kun kommet godt inden for Døren, før Kaptajnen helt brysk udbrød: "Nu har De vel betænkt (25) Dem og vil underskrive." Jeg svarede atter kort og godt: "Nej." Kaptajnen greb nu en Bordklokke, ringede og tilkaldte Kompagni-

skriveren og en Underofficer. I deres Nærværelse sagde han: "Nu spørger jeg Dem for det forsamlede Mandskab for sidste Gang: Vil De underskrive?" Jeg: "Nej!" Saa sagde han: "De er arresteret!" Jeg sad saa i Sprøjtehuset til Middag, hvorefter jeg kunde gaa hjem og faa min Middagsmad. Omkring Klokken to ankom en Underofficer og to Mand med opplantet Bajonet, og jeg blev ført bort til Krigsretten, der var sat i Wremen, en Stationsby paa Banelinien Cuxhaven-Gestemunde. Da jeg blev ført op ad Wremens Gade, stimlede Folk til Vinduerne og ud i Dørene for at betragte mig, Forbryderen. Jeg blev saa rasende, at jeg var nær ved at tude, men jeg følte mig godt præpareret til at blive stillet for Krigsretten. Idet jeg blev ført ind i Værelset hvor Krigsretten var sat af Bataillonskommandøren en gammel Major, hans Adjudant, en Hauptmann, og Chefen for 3. Kompagni, en Hauptmann, der i civil var Statsadvokat, rejste Majoren sig og gik hen imod mig. Han sagde, idet han lagde Haanden paa min Skulder: "Paulsen, Paulsen, betænk, hvad De gør! De gør baade Dem selv og Deres Familie ulykkelig!" Jeg svarede: "Det faar hjælpe, jeg underskriver ikke. " "Ja," siger Majoren saa De maa dog have en Grund til det." "Jeg er ikke tysk Undersaat " svarede jeg, "og hvis jeg skrev under og derpaa som Arbejdssoldat blev sendt til Fronten, maaske mistede Liv eller Førlighed, saa kunde det hænde, at jeg og min Familie blev udvist, jeg underskriver ikke." Majoren tog straks til Genmæle: "Nej, saadan vil Tyskland ikke lønne sine tapre Sønner." Men jeg svarede: "Oppe hos os har vi alt for stor Erfaring i tysk Ordholdenhed." Majoren henvendte sig nu til sin Adjudant: "Naa, Dengse, hvad skal vi saa finde paa?" Han gik hen og satte sig igen ved Bordet. Efter et øjebliks forløb skubbede Kaptajnen et Stykke Papir, hvorpaa han havde skrevet noget over til Majoren. Da denne havde læst det skrevne, sagde han (26)kun ja og skubbede det skrevne over til det tredie Medlem, der ogsaa gav sin Tilslutning. Majoren henvendte sig derefter til mig med Spørgsmaalet, om det var min Hensigt at nægte Lydighed over for en Ordre, der gaves mig i tjenstlige Anliggender. Hertil svarede jeg, at det havde jeg aldrig gjort. Men saa spurgte Majoren mig, om jeg kunde tænke mig at gøre dette i Fremtiden. Jeg svarede: "Nej, saafremt det da ikke berører Pligterne mod min Familie." Majoren: "Vil De skrive under herpaa?" Mit Svar var et ja. Saa blev Edsformularen trukket tilbage, og man forelagde mig en Skrivelse, hvis korte Indhold var, at jeg ikke vilde nægte Lydighed mod Ordre, givet i Tjenesten, men uden Tilføjelse af det Forbehold, jeg tog under det sidst rettede Spørgsmaal til mig. Jeg underskrev det alligevel. Ordonnansen blev saa tilkaldt og sendt til Fæstningskommandanten, en Oberst, med det underskrevne Dokument og en Rapport. Obersten boede kun et Par Huse længere oppe i Gaden, saa hans Afgørelse af Sagen kunde foreligge efter nogle faa Øjeblikke, og det gjorde den ogsaa. Efter en halv Times Forløb vendte Ordonnansen tilbage og overgav Majoren den iturevne Erklæring, som jeg lige havde underskrevet, med den mundtlige Ordre at sætte mig paa fri Fod. Det Minespil, der afspejlede sig i Officerernes Ansigter, var interessant at iagttage. Majoren kaldte paa Underofficeren og meddelte denne, at jeg var frikendt. Vi kunde gaa ned i Kasinoet og faa os en Øl, og saa kunde vi gaa hjem og melde os tilbage. - - - Saaledes endte denne dramatiske Del af min Militærtid. To Dage efter blev jeg forflyttet fra alle mine nordslesvigske Kammerater og kom i Kvarter i Wremen. Jeg kom fra en ondsindet Kompagnichef til en godsindet Ritmester, men desværre til et Kompagni, hvor der ikke fandtes een Dansker. Her gjorde jeg saa Tjeneste til i September 1916, da jeg blev hjemsendt.

Aa, jeg kunde ikke andet

(27) "Klokketonerne naaede Jens Justesen og Maren ude paa Vejen - - -".

Helt inde under Bakkehæddet fra Nord ned mod Kongeaadalen laa Jens Justesens lille, hyggelige Gaard. Sommer og Vinter puslede Nordenvindens Sus i Bakkehæddets knor-tede Egepur og strøg ned omkring de vel vedligeholdte Bindingsværksmure. Suset hørte Gaarden til, det var dens Melodi, aldrig voldsom, ubehersket, men altid stærk, dyb, bæ-rende, og enten det nu havde nogen Forbindelse med hinanden eller ej, saa passede den akkurat til Gaardens Liv og til Beboernes Naturel.

– Tror du nu ikke, de kunde blive lidt blankere, Niels?

Jens Justesen stod i Stalddøren og undersøgte med kritisk Blik et Sæt gammeldags Ka-nebjælder, som han holdt ud fra sig i strakt Arm. De ringlede ganske sagte, mens han drejede dem i Haanden. Karlen stod ved Siden af.

– Nej, sagde Niels efter lidt Betænkning.

– Ja, for vi skulde jo ikke la' vos lumpe, Niels, naar vi skal ned og holde Jul ved Kathri-ne. Hva'?

– Næ, det skuld' bare mangle, sagde Niels, han var kommen til Gaarden som tiaarig Purk og var efterhaanden avanceret fra Hjorddreng til Karl, saa det var kun en Selvføl-ge, at han var ligesaa optaget af det usædvanlige der forestod, som Jens Justesen selv.

Der forestod nemlig noget for Gaarden absolut enestaaende. Den skulde undvære sin Husbond og Madmoder Juleaften. Det var endnu aldrig sket i de 28 Aar Jens Justesen og Maren havde været Mand og Kone, og det var med megen Betænkkelighed, at de havde modtaget Indbydelsen fra deres Svigersøn og Datter til at komme ned og (28) fej-re Julen hos dem Syd for Kongeaaen. Det var altsaa blevet bestemt. Juleaftensdag var kommet, ja, den var næsten gaaet. Klokken var tre, og man havde bestemt at køre Klok-ken fire.

Sneen var endelig kommet, og Vinden havde i god Forstaaelse af Situationen givet den Lov til at lægge sig i et jævnt Lag over Veje og Marker. Det var udmærket Kaneføre, og det havde Jens Justesen besluttet at udnytte, skønt Maren havde udtalt Tvivl om, hvor-vidt den Nærmer, der var udset til Ekspeditionen, vilde gaa for Kane. Jens Justesen hav-de straks overbevist hende ved at trække den gamle Kane fra Vognportens mørkeste Regioner, han havde spændt den Nærmer for, og med Niels ved Siden som Assistance i paakommende Tilfælde var der foretaget en absolut vellykket Prøvetur.

Nu stod Kanen for Døren. Den noget sprukne Maling havde faaet en Omgang Bomolie og havde pyntet svært.

Jens Justesen afsluttede sin Synsforretning med en kraftig, næsten kaad Bjælderinglen, der fik Maren til at komme ud i Døren.

– Hva'æ der ve'et? raabte hun til ham.

– Aa, jeg vilde bare vække dig og Ane, svarede Jens Justesen og saa glad op paa hende. Er du snart rejsefærdig?

– Jeg skal nok blive færdig ligesaa tidligt som du, sagde hun og gik igen ind. Niels smågrinede. Rim vidste, at det var Husbondsfolkenes aldrig klarede Stridsspørgsmaal, naar de skulde i Byen.

Jens Justesen gik op i Baasen til den Nærmer.

– Saa, Lotte, ka' du humme dig lidt, sagde han og skubbede til dens brede, blankbrune Bagdel.

– Ska' vi ud og køre i Kane? hva' Lotte? snakkede han fortroligt med Hesten. Den gumlede hult paa Hakkelseris gode Havrekærner, vendte Hovedet mod ham og gned Mulen lidt paa hans Ærme.

– Skoene er gode nok? vendte han sig mod Niels. (29)

– Ja, det er da kun fjorten Dage, siden den blev skoet,

– Og Seletøjet? Jens Justesens Blik gled hen over de med Blanksværte behandlede Læderstykker paa Seleknagen. – Ja, det ser jo godt ud.

Og saa gik han paa Inspektion i Kostalden.

Inde i Dagligstuen var ogsaa alt præget af Rejsen. Paa Armstolen foran Kakkellovnen laa Fodposen og sugede Varme. Paa et Par Stole ved Siden af hang der to Dækkener. De fik Dragkistens Klamhed byttet med Varme. Paa Bordet laa Fatters Kirkekasket ved Siden af Pisen og den sølvbeslaaede Merskummer, der med Rette var Jens Justesens Stolthed.

– Aa, lille Ane, sagde Maren til Pigen, fyld Fatters Tobakspose, for det Tilfælde, at han vil ha' en Mundfuld Røg paa Vejen. – Ja, og ta' hans Silkehalstørklæde, det ligger i den venstre Ende af den næstøverste Kommodeskuffe.

Selv vimsede Maren omkring med en Fart, som hun ikke havde været ude for den sidste halve Snes Aar. Den agtværdigt slæbende, sorte Kjole hvislede hen over Gulvet.

Jens Justesen kom ind.

– Naa, lille Fatter, raabte hun til ham.

– Ja, nu er der ikke længe til, sagde han med et mønstrende Blik paa Stuens Udstyr. Er mit Tøj lagt frem?

– Ja, det ligger inde paa Sengen, din Krave ligger paa Kommoden, og dine Støvler staar i Kakkellovnskrogen.

Hm! – Jens Justesen lod Haanden glide hen over Hagen. Det skrattede i Skægstubbene.

– Naa, de blev vel ikke barberet heller hver Dag dernede? – Da han kom til Kraven, den sorte Lastings med den hvide Gummisnip, kastede han et kritisk Blik paa Billedet i Spejlet. Han havde aldrig kunnet bekvemme sig til at anlægge hvidt Kravetøj, men naturligtvis, Kathrine skulde jo ellers ikke have Skam af sin Fader.

De var kommet til Sæde i Kanen, Fodposen var stoppet (30) godt ned ved Siderne. De sidste Ordre til Niels og Ane var afgivet, medens den Nærmer med smaa, kokette Trip rørte Bjælderne.

– Naa, Farvel da, og glædelig Jul! Ha'det nu godt og pas godt paa Ild og Lys!

Jens Justesen prøvede den nye Piskesnært i et gjaldende Smæld hen over Lottes Øren, saa den sprang frem med et Ryk, der fik Maren til at vippe helt tilbage mod Agestolens Ryglæn.

– Tak i lige Maade! Glædelig Jul! lød Karlens og Pigens Stemmer efter dem.

- - - Hov, prrr! Kanen var helt henne ved Porten. Jens Justesen vendte sig. Det var besværligt.

– Niels, der ligger nogle Cigarer paa Skrivebordet, dem maa du nok ryge. Men husk nu at lukke Døren i Aften, og se til, at I forliges pænt, sluttede han smilende, og saa ringlede Bjælderne ud gennem Porten.

Det gik i strygende Fart hen ad Landevejen. Lotte havde en Del opsparet Arbejdsmod, som den var veloplagt til at faa anvendt, og Jens Justesen gav den frie Tøjler.

Hvist! – Nordenvinden kom farende ud af Egekrattet og legede i smaa Kast med den Sne, Kanemederne skar løs. Da de kørte over Broen ved Skodborghus. forbi Vagtbygningen, hvorfra der nu ingen Tolder kom ud og kiggede i Kurve og Poser, saa Jens Justesen paa Maren og sagde ligesom fra Dybden af sin Tanke:

– Ja, det er dejligt, men det er underligt.

Og Jens Justesen havde Ret. Det var underligt. Ikke blot, at Vagtbygningen nu var et fredeligt Beboelseshus, - men det at de kørte her og i det Ærinde. Begyndelsen paa deres Kanefart laa næsten syv Aar tilbage. Det var Juni, en Søndag Formiddag. En ung Karl kom gaaende gennem Egekrattet paa Bakkehædet. Det var Sønderjyden Hans Juhl, der sidste Vinter havde været Gymnastiklærer paa Efterskolen og nu var Avlskarl samme Sted. En rigtig .rask Ungersvend med Humør og Gaapaamod. Et Overmaal (31) af Kraft og Smidighed fik ham til at springe over Hegn og Grøfter. Fremad stormede han i et Overmod af Livslykke. Pludselig standsede han paa Randen af Krattets store Grusgrav, eller rettere det herlige, grønne Amfiteater, Naturen havde omdannet den tidligere Grusgrav til. – Op ad Siderne kravlede Buske og Blomster i et skønt Virvar, og .han sprang ned mellem dem, sprang og sprang, indtil han næsten tumlende naaede den sidste Busk og i Kast lod sig falde ned paa Bundens Grønsvær. Men han blev ikke liggende længe. Der lød et Kvindehvin fra Busken. Han saa en ung Pige springe op og følte hendes spørgende, halvt forskrækkede øjne paa sig. Det varede nogle Øjeblikke, saa brast de begge i Latter, og inden længe var Præsentationen besørget og Bekendtskabet indledet. Hun var Jens Justesens Datter, Kathrine, og havde siddet med sit Sytøj under Busken, da han kom farende ned ad Skrånten. – Og saa lo de atter. Kathrine satte sig igen og syede videre, og han satte sig ved hendes Side og saa til eller snakkede løs. Først da Kathrine erklærede, at nu var der ingen Vej udenom, nu skulde hun hjem og malke til Middag, fulgtes de ad gennem den dybe Hulvej, der dannede Indkørslen til Grusgraven.

Det var det første Møde, og det blev snart efterfulgt af flere, hyppigere og hyppigere skete det, at Kathrine efter Malkningen om Aftenen sagde, at hun løb lige en Tur ud ad Vejen. Jens Justesen og Maren kiggede til hinanden, men de sagde ingenting, hverken til hinanden eller til Kathrine. Og saa skete det da en Aften, da de sad paa Bakkehædets højeste Top mellem Blomster og Lyng og saa ud over Dalen, hvor Mosekonens Bryg havde lagt sit Slør over Aaens slyngende Sølvbaand, at Hans pegede mod Syd.

– Ser du, Kathrine, der Vest for Kirketaarnet, der ligger en Gaard. Vil du være Kone der engang?

Og Kathrine gemte sig smilende ind til ham.

– Ja, det ved du jo, jeg vil.

De sad en Stund i tavs Andagt, begge saa ned mod den (32) hvide Gaard, hvis hvide Mure graanedes mere og mere af Sommernattens Mørke.

_Tænk, naar Kongeaaen ikke mere skal være Skel, sagde Hans.

– Ja tænk! det bliver dejligt, sagde hun, og Aftenvinden tog deres Ord, som den havde taget saa mange lignende Hjertesuk, der var blevet betroet Krattet, i det stille og fra Talerstolen oppe paa Festpladsen. Den bar dem nænsomt mod Syd, hvor de mødte Frænder. Men ingen af de to tænkte paa, hvad Fremtiden bar inde.

Ikke længe efter kom den store Ufred. Hans maatte sige Farvel. Broen ved Frihed blev afbrudt, og der kom en Tid hvor hvert Sekund var en Lidelse af ængstelig uvished. Ja, der kom Breve, men hvad hjalp det? Det forfærdelige kunde jo være sket inden de Ord, der fortalte, at han endnu var i Behold, naaede hende.

Hun laa om Natten og lyttede, lyttede efter de Skud, som man nu og da sendte efter en af dem, der gik over Grænsen, lyttede efter, om de ilsomme, flygtende Skridt skulde komme til hende. I Sjælevaande bad hun om, at det en Nat maatte blive ham. Og dog, hun turde ikke tro det. Hun kendte ham jo. Han hadede den Pligt, han maatte gøre, og den Magt, der jog ham ud i Rædslerne; men svigte. Nej! hun turde ikke tro det.

Hun lyttede, hun ventede, Nat efter Nat. Maaneder blev til Aar, to Aar; og saa en Vinternat! Stormpisket Sne prikkede paa Ruderne; - da skete det. Det bankede paa hendes Vindue. Det var ham. Han kom ind, blev varmet og fik Mad. Efter den lange Venten paa Chancen til at slippe over var han halvdød af Kulde, og efter Turen gennem Aaen var han gennemvaad.

– Velkommen! sagde Jens Justesen, og saa blev der ikke sagt mere mellem de to Mænd.

– Ta' nu en Kop Kaffe, sagde Maren, du kan nok trænge til det.

– Tak, fordi du kom! sagde Kathrine. (33)

– Mener du det? Der var en ængstelig Beden i hans øjne.

– Ja, det mener jeg.

– Aa, jeg kunde ikke andet, jeg kunde ikke, k u n d e ikke andet. Aa, om du vidste.

Da Freden blev sluttet, og Hans kunde komme tilbage blev de gift. Hans Fader og Moder var døde, og nu havde han og Kathrine Gaarden. De stod sammen ved Vinduet i Spisestuen og saa ud paa Dannebrog, der vajede fra Flagstangen midt paa Gaardspladsen.

– Nu maa de snart være her. – Kathrine saa paa Uret.

– Ja, det maa de, svarede Hans og tog om hende. Det skal blive morsomt at have dem her i vort Hjem, ikke du? Og saa, at vi alle er hjemme nu. Tænk, Kathrine, Sønderjyllands første Jul under Dannebrog efter de mange, lange Aar.

I det samme begyndte Kirkeklokkerne at ringe. Dybe, stærke, højtidsfulde svang Tonerne sig fra det gamle Kirketaarn ud over de kvide Marker, ind i Hjemmene, ind i Menne-skesindene og meldte det gamle, evigt unge Budskab.

Klokketonerne naaede Jens Justesen og Maren ude paa Vejen.

– Hør! nu ringer de Julen ind, Jens, sagde Maren.

– Ja, de gør, Maren. Nu er vi der straks. Du har vel ikke lagt et Lommetørklæde i Kap-pelommen?

– Nej, men - - -

– Ja, Vinden er nu alligevel skarp. Der løb et Par Taarer ned over Jens Justesens Kinder. Vinden fik Skylden for dem. Men Klokketonerne og Bjældeklangen lød sammen ud over Mark og Vej, mens Lotte travede sindigt videre.

Kampen endt.

(34) I Slaget ved Wassigny den 17. 10. 1918, som jeg tidligere har skrevet en lille Beretning om, havde Regimentet svære Tab. Af tre Maskingeværkompagnier, hvert med tolv svære Maskingeværer, kunde nu kun oprettes et Kompagni med syv Geværer, af hver Bataillon Infanterister kunde kun opstilles et Kompagni med ca. firs Mand. Englænderne var under Anvendelse af Tanks brudt gennem Linierne. De, der ikke var blevet taget til Fange, var fuldstændig splittet, og de vigende Tropperester blev opfanget af andre Formationer, Beredskabsstyrker eller Reserver, som var sat ind længere tilbage.

Vi var hen paa Eftermiddagen fem Mand fra vort Kompagni, som havde fundet hinanden. Vi drøftede Situationen inde i en Skov, hvor vi havde søgt Dækning for Trommeilden. Forholdene var meget brogede, og vi var efter Dagens mange og ikke opløftende Oplevelser og Strabadser ret trætte, udmattede og medtagne. Vi syntes selv, at vi havde været udsat for tilstrækkeligt den Dag. Den Tanke, at vi af andre Troppedele vilde blive tvunget til at blive i Stillingen, havde vi ikke meget tilovers for. En saadan Ordre fra en fremmed Officer var en Artillerist og jeg paa Tilbagevejen kun undsluppet, fordi vi skulde overbringe en Meddelelse til et Batteri.

Vi blev alle enige om, at vi, saa snart Mørket faldt paa, vilde gaa tilbage til Kompagniets Opholdssted bag Fronten og melde os som bortkomne fra Kompagniet.

Henimod Aften tog Artilleriilden af og da det begyndte at blive mørkt, begav vi os, uden at vække Opmærksomhed, af Sted. Midt om Natten naaede vi Bestemmelsesstedet, hvor vi efter at have faaet noget at spise faldt i en dyb Søvn.

(35) Næste Morgen maatte vi saa aflægge Rapport om, hvad vi havde oplevet, og hvordan det saa ud ved Fronten. Da jeg var den eneste af første Linie, der var kommet tilbage, maatte jeg til Regimentskommandøren for at berette. Med et: "Na, mein Sohn, da hast du mal Schweir, gehabt", kunde jeg bagefter gaa igen. Det viste sig, at saa godt som alle undslupne af vort Regiment, som havde ligget i Stilling, havde taget den samme Beslutning som vi og var gaaet tilbage til deres Kompagniers Opholdssted.

Nogen Hvilepause fik vi dog ikke ud af det. Den næste Dag allerede blev vi paany inddelt, fik nye Maskingeværer og fik anvist Pladser i en ny Stilling, som blev oprettet. Englænderne var brudt fuldstændig igennem, og der maatte oprettes en ny Modstandslinie. Den blev i vort Afsnit oprettet langs med en Kanal, som var ca. ni Meter bred. Paa begge Sider af Kanalen var der en smal Dæmning. Mod Vest - altsaa mod Fjenden - var der et smalt bart Bælte paa ca. 10-15 m og derefter Skov, rigtig tæt Granskov med en Del Løvtræer imellem.

Paa Kanalens Østside - vor Side - var der paa Dæmningen en fast trampet, meget idyllisk Spadseresti, flankeret paa Ydersiden af en Række større eller mindre Træer. Dæmnings Skraaning faldt her ned til en anden Kanal af samme Bredde. Denne var imidlertid ikke blevet taget i Brug. Den var forfalden, sumpet, fuld af Planter og Mudder. Hvor dyb Kanalen var, ved jeg ikke: Vi kunde imidlertid ikke vade igennem. Vi naaede over den ad smalle, provisoriske Stier af Grene. I Afstande paa 200-300 Meter fik vi anvist Pladser, hvor vi skulde oprette Maskingeværstillinger. Vor Dækning var altsaa kun en

ganske lav Dæmningskraaning, som gik lige ned til Sumpen. Maskingeværet maatte, naar det skulde bruges, skubbes op og ud paa Stien. Vi kunde daarligt komme usete tilbage, for hen til Stierne kunde man kun komme ad Vejen paa Dæmningen, og den var udækket i en Afstand paa kun tredive Meter fra Skov og Krat, hvor vore Modstandere kunde opholde sig uden at blive opdaget.

(36) Vi var selvfølgelig ikke særlig glade. Vi følte det nærmest, som om vi var sat paa en Post, hvor vi skulde staa til sidste Mand, og hvor alle Broer bagud var afbrudte. De sidste Maaneders Begivenheder havde vist, at Tyskerne kæmpede med de sidste Stumper af Mandskab og Materiel, og Modstanderne blev stærkere og stærkere. Skulde denne Stilling blive vor sidste? Skulde vi ofres nytteløst, kort før Afslutningen paa dette Ragnarok?

Naa - endnu var der jo ingen Fare. Endnu var der tyske Tropper paa den anden Side af Kanalen. Men i Morgen skulde de sidste være over Broen. Vi kunde se den i en Afstand paa en halv Kilometer til venstre. Hovedvejen førte over den. Vi bevægede os frit paa Vejen ved Kanalen og besøgte Kammeraterne ved de nærmeste Maskingeværreder. Situationen blev selvfølgelig drøftet. Vi var naturligvis alle meget betænkelige. Den næste Morgen blev Broen over Kanalen sprængt i Luften af Pionerer. Man kunde ikke lade være med tænke paa, om nu alle ogsaa var naaet tilbage.

For os havde Situationen jo nu ændret sig ikke saa lidt. Vi kunde nu, hvad Øjeblik det skulde være, vente at Fortropper eller Patrouiller vilde støde frem til Kanalen; men endnu bevægede vi os frit. Vi kunde jo simpelthen ikke blive liggende Dag og Nat paa den lille skraa Plet, som stod til vor Raadighed. Vi løb Risikoen, selvom det var med Fare for at blive skudt ned fra det truende Skjul paa den anden Side. Udadtill var vi rolige, men man kunde ikke undgaa at føle en indre Uro, Nervøsitet og Utryghed.

Der skete imidlertid intet. Intet Skud blev affyret. Om Natten laa der altid en mere eller mindre tæt Taage. Ofte kunde man kun lige skimte Vandet i Kanalen. Man havde altid Fornemmelsen af, at der rørte sig noget paa den anden Side. Om Morgen gik der Rygter om, at Patrouiller havde været fremme og forsøgt at forcere Kanalen et eller andet Sted ved Hjælp af Flaader. Om det var sandt, vidste ingen.

(37) Men vi vidste med Sikkerhed, at det var Stilheden før Stormen. Tropper og Artilleri skulde bare bringes i Stilling, saa vilde det gaa løs igen.

Og det gik løs. Tredie Dags Morgen, d. 21. 10. 1918, aabnede Artilleriet Ilden. Spræng- og Taagegranater eksploderede over det hele. Helvedet var løs. Jeg gav straks Ordre til at pakke Sagerne og forlægge Residensen til den anden Side af den sumpede Kanal. Jeg vilde ikke fanges i en Fælde. Paa den anden Side, omtrent over for det Sted, hvor vi havde ligget, slog vi os ned igen. Det viste sig i Løbet af kort Tid, at de andre Geværførere havde taget samme Beslutning.

Efterhaanden havde Taagegranaterne dækket hele Landskabet med en eneste Pærevælling af tæt Taage. Vi havde udsendt Forbindelsesmænd til begge Sider for at sondere Stemningen og høre, hvad vi skulde gøre. Vi var klar over, at vi intet kunde udrette. Vi var for faa, kun en Geværbesætning paa 4-5 Mand for hver 200-300 Meter. Og se kunde vi intet. Vi blev enige om at gaa tilbage til Kompagniets Opholdssted. Kompagniet var imidlertid trukket længere tilbage Vi saa hverken tyske eller engelske Tropper undervejs. Hvis der har været Reserver, var de vel sat ind et eller andet Sted.

Vi blev denne Gang ikke straks indsat. Efter nogle faa Dage, hvor det paany gik længere tilbage, besatte vi en Reservestilling. Det var ved en Landsby med meget spredt Bebyg-

gelse. Civilbefolkningen var endnu til Stede. Terrænet var meget uoverskueligt. Der var mange Hegn og Haver med Frugttræer. Der var ikke lavet og blev heller ikke lavet Jord- eller Skansearbejde. Vort Tilholdssted var en gammel Ejendom. Franskmændene saa vi ikke meget til. De holdt sig indendørs og passede sig selv. Vort Maskingevær havde vi anbragt i et Hegn, hvor ogsaa Vagtposterne var posteret.

Natten fra den 29. til den 30. Oktober blev Omraadet tildænget med Gasgranater. Det saa ret ufarligt ud. Med et Svup eksploderede eller revnede de, naar de faldt, og (38) en V æske sprøjtede eller flød ud. Lugte kunde man ikke ret meget. Vi tog i Begyndelsen Gasmaskerne paa. Men i Længden blev det dog for varmt og anstrengende. Saa viste det sig, at de, der havde faaet noget af den sprøjtende Vædske paa sig, fik store Vabler. De saa modbydelige ud. De var gule og grønne, og nogle af Vablerne var saa store som Hønseæg. Vi holdt os nu indenfor. I Morgentimerne blev de første syge. Hos nogle var Hals og Lunger saa angrebne, at der skulde tre til fire Mand til at holde dem. De blev helt desperate. Vi fik Bud efter en Ambulance. Senere ankom to Officerer, som fortalte, at det var en meget farlig Sennepsgas. Man mente endda, at det var Gasgranater af tysk Oprindelse, Englænderne havde beskydt os med. De anbefalede, at enhver, der følte sig en Smule daarlig, skulde gaa tilbage og komme under Behandling. En Del meldte sig straks. Vi andre stod og kæmpede en Kamp med os selv. Her var en Chance. Man kunde komme ud af Skidtet. Selvfølgelig vilde det blive opdaget, at vi ikke fejlede noget, for vi følte os jo ikke utilpas, men den Tid var dog i hvert Fald vundet. Men, kunde man virkelig lade de ærlige Kammerater i Stikken? Nej, - Disciplinen, Ansvarsfølelsen og Kammeratskabet sejrede. Vi blev.

Terrænet var forpestet og maatte rømmes. Vi blev beordret længere frem og fik anvist Stillinger ved en Chausse, der løb parallel med Fronten. Den laa uden for det med Gas beskydte Omraade. Jeg fik Plads, hvor Chausseen krydsede en mindre Flod. Under Broen var et Hulrum, hvor vi kunde sove om Natten. Der skete ikke mere den Dag. Jeg inddelte Vagtposterne til Natten, og vi andre lagde os til at sove.

Jeg sov endnu fast, da jeg midt om Natten blev vækket af Vagtposten, der kom ravende ind i vort lille Hulrum. Han vilde kun melde, at han ikke mere kunde se. Jeg for op og mærkede straks, at det heller ikke var rigtigt fat med mig. Vi fik de andre vækket og halede dem ud i det fri. Vi var alle syge. Ingen kunde se. Øjnene var (39) helt opsvulmede og tillukkede, og Svælget var saa angrebet, at vi næsten ikke kunde tale. Saaledes virkede altsaa Gassen.

Det var givet, at vi maatte sygemeldes. Jeg vidste, at Officererne laa i en Kælder i et Hus længere oppe paa Chausseen. Der maatte Kompagniføreren være. Jeg begav mig straks paa Vej. Med Fingrene kunde man nok lukke øjnene en Smule op, saa man lige kunde skimte noget. Jeg fandt ogsaa Huset og Kælderen og snublede over en Del Officersben. Ejermændene begyndte at bande og skælde ud. Jeg undskyldte mig saa godt jeg kunde, for se kunde jeg ikke noget. Jeg fik ogsaa min Melding afleveret. At det ikke var Bluf, kunde de nok se paa mig. De anbefalede mig at faa fat i en Ambulance. Men hvorfra? Det var en hel anden Sag.

Jeg naaede omsider igen tilbage til mine Kammerater. Vi besluttede at afvente Morgengryet, før vi vilde begive os paa Vej. I Nattens Mørke var det næsten haabløst for os at finde tilbage. Det var slemt nok i Forvejen. Vi ordnede alt til Afmarch og begav os, saa snart vi syntes, det kunde gaa an, af Sted. Og jeg maa sige, det blev en drøj Tur. Vi havde jo det tunge Maskingevær, Ammunitions-kasser, Beholder til Kølevandet og vor egen

Stormbagage at slæbe paa. At vi kunde lade hele Skidtet ligge, tænkte vi slet ikke paa. Dertil var Disciplin og Forordninger alt for indprentet.

Naar vi et Øjeblik stod stille, kunde vi med Anstrengelse rive øjnene en lille Smule op, saa vi kunde se gennem en lille Sprække. Saa skyndte vi os af sted, før øjnene igen var helt lukkede, hvorefter vi ravede endnu en lille Strækning frem i Blinde. Dette gentog sig i det uendelige. Paa den Maade tilbagelagde vi ca. femten Kilometer og naaede efter mange Timers Anstrengelse Landsbyen Priches, hvor Kompagniet laa. Vi var ikke mange sure Sild værd og blev straks indlagt i Regimentets Infirmeri, hvor vi fik den første Behandling. Man aabnede øjnene paa os og strøg med en Pensel en Salve over (40) øjeæblet. Det var modbydeligt, for man indsmurte ogsaa øjenvipperne, og de gik med ind under Laagene, saa man havde nok at gøre med at faa dem pillet ud igen; men hvor det hjalp. Efter ganske kort Tid kunde man se klart igen. Smerter og Svie var borte.

De beholdt os i Infirmeriet, og det gik snart op for os, at Meningens hermed var, at alle, som laa der, saa hurtigt som muligt skulde skrives rask, for at de igen kunde sendes ud til Fronten. Der kunde alt bruges, ingen undværes. Vi havde begaaet en stor Fejl. Vi skulde have meldt os direkte i et Lazaret. I den Forfatning, vi var i, havde vi desværre ikke skænket det en Tanke.

Begivenhedernes Gang medførte dog, at vi ikke kom til at bøde for den Fejl. Fronten blev hver Dag trukket tilbage. En effektiv Modstand var ikke mere mulig. Den 4. Nov. blev ogsaa vi i Sygeafdelingen sat i March. Vi marcherede til Cartignies, til St. Hilaire, til Dimeschaux, og da vi den 7. 11. var paa March, blev vi i en By ganske overfladisk undersøgt. Der var kommet Ordre, at alle syge skulde borttransporteres, idet der var indledet Vaabenstilstandsforhandlinger. En Officer kom hen til mig, pegede paa min Revolver ved Bæltet og mente, at den havde jeg nok ikke mere Brug for; den kunde han nok faa. Det var en lille dejlig Tingest, som jeg havde reserveret til mig selv og vilde tage med hjem. I min Glæde over at komme bort gav jeg ham den. I min Bagage ved Kompagniet havde jeg for Resten en anden. Jeg fik bare aldrig mere min Bagage at se.

Vi blev saa transporteret bort i Lastvogne og kom samme Dag til Montigny, næste Dag til Beaumont og naaede den 9. 11. til Charleroi. Der blev vi indlagt i en stor Sal i en tidligere Restaurationsvirksomhed, der var taget i Brug som Lazaret. Madrasserne laa paa Gulvet, der var forfærdelig beskidt over det hele og mange saarede. Man mærkede Kaos og Opbrud overalt. Værst var det med W. C.-Forholdene. Jeg har aldrig set noget større Svineri (41) end der. Vi begav os straks i Byen og fraasede i Vindruer, som vi endnu kunde købe paa Markedet for tyske Mark.

Den næste Dag kom vi i et Lazarettog. Det var overfyldt. Lederen af Transporten var for Resten Dr. Groth, som jeg kendte fra Flensborg. Glæden var stor, da vi endelig kørte. Men Rejsen gik meget langsomt. Ustandselig maatte Toget holde stille, ingen Udkørsel, ingen Indkørsel, Linierne ikke fri. Overalt saa man Opløsning. Alt gik efter bedste Beskub. Folkene vilde hjem, de forlod deres Pladser og stormede Togene. Godsvogne blev brudt op, Levnedsmidler og Udrustningsgenstande stjaalet. Ingen greb ind. Ingen tog Affære. "Arbeiter- und Soldatenrat" havde jo Ansvaret. Folk entrede Togene og tog Plads de umuligste Steder for at komme med. Mange maatte bøde med Livet ved Kørslen under Viadukter og igennem Tunneler.

Toget kørte ned over Metz og Trier, saa til Frankfurt a. M., som vi først naaede Natten mellem 14. og 15. Nov. Saa snart vi var kommet over den tyske Grænse, lagde jeg Mærke til, at der blev nogle Pladser ledige. Og jo længere vi kom ind i Landet, des mere

tyndede det ud i Rækkerne. Ingen sagde noget. De forsvandt bare. Jeg begyndte ogsaa at spekulere paa, hvad jeg skulde gøre. Rejsen vilde jo slutte et eller andet Sted i Sydtyskland, det var givet, og jeg var absolut ikke begejstret for at komme til at ligge paa Lazaret der. Da Toget holdt paa Sporskiftet i Frankfurt a. M., tog jeg mine Ting og forlod Toget. Jeg fulgte Skinnerne og fandt paa den Maade Hovedbanegaarden. Det første var at faa oplyst, hvornaar der gik et Tog til Hamborg. Jeg havde Heldet med mig. I de tidlige Morgentimer gik der et, og Frankfurt var Udgangsstationen. Dette var meget vigtigt i de Dage, da det ellers var haabløst at komme med et Tog. Jeg var i god Tid parat og fik ogsaa Plads. Men, uha, hvor det blev stormet. Det var helt uhyggeligt.

Og saa kørte vi. Paa utallige Stationer blev der slet (42) ikke gjort Holdt. Folk stod overalt i Hundredvis og atter i Hundredvis og ventede paa Kørselslejlighed. Mange havde ventet i Dagevis. Lokomotivføreren vovede for det meste ikke at holde, for saa vilde desperate Mennesker hindre ham i at komme i Gang igen. Naa, vi naaede i hvert Fald Hamborg. og der havde jeg igen Heldet med mig. Jeg fik Plads i Toget til Flensborg. Den 16. Nov. om Formiddagen naaede jeg dertil og kunde om Middagen tage den sidste Strækning med Fjorddamperen.

Der laa alle de kendte Egne. Solen skinnede paa Fjordens blaa Vande, paa Skov og Mark. Alt saa fredeligt ud, helt anderledes end det, vi var blevet vant til at se. Og saa den Tanke og Bevidsthed om, at Krigen var Slut. Man skulde ikke igen samme Vej tilbage. Jeg gik om bag Skorstenen paa Damperen, for at ingen skulde se Taarerne i mine øjne. Saa dukkede Okseøerne op forude. Derovre ved Skoven laa Hjemmet. Hvad vilde de vel sige, naar jeg saa uventet dukkede op?

Og saa var jeg hjemme. I Uger havde de ikke hørt fra mig saa der blev Glæde til Trods for, at jeg jo ikke saa særlig straalende ud. Udkørt, syg, hæs, opsvulmede øjne, den sidste Uge ikke barberet, i mange Uger ikke af Tøjet. Jeg maa nærmest have set ud som et Fugleskræmsel. Det første var at faa Tøjet i Vaskekedlen for at gøre det af med de mange smaa Væsener, og saa et Bad.

To Dage senere meldte jeg mig paa Lazarettet i Flensborg. Jeg laa der til den 15. Jan. 1919, men til helt hen i Maj Maaned var jeg under Lægebehandling. Jeg begyndte igen i min gamle Plads, og dermed var for mit Vedkommende en Livsperiode Slut.

Matthias Møller, Sønderborg.

En luftskipper fortæller -

(43) Den 14. September 1916 blev jeg sammen med otte Kammerater fra Stamafdelingen i Mannheim sat i March som Opfyldningsmandskab til Ballonzug 33, der dengang laa foran Verdun i Udkanten af Landsbyen Nontillois. Jeg husker Dagen saa tydeligt, fordi det var min Mors Fødselsdag. Ved Ankomsten blev vi først forestillet for Ballon-Afdelingslederen, Ritmester von Laffaert, en mecklenborgsk Stor-Godsejer. Han tog meget venligt imod os og spurgte, hvornaar vi sidst havde haft Orlov. Da jeg hørte til dem, der havde Orlov til gode, lovede han ogsaa mig, at jeg hurtigt skulde komme hjem.

Det store Slag om Verdun, der havde raset en 4-5 Maaneder, var ved at stilne af, dog hørtes der hele Tiden Bulder fra Fronten, der laa ca. 5 km borte. Ballonzug 33 bestod af ca. 120 Mand; heraf var ca. 20 Kuske, der tog sig af de omkring 30 Heste, der trak Ballonparken. Disse Kuske var næsten alle Landmænd. De øvrige var for Størstedelen Haandværkere, og saa var der en lille Kreds, der bestod af Arkitekter, Journalister, Grosserere, Kunstnere og Sagførere. Det var ikke det værste Kompagniskab at komme ind i. Der herskede godt Kammeratskab til Trods for, at vi var vidt forskellige og kom fra alle Kanter af Tyskland. Jeg blev hurtigt optaget i den lille Kreds, der med klædelig Beskedenhed kaldte sig "der Klub der Intellektuellen", og vi havde mangan morsom Aften, hvor vi diskuterede paa Livet løs til langt ud paa Natten.

Ritmesteren holdt sit Ord, og efter en Maanedes Forløb kom jeg 14 Dage hjem paa Orlov til Haderslev. Jeg opsøgte min gamle Arbejdsgiver, Tømrermester N. Jürgensen, hos hvem jeg i Sommeren 1914 havde arbejdet som Arkitekt, og spurgte, om der ikke var noget at tegne, saa jeg kunde (44) blive reklameret og komme hjem og arbejde lidt. Han var venligt indstillet, og jeg rejste med gode Forhaabninger tilbage til Fronten. Jeg var dog saa letsindig at fortælle en af mine - som jeg troede - "gode" Venner om mit lumske Forehavende, og det kom til at koste mig en hel Del Ubehageligheder senere. I Slutningen af November 1916 kom den ønskede Reklamation; der var brændt en Bondegaard i Nærheden af Simmersted, og jeg skulde nu hjem i 14 Dage for at tegne den nye. At det kun gik langsomt med at tegne denne Gaard, kan man vel forstaa; der var mange Maal, der skulde tages, og mange Forhandlinger, der skulde føres, saa de 14 Dage slog jo slet ikke til, - og saa gik der en Ansøgning af Sted om fjorten Dages Forlængelse af Reklamationen; og det lykkedes. 1. Juledag 1916 skulde jeg saa rejse tilbage igen, men jeg fik min Chef overtalt til at ansøge om yderligere 10 Dages Forlængelse. Anmodningen blev dog barsk afslaaet af vor Lt. Schreiber, og den omtalte 1. Juledag skulde jeg altsaa rejse. Det havde jeg imidlertid ingen Lyst til, men ventede til Dagen efter; jeg syntes, jeg burde have min Julefred, og mente, at jeg nok kunde lave et lille Nummer, der kunde forklare, hvorfor jeg kom de 24 Timer for sent. Men den gik ikke. De havde mig i Kikkerenten. Sagen var den, at min "gode" Ven før Jul af Skriverkarlen var blevet snydt for en Indkøbsrejse til Berlin, idet Skriverkarlen selv var rejst, og min Ven var blevet sat til at passe Skriverstuen i hans Fravær. Der havde han saa fortalt vor Fører om de Numre, der blev lavet, og ogsaa anført mig. Resultatet var blevet det blanke Afslag paa min sidste Ansøgning, og de havde regnet ud, naar jeg skulde være tilbage ved Truppen.

Da jeg saa ankom med 24 Timers Forsinkelse, raad de mine Venner mig til at tage Tyren ved Hornene og straks gaa til Bekendelse, hvilket jeg da ogsaa gjorde næste Formiddag. Jeg meldte mig tilbage hos Lt. Schreiber og meddelte samtidig, at jeg havde overskredet Orloven med 24-timer.

(45) Sikken en Balle, jeg fik over mit syndige Hoved! Han skulde nok sørge for mig! Fæstning i længere Tid var det mindste. Naa, saa galt gik det ikke, men den 30. December 1916 blev jeg afhentet for at afsone 3 Dages, mørk Arrest i Mairén's Hus i Dannevaux. Fordi jeg altsaa havde fejret 1. Juledag hjemme, maatte jeg brumme i Nytaarsdagene. Jeg havde faaet smuglet et Par Bøger med ind, som forkortede Tiden godt, og da jeg samtidig fik Lus i Arresten, var der jo ogsaa anden Afveksling. Nytaarsaften Kl. 12 spilledes fra Kirketorvet: "Nu takke alle Gud!" - og lidt efter lød det: "Achtung!" i Vagt værelset foran, hvor en Underofficer meldte sig selv med 6 Mand paa Vagt og 4 Mand i Arresten.

Et Øjeblik efter raslede Laasen i min Dør; en Officer kom ind og stak mig en Lomme-lygte lige i Synet. Men jeg gjorde, som om jeg snorksov, og han lod mig mærkværdigvis nok ligge. Den 2. Januar om Formiddagen kom den vagthavende Underofficer ind og spurgte, om jeg havde Penge. – Ja, det havde jeg dal Om han kunde stole paa mig? Jo, det kunde han ogsaa! - "Godt", sagde han, "der er lige kommet en Forsyning af Kunsthonning og hugget Sukker til Kantinen. Jeg giver dig en halv Time fri, men lad ingen Officer se dig!" - "Tak!" sagde jeg og var ude af Døren i en Fart. Jeg fik gjort et godt Indkøb og var paa Vej tilbage, da jeg pludselig ser vor Afdelingsleder, Ritmester v. Laffaert, højt til Hest sammen med sin Adjudant komme omkring Gadehjørnet ... Aldrig er jeg kommet saa hurtigt ind i en Gadedør! Han skulde ikke gerne se en af sine Luftskippere, der efter alle Beregninger sad og brummede i Arresten, gaa frit omkring paa Formiddagsindkøb.

Vor Næstkommanderende var en Overløjtnant Pfaffendorf, der var tilkommanderet fra Artilleriet. Han var fra Hannover, - og der har de det jo med de spidse "st"er. Naar han stod i Gondolen, parat til at stige op, meldte han sig til Ritmesteren i Telefonen med et: "Ich befinde (46) mich auf der "Aufstiegstelle" - og saa grinede hele Kompagniet.

I Midten af Januar 1917 kom vi bort fra Nantillois og til Vaux les Mouzon i Ardennerne som Observationsballon for en Artilleriskydeskole. Vi blev indkvarteret hos Befolkningen, men der var ingen Fraternisering. Fransk mændene holdt sig for sig selv. Min egen Stilling var ikke saa god mere som tidligere, for det var, ligesom Underofficererne var mere paa Nakken af mig, fordi jeg havde været i Arresten.

Vor Ballon laa et Par hundrede Meter højere oppe i Bjergene end Landsbyen Vaux; det tog næsten en halv Time at gaa derop. Vi indrettede os saadan, naar vi skulde staa Vagt ved Ballonen, at vi stod 4 Timer ad Gangen for at spare paa Travetiden. Hvor var det koldt deroppe i Februar 1917! En Morgensund lige i Morgengryet saa jeg en Flok Vildsvin, mindst en 50 Stykker komme frem af Skoven en 100 m fra mig; de gik over den aabne Mark .hen til den næste Skov, hvor de forsvandt. Foran Flokken gik et Par mægtige Orner, der vagtsomme saa sig omkring. Jeg kunde sagtens have skudt et Par Stykker, men for det første var det forbudt, og for det andet havde jeg nok faaet Resten af Flokken over mig.

Naar vi havde været paa Vagt de 24 Timer fra 12 Middag til 12 Middag, havde vi altid fri om Eftermiddagen, og den halve Fridag blev for det meste benyttet til at tage ind til den lidt større By, Carignan, der laa ca. 3 km borte. Derinde var der et stort Soldaterhjem, hvor man kunde købe "Butterstullen" og tage nogle med sig hjem til de andre Kammerater, og der var Biograf og meget mere. Efterhaanden havde den Sport udviklet sig til, at vi aldrig .spurgte om Forlov, men bare gik. Vi havde skiftet Chef, og Oberleutnant Pfaffendorf var nu den nye førstkommanderende.

En Eftermiddag var jeg inde i Carignan igen, da Uheldet vilde, at en Luftskipper Wolters ikke kunde findes; (47) han skulde med Banen paa Gastransport til Bruxelles. Da man ikke kunde finde ham, blæstes der Alarm, - og hvem glimrer ved sin Fraværelse foruden Wolters? – Det gør jeg! Da jeg kommer hjem med en Bunke Smørrebrød til Kammeraterne, hedder det: "Du skal straks melde dig hos Vagtmesteren - saadan og saadan er det sket!" – Naa, jeg hen til Vagtmesteren, der sidder og spiller Kort. "Naa, er du der igen! Kom med hen til Overløjtnanten!" – Klokken er efterhaanden blevet næsten 12 Aften. Overløjtnanten maa ud af sin varme Seng for i Slaabrok at give mig den for-

skriftsmæssige Balle. Han har nu opdaget, hvad jeg er for en ... han skal nok huske mig! Og fire Dage senere kommer Meddelelsen: 3 Dages mørk Arrest paa Vand og Brød .

Paa Torvet i den lille By Vaux ligger til højre for le maire's Hus et andet, mindre, og paa 1. Sal har en Tømrer haft travlt med at indrette en Arrest, der for første Gang skal bruges af mig. En gammel, rar, hvidhaaret Professor, ca. 70 Aar gammel, fra Universitetet i Marburg, har meldt sig som Krigsfrivillig, og han er blevet Bykommandant i Vaux. Det er under ham, Tømrerarbejdet, med Anbringelsen af Skodder og Tremmer for de to Vinduer mod Gaden og en Træbriks til Seng sorterer. Jeg blev altsaa ført op i Arresten, Vaaben og Seler blev frataget mig, - og saa sidder jeg der og kukkelurer.

Der er ikke gaaet en halv Time, - saa kommer Professoren (i Hauptmanns-Uniform) stavrende hen over Torvet og op ad Trappen til mig, vel nok for at inspicere Tømreren. Jeg kan se ham igennem Sprækkerne i Skodderne. Han kommer hen og rusker i Døren, og da den er laaset, raaber han venligt: "Er der nogen derinde?" - "Ja", siger jeg. - "Hvem er det? - "Det er mig!" - "Können Sie nicht raus?" - "Nej", siger jeg. "De har laaset mig inde! - "Ak", siger han; "det skal De ikke være ked af, det skal jeg nok ordne med det samme, saa De kommer ud - aber diese verdammten Zimmerleute haben (48) immer soviel Unfug vor". - Saa stavrede han ned ad Trapperne igen; men sit Løfte kunde han nu alligevel ikke holde.

Da jeg kom ud, var jeg blevet Kompagniets sorte Faar. Underofficererne havde altid det daarligste Job til mig; og hvor kan man blive ked af det, naar alle er efter en., Dog maa jeg sige, at de menige Kammerater var gode nok. Den 28. Februar 1917 skulde Skydeskolens Afslutningsparade holdes for den tyske Kronprins. Dagen begyndte med Rusk og Regn og Blæst, der op ad Dagen voksede til Storm. Da vi om Morgenen trak vor Ballon frem for at fylde den med Gas, skete allerede det første Uheld, idet der ved Gaspaafyldningen opstod Gnidning i Gummislangen, der fremkaldte en Stikflamme, som meget hurtigt brændte frem imod Ballonen. Men en af vore Gefreitere var hurtig i Vendingen. Han kommanderede Stop for Paafyldning, trak sin Sabel og skar Slangen over et Stykke fra Flammen og kommanderede Ballon fremad March - March. Vi fik saa fyldt Ballonen med større Forsigtighed, og lidt efter satte vi os i March mod Øvelsespladsen med Ballonen hængende en 50 m over Spilvognen. Ballonen svajede frem og tilbage i den stærke Blæst, og ingen havde Lyst til at gaa til Vejrs.

Skydeskolens Kanoner drøned hele Tiden, og ved 2-Tiden maa der være kommet Ordre til, at vi skulde observere, for nu blev Ballonen firet ned. Oberløjtnant Pfaffendorf og en ung Officersaspirant, en Søn af Rektoren ved Gymnasiet i Barmen, besteg Gondolen, og lidt efter gik Ballonen 300 m op. Spilvognen holdt paa en Eng, der var meget opblødt af den stadige Regn; derfor havde Hjulene Larvefødder paa. Vognen var spændt for med 6-Spand Heste. Den lille Trækvogn med Telefonspillet, fra hvilken Telefonkablet gik til Vejrs til Ballonen, havde placeret sig i Udkanten af et lille Krat, hvor det 3-4 Mand stærke Betjeningsmandskab sad under Tæpper og Regnfrakker, ca. 50 m fra den store Spilvogn.

(49) Vi andre gik paa den vaade Eng og drev omkring og skuttede os i Regnen og Stormen med sjaskvaade Fødder. Pludselig lyder et voldsomt Skrald. Hestene stejler og springer rundt, Mændene nærmest Spilvognen danser Can-Can, Telefontruppen ryger ud af Krattet, som om nogen havde taget dem i Nakken. Saa lyder Raabet: Ballon brennt! Et Lynnedslag har tændt Ballonen i Brand, er derefter ad Staalwiren og Spil

vognen gaaet ned i den vaade Jord og har derved givet de omkringstaaende og Hestene et elektrisk Stød. Paa samme Maade er det gaaet Telefontruppen.

Da jeg aldrig har været ude for en saadan Situation og endnu er lidt bedøvet, ser jeg mig omkring for at se, hvorledes de nærmeststaaende reagerer. Vor lille, skævbenede Sanitetsunderofficer fra Gelsenkirchen skotter op mod den brændende Ballon - og saa stikker han af, alt hvad Remmer og Tøj kan holde. Og det gør vi andre altsaa ogsaa, for i første Øjeblik tænker man paa en mægtig Eksplosion i Ballonen, som kan ramme os alle, - og derfor af Sted - af Sted! Men mange 10-Meter har jeg nu ikke løbet, før jeg kommer i Tanker om, at det nok er noget Vrøvl, jeg tænker. En Ballon kan ikke saadan eksplodere; den kan kun brænde; der skal først dannes Knaldgas, det vil sige: Gassen skal blandes med en bestemt Del almindelig Luft, inden saadant kan ske. Jeg standser og ser Ballonen falde jævnt langsomt nedad med Ildflammer rundt omkring. De sidste 50 m er Opdriften næsten gaaet af den, og nu falder den hurtigere og hurtigere. Jeg stikker i Løb for at være paa Pletten, naar Gondolen falder ned for om muligt at kunne hjælpe, og er Nummer to paa Pletten, da Nedfaldet sker. Sammen med en Gefreiter, der kom først, trækker vi Gondolen saa langt som muligt bort fra den nedfaldende Ballon, og nu gælder det om i største Hast at faa de to Observatører ud af Gondolen. Det lykkedes nemt med Pfaffendorf, der ligger øverst; derimod ligger Aspiranten livløs paa Bunden. Men ogsaa (50) ham faar vi ud, inden Varmen bliver for uudholdelig og Faren for Knaldgas overhængende. Der er imidlertid ogsaa kommet flere til, som kan hjælpe.

Pfaffendorf fortalte bagefter, at da Lynnedslaget kom, var Aspiranten blevet helt ude af sig selv og havde forviklet Linierne til deres Faldskærme, saa de ikke kunde bruges. Saa havde han kastet sig ned paa Bunden af Gondolen og ved Nedfaldet faaet det voldsomme Slag. Pfaffendorf havde derimod klamret sig til Gondolens Bæreliner og derved i nogen Grad afbødet Slaget. Han havde brækket Kravebenet, det ene Ben og Fodrodsbenet. Da de fleste vilde hjælpe Oberleutnanten med Forbinding m. m., tog jeg mig af Aspiranten, der laa som livløs. Jeg kom i Hu, hvad jeg havde lært i Egernførde paa teknisk Skoles Samariterkursus og var bl.a. med til at give ham kunstigt Aandedræt. Han døde dog mellem Hænderne paa os. Jeg glemmer aldrig det forpinte Blik, Pfaffendorf sendte mig, da Løjtnant Bliersbach forsøgte at trække de pæne, gule Støvler af hans Ben for ikke at ødelægge dem. Det var, ligesom han vilde sige: "Ja, nu godter du dig! Nu er det min Tur!" Naa - den ene Støyle maatte alligevel skæres op. Pfaffendorf blev lagt paa Baare og blev kørt til Toget, og jeg har aldrig set ham siden. Aspirantens Lig kom i et Teltlærred og blev baaret til Vaux og senere sendt til Barmen, og saaledes fik Forældrene deres 18-aarige Krigsfrivillige tilbage.

Dagen efter, den 1. Marts, traadte vi an under ny Kommando; Lt. Bliersbach blev nu Chef, og vi drog af Sted til Champagnen. Pludselig havde man glemt, at jeg var det sorte Faar, Prugelknaben, og et paa een Maade bedre Afsnit af Krigen begyndte nu for mig.

A. P. A n d e r s e n,
København.

Rusland .. Balkan .. Frankrig

(51) Om Morgen den 18. Juli 1916 marcherede vi til den russiske Jernbanestation Sickim. Det var stegende hedt mange faldt fra, og to Mand døde af Hedeslag. Det var en streng Marchtur, og der var nok ingen Tvivl om, at man et eller andet Sted trængte til omgaaende Assistance. Toget bragte os i Løbet af Dagen til vort Bestemmelsessted, Misssdorf, hvorfra vi begyndte at marchere fremad mod Fronten. Vi hørte, hvorledes Kanonerne tordnede uafbudt, og vi kom nærmere og nærmere til Farezonen. Det gik hedt til derude; ogsaa Sanitetskolonnerne var uafbrudt i aktivitet. Landevejen, vi marcherede paa, gik fra Ekkan til Kekkan. Til højre for os laa en lang, udstrakt sump, der førte op til en Skov, og her stod vort Artilleri i Stilling, Man skød uafsladeligt. Ammunitionskolonnerne kørte i rasende Fart hen ad Landevejen, bøjede af til højre og sprængte uden Hensyn til Hestene eller de tunge Vogne tværs igennem Sumpene og hen til Skytset læssede af og for tilbage igen efter nye Forsyninger. De russisks Granater, der faldt i Sumpene, kastede Kaskader af dynd og Slam højt til Vejrs. Hestene var vaade af Sved, vilde af Rædsel og Overanstrengelse.

Russerne kunde overse hele Landevejen fra deres Stilling og lagde deres Artilleriild over paa Vejen. Vi blev beordret ned i Landevejsgrøfterne og avancerede langsomt. Først ved Mørkets Frembrud naaede vi ud til Stillingen. Skyttegrave fandtes ikke, kun Masser af Granathuller, og de var fyldte med Vand. Vi fandt omsider lidt Dækning bag Græstuer og Jordknolde. Rundt omkring os laa faldne Soldater.

Vi havde næppe fundet os til Rette i Stillingen, før Russerne gik til Angreb. Vort Artilleri lagde straks (52) en uigennemtrængelig Spærreild foran vor Stilling, og Angrebet blev derfor standset. Saa blev det Nat, men en uhyggelig Nat, for vi vidste ikke rigtig endnu, hvordan Russernes Stilling forløb. Vi var glade, da Morgenrøden viste sig. En Rekognoscering i Egnen afslørede, at der paa Grund af de sumpede Terrænforhold slet ingen Skyttegrave fandtes; der var i Stedet for hist og her anbragt Dækninger over Jorden.

Det blev en lang Dag for os. Tiden sneglede sig af Sted, og den føltes endnu mere lang, da det var umuligt at bringe Forplejningen frem, saa længe det endnu var lyst. Først da Mørket atter faldt paa, kunde vi tænke paa at føre Provianten frem gennem det af de mange vandfyldte Granathuller næsten ufremkommelige Terræn. Vort Ophold i denne usle Stilling strakte sig over et Tidsrum af seks Dage, og da vi blev afløste og kom ud af dette Helvede, var vi saa glade som Børn. Vi begyndte da ogsaa med det samme at synge; men et Kommandoraab: "Hold Mund! Russerne kan høre os!" fik Sangen til at forstumme. Tænk, at man kunde glemme Faren saa hurtigt.

Den næste Morgen naaede vi Bad Balden, hvor vi kom i Kvarter. Bad Balden var kendt for sine helbredende Kilder. Nu blev Bygningerne brugt som Militærlazaret. Vort Kompagni var ikke i den allerbedste Forfatning. Vi havde nemlig haft mange saarede og faldne, og af de resterende var omkring 70 Procent syge. Det var den væmmelige Dysenterier, der plagede os. Vi gennemgik en langvarig Kur med amerikansk Olie og Diæt-kost, og lidt efter lidt kom de fleste af os dog til Hægerne igen. En Del maatte dog indlægges paa Lazaret. For at komme mig helt blev jeg tildelt et Kompagni, der kun udfør-

te lettere Arbejde. Vi fældede Træer, og Stammerne anvendtes til Belægning af Vejbanerne, der for det meste var bundløse.

Omsider fik jeg dog Ordre til at rejse til Mitau, hvor jeg skulde melde mig; men her udstedte de et Rejsebevis (53) til .mig. og beordrede mig til Budapest. Det var en lang Rejse, Jeg skulde ud paa, og da det var omkring Juletid, ansøgte Jeg om Orlov, men det nægtede man mig. Der var altsaa ikke andet at gøre. Jeg maatte af Sted. Toget var overfyldt. Det var Soldater, der havde været saa heldige at faa Juleorlov, og de var naturligvis glade. Jeg var det modsatte, men saa fik jeg den Ide, at jeg kunde lægge min Rejserute over Osterrode, hvor min Troppedel hørte hjemme, og prøve, om jeg der havde mere Held med at faa Orlov. Jeg meldte mig hos Feldwebelen men sikken Overhaling, jeg fik! Han raabte op om, hvad jeg bildte mig ind, og om jeg troede, at jeg saadan uden videre kunde forandre min Rejserute. "Toget gaar Klokken tolv, og dersom jeg ikke omgaaende fortsatte min Rejse, skulde han nok ekspedere mig videre." – Der var altsaa ikke noget at gøre. Jeg krøb ind i Toget og rejste mod Syd, ned til Regimentet, der nu var i Rumænien. Efter de Fortællinger, vi fik af Soldater, der kom fra de Egne, .gik det haardt til dernede.

Rejsen gik over Posen, og da vi kom til Breslau, fik jeg Lyst til at se lidt paa Byen. Jeg havde foreløbig faaet nok af at sidde i Toget og gik ind i Ventesalen. Imidlertid kørte Toget, og da det næste først afgik Dagen derpaa, havde jeg god Tid til at se mig om. Efter tre Dages Forløb kom jeg til Budapest og meldte mig. Der ankom lidt efter lidt flere Soldater, som skulde videre sydpaa, og i de tre Dage, vi opholdt os i Budapest, fik vi ogsaa Lejlighed til at lære denne By nærmere at kende. Den var renlig, men den var som uddød. Vi saa kun Soldater og gamle Mennesker, og der var intet at faa i Butikkerne.

Den 22. December fik vi Marchordre. Vi skulde fortsætte til Bukarest. Vi rejste hele Natten igennem og kom saa til Turun-Soverin, en By, der laa ved Donaufloden, paa Rumæniens Grænse. Vi meldte os paa Kommandanturen. Man forklarede os, at der herfra førte to Veje til Bukarest. Den ene gik med Skib ned ad Donaufloden, og den anden med Toget over Krajowa. Man gjorde os dog (54) opmærksom paa, at Vejen over Land var usikker, fordi mange af Broerne var blevet sprængt. Vi holdt Raadslagning og blev enige om at vælge den længste Vej, og det var Jernbanerejsen. Vi syntes, vi kunde komme tidligt nok i Skyttegraven. Vi steg altsaa i Toget, og da vi kom til Krajowa, viste det sig da ogsaa, at Rejsen ikke kunde fortsættes med Toget. Nogle gamle Landstormsmænd, der nylig var kommet fra Tyskland, tilbød os Kvarter hos sig, og her oplevede vi Juleaften. Juleaftensdag gik vi rundt i Gaderne, spændte paa, hvorledes det saa ud i Rumænien. Bybefolkningen var der ikke noget mærkeligt ved. Den lignede i sin Paaklædning Menneskene i de fleste af Tysklands Storbyer; derimod kunde man ikke undgaa at lægge Mærke til Folk fra Landet. Kvinderne var barfodede og var iført Nationuldragter. Saadan er det overalt paa Landet, men vi syntes nu alligevel, at de i hele deres Fremtoning mindede om Taterne. Vi solgte en Del af vore Ejendele til dem og kom paa denne Maade til Penge, og de betalte en god Pris. Hist og her var der i Gaderne opstillet Pølsevogne. Disse var dog ikke udstyret saadan, som vi kender dem. De havde alle et transportabelt Ildsted, over hvilket der var anbragt en Rist. Nu blev Pølserne lagt paa Risten og blev stegt i deres eget Fedt. Andre Steder ristede man Meloner eller Solsikkefrø, og det var en stor Lækkerbidsken for den indfødte Befolkning. Man flokkedes omkring Vognen som herhjemme omkring en Isbod.

Om Aftenen havde de flinke Landstormsmænd inviteret os til at deltage i deres Julefest. Et Juletræ havde vi nu ikke, men vi fik en god, varm Kaffe og et lille Franskbrød. Det var Ting, vi ikke havde smagt i lange Tider, og som vi derfor forstod at sætte Pris paa. Det var dog ogsaa det eneste Lyspunkt, denne Juleaften bød paa. Vi krøb sammen i Smaaklynger paa lidt Strøelse i en Krog og sendte triste Tanker til dem derhjemme.

Juledagsmorgen var vi tidligt paa Benene, for vi havde besluttet at tage tilbage til Turun-Soverin. Vi overnattede (55) i et Klasseværelse i en Pigeskole, og næste Dag fik vi paa Kommandanturen Rejsebevis til Postskibet, saa vi kunde prøve at komme frem ad den Rute. Ligeledes fik vi udleveret Proviant til tre Dage samt to Feltflasker fyldt med dejlig Vin. Vi fandt ned til Havnen, hvor Skibet laa klar til Afgang. Det var en østrigsk Postdamper, en gammel Hjuldampere. Der var en Mængde Soldater om Bord, næsten alle fra Bajern. De skulde alle til Fronten. Da Kahytterne var optaget, maatte vi finde os en Plads paa Dækket. Det blev saaledes en meget kold Tur. Min Kammerat og jeg fandt saaledes en Plads mellem Postsækkene, hvor der var lidt Læ. Det blev en lang Rejsedag og en endnu længere Nat. Det var ellers en interessant Tur. Donau floden var enkelte Steder saa bred som vore Fjorde, men hist og her fandtes langstrakte Sandbanker. Det var ikke helt let at manøvrere, og det skete da ogsaa af og til, at Hjulskovlene rendte ind i Sandbankerne, saa Skibet fik Slagside. En Gang imellem sad vi fast og maatte slaa Bak for at komme fri. Kaptajnen og Styrmanden var hele Tiden paa Broen og holdt skarpt Udkig.

Næste Dags Morgen kom vi til Putschin, en By paa den bulgarske Side af Floden. Her maatte vi gaa fra Borde og blev i en Baad færgen over paa Flodens modsatte Bred. Floden vrimlede her med sænkede Skibe. Vi blev sat i Land i en lille By, Grigio. Den var fuldstændig forladt, og de fleste Huse var brændt. Byen havde en ejendommelig Markedsplads. Den laa i Byens Centrum, og herfra udgik alle Gader i Straaleform til alle Sider. Vort Maal var jo Bukarest; men det viste sig, at det nu ikke var saa helt let at komme dertil. Der gik kun Tog med Ammunition dertil, og disse Tog maatte vi ikke benytte. Vi drev omkring i Byen i samfulde tre Dage, men saa besluttede vi os til trods Forbudet at rejse videre med Ammunitionstoget. Vi gad simpelthen ikke være der længere. Toget afgik henimod Aften. Vi ventede, til det havde sat sig i Gang, saa for vi op i en af Vognene og steg op i Bremserummet. Det gik godt, og lidt efter Midnat var (56) vi i Bukarest. Det var den 31. December. Vi meldte os paa Samlingsstedet for vildfarende Soldater og lagde os til Hvile i en Krog paa Banegaarden. Om Morgen blev vi vækket af en Feldwebel og maatte træde an med hele vor Udrustning. Vi var vel en Snes Mand. Han førte os ind i -en Sidegade og ind i et Lokale, der lignede et Kontor. Det var en Underafdeling af Etape-Kommandanturen i Bukarest.

I Kontoret var der en Del civilklædte Herrer, blandt andet nogle Godsejere. Vi blev nu inddelt i smaa Hold, to Mand og en Underkorporal, eller fire Mand og en Underofficer. Da Inddelingen var tilendebragt, stod jeg alene tilbage. Der kom nu en Løjtnant hen til mig og spurgte, hvor jeg havde gaaet i Skole. Da jeg havde besvaret Spørgsmaalene, sagde han: "Saa er De jo ikke dum; De kan følge med den Herre der." Han viste mig over til en stor, korpulent Herre. Han hed Zwiebel, men trods det tyskklingende Navn var han dog en fuldblods Rumæner, og han kunde kun nogle ganske faa tyske Gloser. Inden vi forlod Kontoret, fik jeg et Legitimationsbevis, i hvilket der stod, at jeg skulde transportere Træ til Bukarest.

Da vi var kommet udenfor, bestilte Zwiebel en Taksa-vogn, og saa kørte vi i strygende Fart til hans Villa. Jeg nød rigtigt som almindelig Soldat at sidde i denne fine Vogn. Ankommet til hans Villa blev jeg glimrende trakteret. Jeg kunde bare fremføre mine Ønsker. De blev straks opfyldte. Han forærede mig endda Tobak, Cigaretter og to Par dejlige uldne Strømper, hjemmestrikkede! – Saa blev jeg forestillet for de Mennesker, jeg skulde have med paa min Ekspedition efter Træ. Den ene af dem var en Græker. Han hed Sanfir; han var en snu Hestehandler og talte en Mængde Sprog, bl.a. ogsaa Tysk.

Vi fik nu fat i en lille Gig, der blev trukket af et udsultet øg, og saa kørte vi ud til et Gods, der laa to Dagsrejser fra Byen. øget var saa medtaget, at det næppe kunde staa paa Benene, og naar man ikke ustandselig pirrede til det med Pisken, vilde det falde i Søvn. Omsider kom (57) vi da til Godset. Store Arealer var dækket med Skov, andre var tilsaaet med Majs. Skovene lignede nu ikke vore Skove. Der var ingen høje Bøge eller kraftige Ege, nej, det hele var en forkrøblet Kratskov, og "Stammerne" var ikke tykkere end en Arm. Det var saadant "Træ", vi skulde køre til Byen, for der var det knapt med Brændsel. Tyskerne leverede jo hverken Træ eller Kul til Rumænien. Jeg blev godt beværtet paa Godset, ja, de vidste ligefrem ikke alt det gode, de vilde gøre for mig. Jeg fik hver Morgen friskbagt Brød, hjemmekærnet Smør og Æg, om Middagen ofte stegte Duer og andre lækre og velsmagende Sager. Jeg var nu ikke helt tilfreds med, at de saadan diskede op for mig. Jeg syntes, det kunde være meget morsommere at leve sammen med de indfødte, spise deres Mad og lære deres Skikke at kende. Og det kom jeg da ogsaa til. Nu skal jeg fortælle, hvorledes en Middag med de indfødte forløb.

Alle Folkene sad i Skrædderstilling, altsaa med korslagte Ben, omkring et lavt, rundt Bord. Det havde vel en Diameter paa 1½ Meter, men det var kun 25 Centimeter højt. Middagsmaden var næsten altid den samme: Majsgrød, og den blev tilberedt i en Gruekedel. Naar Grøden var færdig, løftede man Gruekedlen ind over Bordet, vippede den om og lod Grøden falde ned paa det bare Bord. Man kaldte denne Ret "Mamelika". I en mindre Gryde havde man tilberedt "Dyppelsen", en mærkelig Vædske, i hvilken der fandtes Hvidkaalsblade og spansk Peber; den havde en syrlig Smag. Nu korsede alle omkringsiddende sig og mumlede en kort Bøn, hvorefter de halede deres Træskeer frem. Dem havde de altid hos sig, enten i Støvleskaftet eller i Lommen, og saa gik det løs. Man tog for sig af Grøden fra alle Sider, og havde man tilfældigvis ingen Ske hos sig, brugte man Fingrene. Det varede da heller ikke længe, før Bordet var tomt, og Maaltidet var forbi.

Til Transporten af Træet skulde jeg jo bruge baade Vogne og Trækdyr, og jeg gik altsaa i Gang med at (58) rekvirere det fornødne. Tolken og jeg besøgte de forskellige Bønder i Landsbyen, og jeg havde Heldet med mig; kun eet Sted voldte det lidt Besvær med at faa Bonden til at køre. Han sagde nemlig, at Vognen var i Stykker, og at hans Dyr var syge. Det passede sikkert ikke, men jeg kunde godt forstaa, at han nødig vilde indlade sig med os. Kanske saa han aldrig mere sin Vogn og sine Dyr. Vi besaa hans Vogn; ja, det var rigtigt nok; den manglede Hjulene, og saa kunde den naturligvis ikke køre; men Hjulene fandt vi oppe paa Loftet, og saa var hans Vogn jo hurtigt gjort køreklar. Saa var det Trækdyrene. Det var et Spænd Køer. Naar Køerne brugtes som Trækdyr, var deres Hove altid beslaaet med Jern; men Bonden havde ogsaa fjernet Jernene. Det saa vi selvfølgelig straks. Vi fik Dyrene beslaaet igen, og inden Dagen var gaaet, havde vi skrabt tyve Vogne med Trækdyr sammen.

Vi skulde dog ogsaa have nogle Folk til at foretage Skovningen af Træet. Dem fik vi nu ogsaa samlet, og efter nogle Dages Forløb havde vi fældet saa meget, at vi kunde læsse Vognene. Saa startede vi mod Bukarest.

Det var en lang Rejse, og den vilde vare mindst to Dage. Vi begyndte Turen tidligt om Morgen. Det var egentlig en imponerende Karavane, og jeg var helt stolt og følte mig som en Slags Opdagelsesrejsende i et fremmed Land. Vi kom kun langsomt fremad. Bønderne gik ved Siden af deres Vogne. De holdt Tømmen i Haanden, ansporede deres søvnige Dyr med ildnende Tilraab, eller ogsaa smaanynnede de. Dyrene fortsatte dog i det stadige, langsomme Tempo og lod sig ikke gaa paa af Kuskerens Raab. En Gang imellem blev de endog stædige og smed sig ned. Saa standsede hele Karavanen, og vi kom ikke videre, før det igen behagede dem at staa op. Da det var blevet Midnat, holdt vi et større Hvil. Vi kørte ind paa en Mark og placerede Vognene i en Firkant. Midt inde paa den aabne Plads tændte vi et stort Baal; Bønderne kogte den rumænske Nationalret, Bønnesuppe med Løg, og dertil spiste de Paprika.

(59) Bønderne var allesammen meget gode ved mig, og det var rørende at se deres Om-sorg for mig. De sagde: "Nemzi" (Tyskeren) kan ikke spise vores almindelige Bondek-kost, og saa serverede de nogle fine Bøffer for mig. Bøfferne blev indgnedet i Løg og Paprika, spiddet paa en Stang og dernæst stegt over Baalet. Af Hvedemel lavede de et Brød og bagte det i Baalets Gløder, og I kan tro, det smagte glimrende. Efter Maaltidet rullede de Cigaretter. Som Dæksblad brugte de de tynde Blade, der ligger omkring Majskolben. De brugte ikke Tændstikker, nej, de brugte Fyrsten og Staal, og Gnisten antændte et Stykke Fyrsvamp. Det var interessant at se saadan et gammelt Fyrtøj i Brug. Det kender vi jo ellers kun fra vore Bedsteforældres Beretninger.

Efter at Cigaretten var røget, grupperede man sig omkring det varme Baal, strakte sig og nød nogle Timers Søvn. Det var rigtig et dejligt Liv i den fri Natur, saadan som jeg el-skede det. Omsider kom vi da alle paa Benene igen og fortsatte vor Rejse ind til Hoved-staden, hvor vi læssede vort Træ af. Jeg var Godsejerens Gæst den Dag, og henimod Af-ten begyndte vi Tilbageturen. Den gik naturligvis lettere. – Vi var ikke saa faa Gange i Byen med Træ, men lidt efter lidt mistede Bønderne Interessen for disse Ture, og jeg fik efterhaanden mere og mere Besvær med at skaffe de nødvendige Køretøjer. For mig var det dog en dejlig Tid. Det var rart at færdes mellem disse Bønder i den lille Landsby. Jeg glemte ligefrem, at der var Krig, og at jeg var Soldat.

De unge i Landsbyen inviterede mig hver Aften hjem til sig; efter Klokken otte var der nemlig Udgangsforbud. Vi legede Sanglege paa Logulvet, Tagfat og Blindebuk, og de morede sig som store Børn. Naturligvis spurgte de mig ud om alt mellem Himmel og Jord. Da jeg fortalte dem, at de unge hjemme hos os kunde baade læse og skrive, gjorde de store øjne. Det kunde de nemlig ikke. Hos dem var der nemlig kun Skolegang for den bedre stillede Del af Befolkningen. Engang kom de med en (60)fransk Avis, som de vilde have, jeg skulde læse op af for dem. Da Jeg sagde, at det kunde jeg ikke, stod de helt uforstaaende over for det, for jeg havde jo sagt, at jeg kunde læse, og saa maatte det da være lige meget om det var Tysk eller Fransk.

Imellem de unge var der blandt andre en Fyr, som var kæmpestor og bomstærk. Han var meget interesseret i mm Bøsse, som jeg altid havde hos mig. Jeg var nemlig bange for, at den skulde blive stjaalet. Hele min Ammunitionsbeholdning bestod af kun ti Patroner.

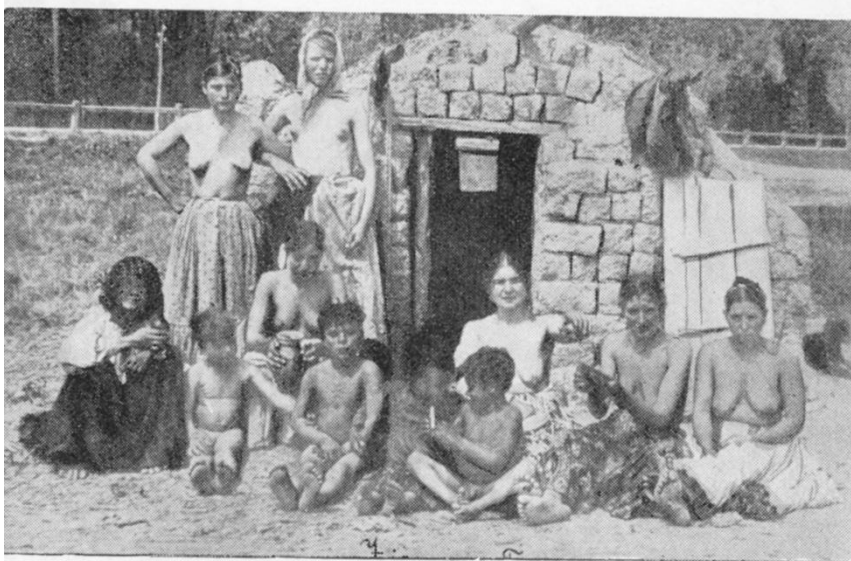
Der plukkes Æbler »unter Aufsicht«.

Polske Piger »unter Aufsicht«.

Der høstes »unter Aufsicht«.

Sigøjnertyper.

Den unge Mand, Dimitrof, vilde nu gerne vide, hvor mange Patroner Jeg havde, og om jeg i det hele taget kunde skyde. Jeg tror nok, at han betvivlede det, for han sagde: "Hvis du kan skyde, saa maa du jo ogsaa kunne ramme f. Eks. en ørn." Jeg forklarede ham, at man ikke skød Fugle med en Kugle, men med Hagl og med en Jagtbøsse. Dette Svar bestyrkede ham dog i hans Mistro til mig, og Jeg indsaa nok, at dersom jeg vilde redde min Ære og Anseelse som Skytte, maatte jeg prøve min Lykke. Vi gik et Stykke uden for Landsbyen, og omtrent 400 Meter fra os sad der oppe i Toppen af et Træ en ørn. "Prøv saa, om du kan skyde den ned," sagde Dimitrof. Jeg ladede knælede ned, sigtede omhyggeligt og fyrede løs. Fuglen drattede ned paa Jorden som en Bylt. Dimitrof styrkede efter Fuglen. Den var ramt i venstre Vinge. Det var en stolt Fugl. Den havde et Vingefang paa omkring en Meter og den hvædede som en Kat. Den var næsten ikke til at komme nær. Jeg var naturligvis stolt og sagde til Dimitrof, at han maatte beholde Fuglen. Dimitrof spurgte nu, om alle tyske Soldater var saa dygtige til at ramme. Det bekræftede jeg naturligvis, og han var meget imponeret.

I undrer jer sikkert ikke, naar jeg fortæller jer, at jeg ogsaa blev gode Venner med en af Landsbyens unge Piger. Hun hed Jolaska, og hun lærte mig en hel Del rumænske Glosser. Det var jo naturligt, at jeg lærte saa meget af dette Sprog, at vi kunde have Udbytte af vort Samkvem. Men ak, jeg var ikke længe om at erfare, at (61) hun havde et Hjerte saa stort, at hun kunde dele det mellem mig og en anden. Denne anden var "Primar"en i Landsbyen, og han regnede endda med, at Jolaska var hans Kæreste. -- Primaren er vel noget lignende som Sogneraadsformanden herhjemme. Han er den Mand i Landsbyen, der kan læse og skrive. Han læser Breve for Folk og besvarer dem ogsaa. Han tager imod Folks Skatteindbetalinger, og det var morsomt at se, hvordan den Kvittering saa ud, som de fik for de indbetalte Beløb. Primaren lavede med Blæk et Kryds bag deres Navne paa Skattelisten, og Skatteborgeren satte nu sin Tømmeltot i Kryds og tværede det vaade Blæk ud, enten til højre eller til venstre, opad eller nedad og havde saaledes Kvittering for Beløbet. Primaren havde saaledes en alsidig Indtægtskilde, for naturligvis gjorde han ikke alt dette Arbejde gratis -- og nu var Primaren og jeg altsaa blevet Rivaller! --

Naar jeg færdedes i Egnene omkring Landsbyen, sørgede jeg altid for at passere de østrigske Etapeposter. De var ikke saa nøjeregnende som de prøjsiske. Bare jeg viste mit Legitimationsbevis, var alt i Orden, og jeg kunde altid passere uhindret.

En Morgen gik jeg gennem Landsbyens Gade og mødte da Tolken. Der var faldet Sne, og det var meget koldt. Vi stod og holdt Snak. Da kom Primaren. Jeg havde paa Fornemmelsen, at Primaren og Tolken ikke just var mine bedste Venner, for de to talte med hinanden, og jeg kunde læse i deres Ansigter, at det var om noget, der angik mig. Pludselig henvendte Primaren sig til mig og pegede paa, det Hus, i hvilket vor fælles Veninde boede. Jeg forstod dog ikke, hvad Prima en sagde og spurgte derfor Tolken, hvad han mente. Han forklarede mig, at Primaren lod mig vide, at det var hans Kæreste, der boede i Huset der. Saa var jeg med. Jeg lo af fuld Hals lige op i Ansigtet paa Primaren. Det tog han mig dog ilde op, for han blev edderspændt vred og gik ind paa mig. Jeg gav ham, nærmest for Skrømt, med Haanden et let Stød for Brystet; men han (62) fik dog Overbalance og faldt bagover. Og nu gik han helt fra Snøvsen. Han var rød i Hovedet af Vrede og slap i rivende Tempo en Ordstrøm løs imod mig, som kun Sydlandinge kan gøre det, naar de gaar ud af deres gode Skind. Han raabte blandt andet, at jeg var en De-

sertør, og at han omgaaende vilde melde mig. – - Jeg tror nu nok, at det var Tolken, den Filur, der startede hele denne Historie.

Der gik mange Tanker igennem mit Hoved, for det var bestemt ikke godt for mig at være Uvenner med Primaren. Han var jo Landsbyens Overhoved, og jeg vilde vel faa en hel Del Ubehageligheder, naar han virkelig meldte mig. Naturligvis havde jeg jo mit Legitimationsbevis, men det var jo nu allerede tre Maaneder gammelt og var kanske forældet. Det var jo ogsaa min Mistro til mine Papirers Gyldighed, der fik mig til at benytte de østrigske Passersteder. Og nu fortalte Tolken mig - var han skadefro? - at de østrigske Passersteder var spærrede, da Broerne var ødelagte. Jeg var altsaa nødt til at passere de tyske Poster.

Omkring April, det var altsaa i 1917, skulde jeg atter til Bukarest med en Ladning Træ. Jeg anede ikke, at det skulde blive den sidste Rejse; men det blev det altsaa. Starten blev forsinket, og vi kom først af Sted ved Middagstid. Karavanen sneglede langsomt fremad. I Mørkningen kom vi til den første tyske Etapestation. Det var to holstenske Landstormsmænd, der standsede os. De forlangte at se mit Legitimationsbevis. "Det er ellers gammelt," sagde han, "men vi har ikke noget imod, at du kører videre," og saa lo han. Vi kørte videre, og kort efter mødte vi Etapepostens Kommandant. Intet ondt anende kørte jeg forbi; men pludselig raabte han: "Holdt! Lad mig se Deres Legitimationsbevis!" – Jeg viste ham det. Han læste det, studerede det lidt nøjere .og sagde saa: "Hvad har De paa Deres Vogn?" - "Træ", svarede jeg. "Naa," sagde han, "lad os se lidt nøjere paa det," og saa begyndte han at gaa langs med Vognrækken. – Blandt (63) Vognene var der nu altid een, der var læsset med Foder til Dyrene, Majsblade, men at en eller anden ogsaa havde skjult en slagtet Gris i Vognen, var jeg ganske uvidende om. – Da nu Kommandanten kom hen til denne Vogn, spurgte han, hvad den var læsset med. Jeg svarede selvfølgelig: "Foder til Dyrene." – "Godt!" sagde han, og saa gav han to Soldater Ordre til at smide Majshalmen ned. – - - Saa kom altsaa til min store Overraskelse den slagtede Gris frem. Jeg gjorde i Sandhed store øjne. "Naa, saadan!" sagde han, "er det saaledes fat med Dem! Nu maa De hellere følge med hen paa Kommandanturen." – Jeg prøvede at slippe fra det ved at sige, at jeg dårligt kunde lade min Transport i Stikken. Det skal indrømmes, at jeg sagde det ret spagfærdigt. "De kan være ganske rolig," sagde Kommandanten, Transporten skal vi nok tage os af; kom De bare med".

Vi kom altsaa ind paa Kommandanturen, og her fratog man mig alle mine Ejendele, og-saa mit Pas, hvorefter jeg maatte vandre i Kasjotten. – Arresten var et gammelt Køkken. Der var Jernstænger for Vinduerne, og Døren blev forsvarligt laaset. – Skjult paa mig havde jeg en Del Breve, som jeg havde lovet nogle Bønder at aflevere hos deres Familie i Hovedstaden. Jeg fik nu travlt med at rive dem i bitte smaa Stykker, og da det var gjort, stoppede jeg dem omhyggeligt ned igennem en Revne i Gulvets Brædder. Nu kunde de ikke bringe nogen i Forlegenhed. Efter dette Arbejde lagde jeg mig med god Samvittighed til Hvile og sov godt til den lyse Morgen. – Og saa var det uigenkaldeligt forbi med de skønne og sorgløse Dage.

Næste Morgen førte en Landstormsmænd mig til Bukarest, til Justitspaladset, hvor jeg blev indespærret i Kælderen. Jeg var ikke ene i min Celle, tværtimod! Jeg fandt her mange "Lidelsesfæller". Her var baade Desertører, Forbrydere og andre fine Herrer. Behandlingen og Forplejningen var daarlig.

En Dag bragte man to civilklædte Mænd ind. Det var to tyske Soldater, Desertører. Den ene afslørede engang, (64) at han var i Besiddelse af en Jernfil. Han stod ofte og;

smaasnakkede hemmelighedsfuldt med tre andre Fanger. Jeg tænkte ofte paa, hvad de mon drøftede. Jeg skulde snart faa Vished om det. Deres Hemmelighedskræmten gik ganske simpelt ud paa, at de vilde file Jernstængerne foran Vinduerne over og saa fordufte. Efter min Mening var det en haabløs Gerning, for uden for Vinduerne gik der jo Vagt, og Udbryderne vilde jo ikke naa langt. Jeg havde ikke i Sinde at vove mig ud paa Glatis og undgik dem derfor saa vidt muligt. Desuden kendte jeg de prøjsiske Metoder saa godt, at jeg forudsaa, at de vilde straffe alle os andre, dersom Flugten virkelig lykkedes.

En Aften var der et febrilsk Røre mellem Udbryderne. Jeg var klar over, at der snart vilde ske noget. Det var mig umuligt at falde i Søvn. Omkring ved Ettiden blev Døren pludseligt revet op. Vagtposten stod i Døren og brølede: "Op med jer!" – Jeg var straks klar over, hvad der var sket. Men se! Oppe i Vinduet hang en Mand. Han kunde hverken komme ud eller ind. En af Jernstængerne var brækket ud, men det opstaaede Hul var for lille. Manden var blevet hængende i Vinduet, og nu havde Vagten udenfor slaaet Alarm. Vi blev alle beordret ind i et andet Rum og næste Dag blev vi alle enkeltvis taget i Forhør. Man fandt frem til Sammensværgelsens Hovedmænd, og disse blev indsat i mørk Arrest. Nogle Dage senere kom alle vi øvrige, omkring tredive Mand, for Retten. Retsformanden, en Officer, bød os med haanlig Stemme Velkommen. Han tog en Browningpistol frem, ladede den og sagde ironisk: "Kender I en saadan Tingest?" Det kunde vi jo ikke nægte. "Naa", sagde han, "saa skulde vi jo gerne høre lidt om hvad I kender til Sagen." Vi svarede, at, vi var uvidende om, hvad der skulde ske. Vi blev taget i Ed, men det nyttede jo heller ikke Spor. Der kom intet frem. Til sidst sagde Officeren: "Naa, denne Gang kan I slippe; men I skal nu ikke bilde mig ind, at I intet kendte til Sagen. Ud med jer!" Vi gik tilbage til vort "Logi", og dermed var denne Sag afsluttet.

(65) Tilbage var jo dog min "Sag". Jeg kom i Forhør. De kunde ikke begribe, hvad det var for en Underafdeling af Etape-Kommandanturen i Bukarest, som havde beordret mig til at udføre de mange Transporter med Træ. En saadan Underafdeling eksisterede overhovedet ikke. De foreholdt mig, at jeg havde begaaet en stor Fejl ved aldrig under Transporterne at melde mig paa Kommandanturen, naar jeg var i Bukarest. Jeg svarede, at jeg daarligt kunde melde mig, naar der, som de sagde, ingen Underafdeling fandtes.

Efter nogen Tids Forløb blev jeg sammen med en Underkorporal, som var deserteret fra vort Kompagni, sendt tilbage til Regimentet. Dette opholdt sig for Resten slet ikke mere i Rumænien. Det var i Mellemtiden blevet overført til Frankrig. Vi pakkede altsaa vore Sager og gik til Banegaarden. Min Følgesvend, Underkorporalen, viste sig at være en snu Krabat, og han kunde være med til de værste Tossestreger. Han fortalte mig, at han skulde have været paa Officersskole, medens Regimentet endnu laa i Rusland, men da saa Regimentet kom til Rumænien var det ikke blevet til noget. Saa havde han faaet nok af det hele og var forduftet. Da vi var kommet ned paa Banegaarden, sagde Underkorporalen, at han var sulten. Det er jeg ogsaa," sagde jeg. "Den er fin," svarede han "kom nu bare med, saa skal du se." Vi gik hen til nogle Koner, der solgte en Slags Kringler til de rejsende. Kringlerne laa paa en Bakke, som var anbragt foran Konernes Mave, og som holdtes i Stilling ved Hjælp af en Sele omkring deres Ryg. Vi stod og saa paa de fremlagte Varer; men med eet satte Underkorporalen med fuld Kraft en Næve under Bakken, saa denne røg i Vejret, og alle de gode Kringler fløj ud til alle Sider. Der blev raabt og skreget, men i et pludseligt opstaaede Virvar forsvandt alle Kringlerne i Underkorporalens Lommer. Vi fik travlt med at komme ind i Toget, som heldigvis satte sig

i Gang kort efter, og saa begyndte en dejlig Tur over Wien og gennem Bayern. Efter tre Dages Kørsel var vi i Köln. Vi tog os her (66) en Fridag og besaa Byen. Særlig impone-ret var vi over den mægtige Domkirke. Før vi forlod Köln, lod vi os udlevere Proviant til tre Dage, og saa kørte vi til Diedenhofen, hvor Regimentet laa.

Vor Feldwebel var øjensynlig overstrømmende glad, da han saa os igen. Han gav os paa ægte prøjsisk Maner en varm Velkomst, og vi følte straks, at vi saa at sige var kommet fra Dynen i Sengehalmen. Regimentets tynde Rækker blev just i de Dage opfyldt med nye Folk, og vi var da ogsaa straks klar over, hvad der skulde ske i den allernærmeste Fremtid.

Nogle faa Dage senere fik jeg Ordre til at melde mig hos Regimentets Dommer. Han tog Akterne frem, som laa paa Bordet foran ham og læste op af dem. Det fremgik heraf, at jeg var anklaget for Faneflugt og Desertering. Han spurgte mig nu, om jeg havde noget at indvende mod Anklagen. Jeg protesterede naturligvis paa det kraftigste og sagde, at jeg aldrig havde tænkt paa at desertere eller paa Faneflugt. Han opfordrede mig derefter til at fremstille Sagen set fra min Side. Det gjorde jeg, og han skrev straks en ny Protokol, hvorefter jeg kunde gaa. --

Jeg var nu ved Regimentet igen, men jeg kunde nok mærke, at man alle Vegne nærede Mistillid til mig, og naar der var sket et eller andet, var man straks tilbøjelig til at udpege mig som den skyldige. Først engang efter flere Maaneders Forløb kaldte Feldweblen mig til sig og meddelte mig, at min Sag nu var blevet undersøgt, at man intet havde at sige mig paa, og at jeg var frikendt.

Først senere erfarede jeg ad Omveje, at der i Bukarest skete baade dette og hint, som det ikke var raadeligt at tale altfor højt om.

F r a n z J ø h n k, Aabenraa.

Til vore døde Kammeraters Ihukommelse.

(67) Jeg skriver disse Linier for at mindes vore døde Kammerater, de, der bukkede under for Kolera-Epidemien, medens vi opholdt os i Karpaterne.

Vort Kompagni, tilhørende Landstorms Inf. Batl. Flensborg III, laa i Buszytyn, i en Majergaard, som de kaldes der. Disse Gaarde ejes af jødiske Baronier som ikke sjældent ejer 30-40 saadanne Gaarde og møller. Gaardene, der er bortforpagtede, er delte saaledes, at Stuehuset ligger Vest for Vejen, Avlsbygningerne derimod mod øst. Vore Befalingsmænd og Sanitetspersonalet havde taget Stuehuset i Besiddelse, hvorimod Mandskabet, 60 Mand, var anbragt i den ene Lade. Den anden Lade var belagt med russiske Krigsfanger, som vi skulde bevogte. Staben havde et bedre Kvarter; den laa inde i Byen. Det var den 27. Juli 1915 omkring ved Middagstid. Jeg havde hentet min Middagsmad og var ved at spise, da vor Kammerat Andreas Paulsen fra Haderslev kom indenfor og sagde, at han følte sig meget daarlig, sløj og syg. "Men," sagde han, "nu vil jeg hente min Middagsmad saa bliver det kanske bedre." – Han kom tilbage med den, men satte den stiltiende paa Bordet. Derefter gik han ned til Sanitetspersonalet for at anmode dem

om Raad. Han var næppe kommet derned, før han faldt sammen. De bar ham nu ud og lagde ham i Skyggen af en Syrenbusk. Vel fandtes der et Lazaret i Byen, men det var blevet rømmet og gjort grundigt i Stand, da Lokalerne skulde tages i Brug af Staben. Senere flyttedes Andreas Paulsen over i Skyggen af en Halmstak, for Solen var begyndt at genere ham.

Jeg havde Vagt ved Russerne mellem Klokken et og tre og var flere Gange henne for at se til ham. Han var (68) da allerede ved at blive mørk i Ansigtet, og det stod os klart, at han var angrebet af Kolera, denne farlige Sygdom, der som en Epidemi hærgede disse Egne paa den Tid. Andreas Pauls en havde svært ved at tale. Da der nu i hurtig Rækkefølge kom op til en halv Snes nye Tilfælde i vort Mandskab, maatte Lazarettet omgaaende tages i Brug igen, og Andreas Paulsen blev med det samme indlagt; men hans Liv stod desværre ikke til at redde. Han døde i Nattens Løb. Blandt de senest angrebne var ogsaa vor Kammerat Hildebrandt fra Haderslev. Ogsaa han gik desværre bort.

Alle vi andre blev nu vaccinerede mod Kolera, og Smitten blev Gud ske Lov standset. Vi følte os ellers alle mere eller mindre sløje. Vi opgav den Lade, vi boede i og fik en anden anvist.

Nogle Dage senere overværede de fleste af de Kammerater, der ikke havde Vagttjeneste, Andreas Paulsens Begravelse. Den døde Kammerat blev lagt i en Kiste, som vi havde faaet anskaffet, og russiske Krigsfanger kørte ham til et nærliggende Kloster, hvor han blev begravet. Vi savnede Klokkeeringningen og Præstens Medvirken, og da Befalingsmændene paa Grund af Angsten for at blive smittet holdt sig borte, bad vor gode Kammerat Anton Houborg fra Haderslev Inspektøren for Lazarettet om Tilladelse til at sige et Par Ord paa den afdøde Kammerats Modersmaal. Inspektøren gav sit Samtykke dertil, og Anton Houborg sagde nogle smukke Mindeord og sluttede med at bede derved. Til Slut takkede Hospitalsinspektøren os, fordi vi havde deltaget i Jordefæerden.

Nogle Dage senere blev vor Kammerat Hildebrandt sammen med andre Kammerater, der faldt som Ofre for Epidemien, begravet paa samme Sted; men da var det paa Grund af Frygten for Smitte blevet os strengt forbudt at deltage i Begravelsen - desværre.

Morten Busk, Hopttrup.

Fortæl Kammerat.

Samlet og genfortalt ved Niels Lustrup, Spandet.

Peder A a s k o v, Frifelt, fortæller:

(69) Du, Lemberg, Lemberg er faldet!

Ja, saadan lød Raabet mod mig hin Dag i Krigsaaret 1915. Et infamt Raab, finder jeg, der ganske fredeligt kommer paa min Cykle, undervejs til min Arbejdsplads .i vor Naboby."Naa, tror du," svarede jeg med en vis ærgerlig Betoning i Stemmen, "det er vel Løgn, som saa meget andet, tror du ikke?" vovede jeg at svare ham.

Jeg kendte godt nok Manden, der havde raabt Ordene. Det var en indvandret Tysker, Teglblænder her i Byen. Stricker var tysk, men at han var fanatisk tysk, havde jeg ikke regnet med. Det med Lemberg skulde vel nok have sin Rigtighed, men alligevel. ... Som en Bekræftelse gled nu det tyske Flag til Tops ved Amtsbanestationens Barakbygning. Naa, skidt med det, tænkte jeg og fortsatte min Vej. I Dagens Løb tænkte jeg mere over Sagen. Jeg skulde vist have taget mere Vare paa min Mund Vist saa, vist saa, man kunde se sig gal over de hjemlige Tyskeres frække og brovtende Optræden

I Nattens løb dukkede en Trop Soldater op; man tog Peder - det vil sige mig - ved Vingebenet. Jeg maatte ud af Sengen, fik lige Lov til at tage Afsked med min tapre Hustru, og saa gik det af Sted til Skærbæk, hvor jeg fik anvist Fribolig i Arresten. I Stedet for at øve min daglige Dont med Sav og Murske, kunde jeg nu sidde her og filosofere over Tilværelsen bag mit Rums "svenske Gardiner". Jeg var her Fange, men hvad, det kunde jo være værre end det. Jeg havde været paa Session og var taget til Soldat, kunde vel ogsaa snart vente at blive indkaldt, (70) saa saa længe jeg sad her, kunde jeg paa en vis Maade føle mig tryk!

Straks den næste Formiddag kom jeg i et længere Forhør. Ja, jeg blev beskyldt for at ville unddrage mig Værnepligten, og saa sagde man endvidere, at jeg var kendt for at være en "fanatischer Däne". Det første benægtede jeg, det andet skulde nok have sin Rigtighed. Hvad andet, kunde jeg vel sige. Dermed var dette Forhør forbi, hvorefter jeg kunde faa Lov at sidde og kukkelure i Fred og Ro i den Skærbæk-Arrest. – Havde der bare ikke været den forbandede haarde Briks og Arrestforvareren med samt hans Madamme. – Naa, lad dem være i Fred, saa havde jeg ikke nogen Grund til Klage. Jeg kom ret snart til at staa paa en god og fortrolig Fod med Vagtmester Christiansen "Wachtmeister" var en forstaaende og saare fornuftig Mand. Mærkeligt er det endda at tænke sig, at vi to blev ret gode Venner. Vagtmesteren kunde ikke slippe mig ud; men min Kone fik Lov til at aflægge mig Besøg, saa ofte hun vilde. Tre Uger gik hen paa denne Maade; men en Dag kom Vagtmesteren og fortalte mig, at jeg den følgende Dag vilde blive løsladt. Jeg var blevet indkaldt, og han skulde nu følge med mig til Haderslev, hvor han skulde aflevere mig. Den næste Morgen kom jeg ud af Arresten, og med Vagtmesteren i Hælene drog Optoget gennem Byen og om til Amtsbanegaarden. Vi steg ind i Toget, der snart dampede af Sted med os.

Vagtmesteren var absolut en fin Mand. Han gik straks ind og satte sig i Vognens anden Afdeling. Dette lettede jo svært. Undervejs var der mange kendte Ansigter, der noget benovet steg op i Toget. Mange af dem rejste i samme Ærinde som jeg. Vi holdt i Friefelt. Her maatte jeg tage en hastig Afsked med min Kone. – Det er ikke let saadan at skulle tage Afsked med dem, man holder af. Saa var det forbi. Vi kørte videre. – "Nej, nej, god Dag, Peder!" – Det var Karl Schmidt fra Birkelev, der ogsaa maatte med den Gang. "Ogsaa du, Stricker, er her, ser jeg". Jo, han var da ogsaa blevet indkaldt. I Øster Aabølling blev Flokken (71) forøget med Hans Jepsen (Kryger). – Hvad vilde de dog med ham? – Hans er et godt Menneske, men - lidt smaatosset. Paa Roager Station staar Theodor Larsen og Kresten Beck, og saadan bliver de ved at møde frem, indtil vi langt om længe naar vort Maal. Vagtmester en viser sig. Han giver mig et Vink, jeg følger bagefter ham ud af Toget. Paa Perronen staar en lille Trop Soldater med opplantede Bajonetter. Farvel, hviskede Vagtmesteren. Saa sagde han: "Hier der Arrestant Aschkow, übernehmen Sie ihn!" - "Marsch", sagde Underofficeren. Under skarp Bevogtning førtes jeg som en anden Forbryder gennem Haderslevs Gader.

Jeg blev højtideligt afleveret paa "Meldeamt". Her sad jeg en god Times Tid, indtil der dukker et nyt Hold Soldater op. "Mitfølgen!". Af Sted gik det, op til Kaserne-pladsen. Her stod jeg da saa at sige endelig som en fri Mand. Aa, hvilket Mylder af Mennesker. – Naa, der var da de kendte Ansigter igen derhjemmefra. Man tog det hele her med et vist Galgenhumør. Vi blev indrullerede, blev lægeundersøgt og inddelt i Hold. Det hele tog Tid, og man blev efterhaanden lidt madflov. Omsider fik vi Indkvarteringssedler udleveret. Her i Haderslev lod det ikke til, at man havde Brug for saadanne flotte Karle som os ...

Før min Trop fik Lov til at forlade Kasernepladsen, blev mit Navn dog endnu en Gang nævnt. Der forhandlede om det var betimeligt at spærre mig inde til den følgende Dags Morgen. Den af saa mange godt kendte Feldwebel Schroder afgjorde hurtigt Sagen. "Hvis Manden vil stikke af", sagde han, "saa vil det blive værst for Aaskov selv. Jeg tror nok, de vil nappe ham, før han naar Grænsen og Danmark". Saa fik jeg da en Seddel ligesom alle de øvrige og kunde nu forlade Pladsen. Theodor Lassen og jeg skulde i Kvarter hos en Fyrbøder ved Amtsbanen. Først maatte jeg dog hente mine private Ting paa "Meldeamt", dem havde jeg efterladt der. Snart vandrede vi videre. Vi fandt Gaden og Huset; men her viste det sig, at der nok ingen var hjemme. Vi tog i Døren, men nej ... - "Det (72) var da som Pokkers! – Hvad gør vi nu, Peder?" sagde Theodor. - "Ja, hvad gør vi nu? – Jow, ser do, Theodor, de komme vi grov let om ve, æ menn, vi melder vos te e Polleti!" Vi forlod saa Huset og vendte os igen mod Byens indre.

Heldet var med os, for en ældre Politimand kom lige imod os. Det blev mig, der kom til at føre Ordet. Jeg fik hurtigt Betjenten sat ind i Sagen. Han var ret flink. "Naa, ingen hjemme?" – Han stod lidt og grundede. Saa sagde han: "Hør, I to, I kan godt følge med mig hjem. Mutter bliver sikkert glad. Vi har en Stue med en Seng i, den kan i nok begge finde Plads i. Er I indforstaaet med det?" Han smilede.

"Jo, hvorfor ikke?" Og saa fulgtes vi da med den flinke Betjent hjem.

Hvor var det herligt efter mit lige afsluttede Arrest-ophold igen at faa sig vasket ordentligt og saa bagefter at blive budt til Sæde ved et efter Omstændighederne veldækket Aftensbord. Sikket Held vi havde haft. Vore Værtsfolk var yderst flinke. Efter at vi saaledes snart havde spist, foreslog jeg Theodor en lille Aftentur ned i Byen. – Det var rart at føle sig som en fri Mand igen, selvom det kun var for en kort Stund. Snart vilde det jo være forbi. Theodor sagde selvfølgelig ikke nej, og vi drog af Sted. Vi var inde adskillige Steder og fik os en lille "Gewesen"! "Halløj, Hr. Wachtmeister!" Han gik derovre paa det modsatte Fortov. Jeg løb bagefter ham og takkede ham for hans venlige Behandling. Vagtmeister Christiansen standsede op. Han lo, da han saa, at det var Theodor og mig. – Vi var ikke helt appelsinfri mere. "Ja", sagde Vagtmesteren, "det er rigtigt, Aaskov, og mor dig, mens Tid er. I Morgen er det forbi. Farvel, hav det godt!" - "Ja, Tak i lige Maade", hvorefter vi skiltes.

Hvor sov jeg godt i Fru Politivagtmesterens bløde Seng. – Det var rigtignok noget andet end Arrestens haarde Briks.

Næste Morgen tog vi saa Afsked med Haderslev. Et (73) Tog førte os sydpaa til Altona. Paa Kasernen her gik det lystigt til med Iklædning af alle de mange nye Landstormsrekutter. Saa stod vi da der, iført de falmede og slidte blaa Fredsuniformer. Den ene var nu lig den anden. Kommandoraabene gjaldede. - "Af Sted om til Posthuset!" Det civile Antræk var der jo nu ingen Anvendelse for mere, saa det skulde jo ekspederes til Konen eller Hjemmet.

Paa Vejen ned til Posthuset havde jeg en tragi-komisk Oplevelse, En Underofficer kom i stærkt Trav løbende bagfra. "Aschkow! Aschkow! – Er der en af dette Navn her?" raabte Manden. "Ja, her er han, er der ellers noget," spurgte jeg, og saa op paa ham. "Nej. De er altsaa Asch-kow!" og borte var han igen. – Det var da mærkeligt. Hvad mon dette skulde betyde? – Den næste Morgen forlod Inf. Rgt. 31 Rekrutdepotet i Altona. Vi tog Turen ned gennem Hamborgs Gader, naaede Havnen, blev anbragt i en Damper, og saa Farvel, Hamborg. Vi sejlede ud af Elben og dampede ind i Weseren, hvor Skibet sejlede ind til Havnen i Stade. Saa gik det igen fra Borde, og nu blev Stade vor Garnisonsby. Her skulde vor Uddannelse foregaa. Uddannelsen vil jeg gaa let henover. Vi var jo alle saa forskellige. Nogle faldt Tjenesten let, andre havde det ikke saa rart. Jeg havde været heldig. Vor Underofficer hørte ikke til de værste. Feldweblen, der førte Delingen, var en Landsmand; han var fra Tønder. I det hele taget var vi jo mange Sønderjyder her. Hvor vi kunde, holdt vi altid sammen. Selv Tyskeren, Stricker, derhjemmefra, klæbede paa os som en Burre. Det var vi slet ikke saa begejstrede for.

Kaptajnen, vi havde, var en rigtig gammel Buldrebasse. Det var en Dag allerede langt hen i Tjenesten. Jeg stod tilfældigvis ene med vor Underofficer, da denne pludselig uden Anledning sagde: "Hør, Aaskov, har De, jeg mener du, har du aldrig genkendt mig?" "Nej, jeg ved ikke af, at jeg nogen Sinde har set Dem før". "Naa, nej, men det var da mig, der raabte efter dig hin Dag i Altona. (74) Det var vist noget med, at man havde dig stærkt mistænkt for, at du vilde stikke af, eller saadan noget", sagde Underofficeren og lo. "Nej, da, passede man ligefrem paa mig, Hr. Underofficer?" "Ja, vist gjorde man saa. Jeg selv havde faaet det Hverv at passe paa dig. Jeg ved ikke hvorfor, men han, din Kammerat Stricker, ham skal du tage dig i Agt for, han er nok den, der har meldt dig!"

"Han, den Slambert!" raabte jeg ret uovervejet, "naa han ... - "Ja, og saa dine Papirer, Aaskov", mente Underofficeren. og tilføjede smilende: "Men du har aldrig voldt mig Kvaler". Mærkeligt var det, her gaar man stadig under et vist, om end usynligt Opsyn. – Stricker! – Naa, skidt med ham. Snart vil vi jo begge gaa ud til Fronten, saa jeg lod ham fare og beholdt denne Oplysning for mig selv.

I Fritiden festedes der i Byen. – Aa, de tossede Danskere, tænkte Spidsborgeren og morede sig; for det kan jo ikke nægtes, det gik ret lystigt til ved disse Basserraller, som de enkelte Korporalskaber afholdt. Far, Underofficeren, var jo selv med her og glemte for en Stund Sorgerne. Det skal her bemærkes: vi glemte naturligvis ikke at invitere vor gode og afholdte Underofficer med til saadanne Gilder. – Man rejste paa Orlov. Rart var det at komme hjem endnu en Gang. Dog maatte jeg, maaske som den eneste i hele Depotet, ikke komme af Sted. Jeg var jo stadig "fluchtverdächtig!". Uddannelsen her nærmede sig stærkt sin Afslutning. Tjenesten blev dermed strengere. Nogle faldt fra; blandt disse var en af mine Venner, Hans Jepsen fra Øster Aabølling. Hans var nærmest at betegne som "aandeligt tilbage", mindre begavet. Han var ellers god og trofast mod dem, han kunde lide. Hans blev foreløbig overflyttet til Bataillonskøkkenet og var foreløbig avanceret til "Kartoffelskræller". Langt om længe slap man Hans Jepsen fri og lod ham rejse hjem igen. Jeg kan endnu tydeligt mindes hans lidt fjollede "Hi-hi!". jeg tror, at Kammerat Hans Jepsen i Grunden slet ingen Glæde fandt ved Frigivelsen. Nu er han for længst død og borte.

(75) I Tjenesten klarede jeg mig godt. Jeg var Kompagniets næstbedste Skytte, og det havde til Følge, at jeg stod mig godt over ror alle mine Foresatte. - "Du, Aaskov, du er en prægtig Fyr", sagde Underofficeren en Dag til mig, da vi var alene. "Det er en Skam,

at du ikke kan komme hjem paa Orlov; men jeg skal nok se, om jeg ikke kan hjælpe dig, for den Snak, der gaar om dig, er selvfølgelig det rene Nonsens."

"Ja, det var selvfølgelig rart, men hvorledes ?"

"Ja", sagde Underofficeren, "lad os nu se". Han gik sin Vej. Det var den følgende Dag. Øvelserne var lige afsluttede. Vi stod i Smaaflokke, og Samtalen gik ret livligt. Kaptajnen og hans Delingsførere vandrede frem og tilbage foran Fronten. Pludselig hørte jeg min Delingsfører, Feldwebelen, sige:

"Ja, Hr. Kaptajn, der er jo endnu en Mand, Rekrut Aaschkov, tilbage, saa har de alle været hjemme paa Orlov".

"Nej", sagde Kaptajnen, "jeg husker det godt, men De ved jo nok, Manden er "fluchtverdächtig", hm ". Det føltes, som om der var noget, der pressede paa. Jeg sprang frem, gjorde flot Honnør og sagde henvendt til Kaptajnen: "Tak, Hr. Kaptajn, jeg vilde gerne bede om en lille Orlov". "Hm, det er godt, Aaskov, men lad os nu se. Hvis De klarer den ligesaa godt ved Skydningen i Morgen, som forleden Dag, faar de fire Dages Orlov".

Den følgende Dag laa vi og skød efter den trekantede Skive. Jeg tror, jeg var lidt nervøs. Sæt nu, jeg ikke klarede den, saa røg sikkert Orloven i Vasken.

Jeg klarede den, og Feldwebelen sagde med et Smil: Fint fint i Morgen kan De faa Orlovspapirerne paa Bataillonskontoret, og saa god Rejse, Aaskov". Jeg var lige ved at raabe Viktoria.

Den følgende Nat havde jeg dog nær sat Orloven over Styr. Som saa ofte før havde vi ogsaa denne Nat været ude paa Natøvelse. Da vi i Daggrøet var kommet hjem til Kaserne og stod nede i Gaarden og tømte vore Geværer (76) for de resterende Patroner, røg der pludselig et Skud af for mig. Der blev selvfølgelig stor Opstandelse. Hvem har skudt? Løjtnanten fra den første Deling kom springende. "Det var mig, Hr. Løjtnant, jeg maa have glemt det sidste Skud, saa".

"De, Aaskov? Pas paa en anden Gang", sagde Løjtnanten, og saa paa mig et kort Øjeblik. Saa gik han videre. – Hurra! Orloven var reddet, og glad var jeg.

Som en fri Mand kam jeg hjem, mente jeg da. Nej, saa vel var det ikke, thi man passede sandelig ogsaa paa mig her, hvilket jeg ret snart skulde erfare.

Dagen efter min Hjemkomst, cyklede jeg til Skærbæk for at melde min Ankomst paa Kommandanturen. Et Tag blev netop meldt klar til Afgang. Bommen var nede. Jeg maatte vente og stad imens og sludrede med Portøren om Vejr og Vind. Vi kendte hinanden godt, dag ansaa vi ham for at være tysk; men - man kan ogsaa gøre et Skarn Uret. Pludselig hviskede han til mig: "Hør, Peder, do er hjemme under Militæropsyn, te do ved et, men - æ har ett saej nowe".

"Nej, se! Men - Tak far det, Farvel!".

Jeg boede ikke ret langt fra Byens Skole. Før Krigen havde Jeg som Snedker og Murer tit haft min Gang der. Læreren og jeg kendte derfor hinanden ret godt. Da han nu hørte, at jeg var hjemme paa Orlov, fik jeg snart hans Besøg.

Læreren var tysk, men ellers en ret flink og omgængelig Mand, og vi var da altid kammet godt ud af det med hinanden. Nu sad Læreren i min Stue, og vi fik as en lille Passiar, I Samtalens Løb sagde Læreren pludselig:

"Hør, Peder, jeg synes, det er en alt for kort Orlov, du har. Kunde du ikke godt tænke dig den noget forlænget?"

"Forlænget? – Jo, men - hvorledes ?".

"Jo, ser du, vi sender bare et Telegram, og saa ser vi".

Og sandelig! Den næste Dags Eftermiddag dukkede Læreren pludselig op i min Stue igen. "Læs her", sagde han og holdt et Telegram frem. Jeg læste: (77)

"Rekrut Peder Aaskov, Frifelt. – Orloven forlænget med fire Dage". Paa det Tidspunkt havde jeg for længst besluttet at sige Farvel til dette forhadte Haandværk. Lejligheden her skulde benyttes. Skulde jeg kæmpe, ja, saa skulde det være paa - Nordfronten. – Derfor gik jeg til Danmark.

P e d e r A a s k o v, Frifelt.

*

Det var i Krigsaaret 1918. Jeg havde tilbragt en Del af Krigen paa Vestfronten, var her blevet saaret, og efter endt Lazaretophold var jeg nu endelig havnet her i Marskbyen Husum. Stude saa jeg dog ingen af; fandtes de, saa holdt Bønderne dem godt skjulte, for jeg har i den Tid, jeg tilbragte her i den ellers saa idylliske By, ikke set en af de ellers saa godt kendte Flakke af Stude. Husum var blevet til en Storby, havde under Krigen en fast Garnison og hvad dertil hørte, Det var Soldaterne, der i disse Aar prægede Byens Liv. Det myldrede med Soldater i Byens ikke ret brede Gader med tappede Brolægning. At Krigen nærmede sig Enden, var vi nok klar over. Sandheden om Vestfrontens nære Sammenbrud kunde i længden ikke holdes skjult for os. Det var kun lidt, der sivede ud om Matrosurolighederne i Kiel; men vi skulde snart erfare mere.

Det var en mørk Nat først i November, I Byen blev der Uro. Paa Kasernen blev der blæst "Alarm", og skønt de fleste af os kun var "g-v", maatte vi dag give Møde med fuld Oppakning.

Mens vi stad afventende der paa Pladsen, gik Snakken livligt. Der svirrede med vilde Rygter. Ingen vidste noget bestemt. – Fronten? – Nej, den troede vist ingen paa. Naa, der har vi Majoren og hans Stab. Der blev straks Ro i Gelederne. Majoren tag Ordet og udtalte følgende:

Ja Kammerater! Sagen er den, at en større Del af Flaadens Mandskab har lavet Revolte og har forladt deres Plads om Bord paa deres Skibe. Disse "Maradører", sagde (78) Majoren, "er meldt under Vejs hertil. Vi skal nu ud for at tage dem til Fange, og hvis dette ikke er muligt, da tilintetgøre dem. – Jeg venter derfor, at alle og enhver gør deres Pligt mod den øverste Krigsherre. – Kejseren leve!"

Efter at Majoren havde holdt sin Tale, blev der uddelt Patroner og Haandgranater, hvorefter vi drog af Sted til Banegaarden. Her holdt der et langt Godstog, som var bestemt for os. Vi steg ind i Vognene, og snart efter forlod vi Byen, hvor alt allerede, om man saa kan sige, stod paa den anden Ende.

Vi bumlede langsomt af Sted ud i Natten. Vi havde tilsyneladende ret god Tid, saa hvorfor forhaste sig! Vi havde god Tid til at drøfte den ret prekære Situation. De fleste af os var vel nærmest ligeglade og mente, det hele nok var "Bluff!" "Ikke Tale om, jeg skal ikke have noget skudt her!" hørte jeg en sige i Mørket, "for de er jo alle vore Kammerater". "I skal se, det er nok en af disse velkendte Natøvelser, vi er ude paa", mente en anden. Næ det har du nu ikke Ret i", mente en anden, "for hvad skulde vi saa med Haand-

granater og de skarpe Patroner?" - "Nej, der var vel alligevel nok noget om det, vor Major havde sagt om de oprørske Matroser.

Jeg sad længe og grundede over Tingene og kom da til den Opfattelse, at Sagen egentlig angik mig. Jeg skulde ikke have noget skudt. – Matroserne var jo vore Kammerater. Jeg kunde af mine Kammeraters Udtalelser slutte, at disse tænkte det samme. Sagen kunde altsaa gaa, som den bedst kunde.

Vi havde vel kørt en Times Tid eller saa, da Bremserne blev sat i, og Toget holdt stille. Dørene blev slaet op, og der blev raabt: "Ud - ud med jer!"

Da Toget holdt ude paa fri Strækning, gik det dog ret langsomt med at komme ned. En og anden havnede med et Hyl og et Plask i Grøften ved Banelegemets Fod. Vi morede os. Langt om længe befandt vi os inde paa Marken ved Siden af Jernbanen. Vi tog Opstilling her og (79) afventede nærmere Ordre. Der lød et svagt Kommandoraab:

- "Lad os sikre! – Paa med Bajonetten!"

– Mærkeligt er det nu bagefter at tænke paa, at disse Kommandoord var de sidste, jeg hørte, før - Revolutionen, ja, Revolutionen var endelig kommet! -

Trods Mørket saa jeg tydeligt de mørke Konturer af et andet Tog, der langsomt kom rulende fra den modsatte Side, og nu standsede det i kort Afstand fra vort Tog. Det viste sig at være de oprørske Matroser fra Kiel, som vi var beordrede ud for at knalde ned.

Men som vi stod der og afventede nærmere Ordre, blev vi højligt forundret, for en saadan Ordre kom ikke Mørke Skikkelser sad oppe foran paa Lokomotivet, andre havde deres Plads oppe paa Vognenes Tag, hvorfra de raabte ned til os:

"O-høj, Soldater! Skyd ikke paa os, jeres Kammerater!"

I Mørket vandrede der Smaaflække fra det ene Tog til det andet. Der var ogsaa Officerer blandt dem. Maaske, ja, maaske forsøgte man at forhandle sig frem og blive fri for at udgyde Blod. – Matroserne vilde nok overgive sig, tænkte jeg. – Aa, ja, hvor var man dog kortseende.

Timerne gik. Efterhaanden blev det mere lyst i Vejret. Morgenstunden nærmede sig, og der forhandlede -endnu. Vi gik over for at snakke lidt med Matroserne. Ingen forhindrede os deri. De var flinke og kastede Cigaretter i Grams til os. Vi røg dem, selvom de maaske var "rekvirerede". Man lagde slet ikke Mærke til nogle spredte Knald. Man var ved at gøre "rent Bord". Officerer skød sig selv for at undgaa denne "vanærende Handling" at skulle overgive sig; men derudover skete der intet.

Maskinen foran Matrosernes Tog var prydet med det røde Flag. Ogsaa Matroserne bar røde Baand, der flagrede fra deres Skuldre. At Matroserne ikke vilde være helt nemme at nappes med, saa jeg snart. Der laa nemlig (80) Maskingeværsskytter oppe paa Tagene, selv nogle Kanoner manglede der ikke i dette nu ret fredelige Billede.

Det tog en forbandet lang Tid med disse Forhandlinger. Man stod og frøs - eller trampede rundt i den vaade Pløjemark. Matroserne var lystige og sang, en eller anden gav et Stykke til Bedste paa "Skipperklaveret".

Endelig lod det til, at man var blevet enige. En Flok Officerer og højere Befalingsmænd kom til Syne. Med det røde Flag foran sig nærmede Flokken sig vort Tog.

Aa, Gud ske Lov, saa blev det altsaa ikke til Krig denne Gang. Jeg følte mig saa uendelig lettet efter dette. Tænk, om man skulde til at skyde paa sine Kammerater, maaske endda paa Landsmænd. – Godt var det, at det gik, som det gjorde. Og hør nu blot! Nu begyndte Musikken sandelig at spille. "Denn wer war schuld daran- tjim -!"

Det var Matroserne, der spillede. De havde taget hele Musikken med. Krigen var for en Stund glemmt. En ny og maaske bedre Dag var brudt frem. Sorgerne var glemte. I den ret kolde Efteraarsmorgen stod vi der og morede os; ja, jeg tror, der var nogle, der var saa ovenud glade, at de svang sig rundt i en hvirvlende Dans. Der var Fest, for Revolutionen var kommet. Musikken faldt i med en ny Melodi: Socialist-Marchen.

Matroserne havde travlt med at uddele røde Baand, som blev hæftet paa Skulderstropperne. Der var dog enkelte, der foreløbig foretrak at gemme Baandene til senere Brug. – Man vidste jo aldrig. . . . Og der havde vi vor egen Major. – Hurra, raabtes der, da han viste sig i den aabne Vogndør. – Hurra! – Leve Majoren!

Nu hjalp nogle Matroser Majoren og et Par Officerer fra Marinen op paa Taget af Jernbanevognen. Der stod han nu, saa vi alle kunde se ham. Det røde Baand flagrede fra hans Skulder. Jeg tror endda, at Majoren smilede. Nu klappede han i Hænderne; han vilde tale til os. Musikken tav, og Majoren sagde omtrent saaledes:

– Soldater - Kammerater! – Krigen er forbi. (Pause), (81) Kejseren eksisterer i dette Øjeblik ikke mere - er flygtet. – Leve Revolutionen! – Leve den tyske Republik -!"

Efter en kort Pause fortsatte han med høj Røst, saa alle kunde høre ham:

"Soldater! – Fra i Dag af er vi alle Kammerater; men vær saa venlig at bemærke, at jeg trods de Forandringer, der er sket, stadig fører Kommandoen her. Gud bevare vort tyske Fædreland!" Med disse Ord sluttede Majoren sin Tale, hvorefter han og hans Ledsagere igen kom ned fra deres luftige Stade. Der blev derefter kaldt til en kort Parole, hvorefter Befalingsmændene kommanderede os op i Vognene igen. Snart laa Marken igen øde og tom. Det eneste, vi efterlod os, var Røgen fra det bortdampende Togpar.

Paa den næste Station rangeredes vort Tog ind paa et Sidespor, for at Matrosernes Tog kunde passere, og med dette i Spidsen naaede vi hjem til Husum igen.

Musikken spillede: "Ja, es war die böse Schwiegermama - hei, Schwiegermama -ma !

Vi jubled og lo. Og Stationsforstanderen! Ja, det var et kosteligt Syn at se ham og hans Folk med maabende Ansigter. – Nu stod Verden nok ikke mere. – Saadan noget havde man aldrig været med til før, men nu var der jo ogsaa Revolution!

Aussteigen!" – Snart drog Bataillon af Sted til Kasernen. Trods enkeltes Modstand begyndte der snart at gaa Opløsning i det hele. Byen stod snart paa den anden Ende. Der var Koncert paa Byens Torv. Byens Beværtninger var fyldte som tidligere paa de store Markedsdage. Soldater og Matroser flokkedes om Bordene, saa længe der var en Draabe at drive op. I Løbet af Dagen blev der indsat et nyt Styre i Byen, et saakaldt "Arbeiter- und Soldatenrat". Dette Raad havde sit Besvær med at holde saa nogenlunde Ro i Byen, hvor Slagsmaal og andet var ret almindeligt i de første Dage. Værst kneb det med at holde Styr paa de mange fulde Marinere. En Morgen var de dog heldigvis borte igen. – Maaske var de draget til en anden, muligvis mere gæstfri By. Vore Befalingsmænd fandt, at (82) det nok var bedst at blive "dus" med den store Flok af Menige. Distinktionerne var forsvundne, og sommetider Manden med, for dengang saa de fleste "rødt". – Gud naade den arme Befalingsmand, der havde et eller andet udestaaende med sine Folk; han kunde vente sig det værste. Derfor fandt saadanne Befalingsmænd det klogest at fordufte i Tide

Mine Dage som Soldat var ogsaa snart forbi. Ikke saadan at forstaa, at man bare kunde rejse hjem. Der gik nogle Dage. Tjeneste havde vi ikke mere. Vi gik bare og drev rundt i Byen fra Morgen til langt ud paa Natten, og hvad forslog saa vore faa Penge!

Jeg gik og kedede mig. Dette Liv her var mig inderligt imod. Derfor gik jeg en Dag op paa det før nævnte Raads Kontor og forespurgte, om det ikke var muligt, at jeg kunde faa Lov at tage hjem.

"Hjem!" sagde Feldweblen, og saa ret uforstaaende paa mig. "Hvad mener De! Har De det da ikke godt nok her?"

- "Jo", indrømmede jeg, "men dette her passer mig nu ikke, saa hvis De vil give mig mit Fripas og mine øvrige Papirer, saa tror jeg nok, jeg vil sige Farvel til Soldaterhaandteringen og tage hjem, hvor der er haardt Brug for mig". – Bare komme væk, en lille Løgn skadede aldrig. Feldweblen var en flink og forstaaende Mand. Han saa bare lidt paa mig og sagde saa:

– Naa, gør man det. – Ja, saa er det vel bedst, du kommer hjem, Kammerat!" – Han fandt mine Papirer frem, og i Løbet af et Øjeblik stod der paa Fripasset med tykke, fede Bogstaver: "Der Musketier N. vom heutigem Tage ab aus dem Heeresdienst e n t l a s s e n!"

H. G. G-m.

*

Det var i Juni 1917.

Paa Gottorp Slotsplads i Slesvig gik det lystigt til hin Dag. Kommandoraab og Brøl smældede hen over Pladsen. Det var de nye Rekrutter, Tysklands sidste Haab, de attemaarige unge Mænd, der her blev uddannet og indviet (83) i Soldaterlivets mange Mysterier. De var kun store Dreng, og det var en Skændsel at sende dem ud til Ødelæggelse og Elendighed i Frontens og Krigens Helvede.

Blandt de mange var en ung Mand, Anders. Han var oppe fra det vestslesvigske, hvor hans Far havde en god Gaard. Anders led af visse Skavanker, han var bl.a. ret døv. Som Følge af denne Fejl havde Anders allerede een Gang faaet Udsættelse, men nu gik den ikke mere, og nu fandtes han blandt de indkaldte. Ganske vist havde Anders haft Papirer og Attester med fra Lægen derhjemme, tilsyneladende tog man dog ingen Notits af dem her.

Hans Døvhed gjorde, at han altid kom bagefter, saa Underofficeren havde god Lejlighed til at brøle og fremkomme med ret fæle Trusler.

– Anders blev udskaeldt for det værste. – Saadan en Brøleabe! Jo, Underofficeren forstod sit Kram. Anders morede sig bare. Han var jo lovlig undskyldt. – Ukvemsordene gik hen over hans Hoved. Kaptajnen og andre forsøgte ligeledes deres Kunst at brøle, men med samme Resultat. Anders var og blev døv. .

– Vel havde man før haft med Folk at gøre, som man kaldte "Simulanter", men her hjalp intet. – Saa opgav de Ævred og lod Anders i Fred. Medens Kammeraterne masede og asede og sled sig en Pukkel til, tog Anders sig foreløbig intet til. Jo, han gik ligefrem her og nød Livet. Der gik et Par Dage paa denne Maade, og Anders troede, man havde glemt ham. Det havde man nu ikke, for en Formiddag kom en Fyr springende og sagde, at Anders straks skulde indfinde sig i Kasernegaarden.

Da Anders kom ud gennem Porten, fik han straks øje paa en lille Forsamling af Officerer med selveste Kaptajnen i Spidsen. Anders forsøgte at staa ret, men man afværgede

dog. Et Stykke borte havde en Underofficer taget Opstilling. Naar han begyndte at raabe, skulde Anders sige til, saa snart han havde opfanget Raabet. Anders kunde ikke høre noget. Befalingsmanden fik et Vink om at komme nærmere. Anders kunde stadig intet høre. (84) Nærmere og nærmere kom han. Til sidst var han Anders så tæt inde paa Livet, at han formelig raabte ham lige ind i øret: "Ka' du for F ikke høre mig, dit Kvaj?!"

"Aa, jow", svarede Anders, "men du behøver da ikke ligefrem at spytte mig i Ansigtet" jeg hører dig da godt nok".

"Haabløst! Idiot!" sagde en eller anden i Flokken.

Sagen synes dermed afgjort. – Anders har bestaaet den første Prøve. Det viser sig snart, at Anders skal sendes et eller. andet Sted hen, og han havner en skønne Dag i Kiel. Her bliver han straks sendt til en Speciallæge, der foretager en grundig Undersøgelse. Undersøgelsen godtgør, at den første Læges Erklæring er fuldkommen rigtig. Høreevnen er ret svækket, og han har Øreflaad, men trods det bliver han ikke kasseret. – Mænd er i Dag en kostbar Ting. Han har ventet at faa nogle gode Dage her i Kiel; men det kommer helt anderledes. Han maa gennemgaa nye Prøvelser, ret haarde endda. Til sidst bliver han syg og elendig over den ret haardhændede Behandling, og man maa indlægge ham paa et af Byens mange Sygehuse. Et Par Dage faar han nu Lov til at ligge her i Fred og Ro.

Hans Døvhed har vakt Overlægens Interesse, og han foreslaar den nye Patient at lade sig operere for Døvheden.

Ikke Tale om, nej Tak, Anders skal ikke have nogen til at save og grave i Hovedet. – Nej, saa hellere være døv.

– Ja, ja, som De vil", siger Lægen og gaar sin Vej.

Saa er han da hældt ud, færdig med ham.

Han melder sig tilbage til "Genesungs-Kompagniet", for han er jo ikke rigtig Soldat. Herregud, hvad skal man egentlig stille op med saadan en Fyr, tænker Kaptajnen. Det bedste er at sende ham bort, saa har man da ingen Kvaler med den Fyr mere, resolverer Kaptajnen.

Anders havde efter dette ventet, at han endelig var blevet hjemsendt, men nej. Han bare fik en ny Uniform, og trods al hans stritten imod, blev han sammen med en gammel Landstormsmand puttet i Toget og sendt til Fronten. Efter et Par Dages Kørsel befandt Anders og hans (85) Følgesvend sig et eller andet Sted i Rusland. En af de mange Landstornsbatailloner blev hans foreløbige Opholdssted. Ogsaa her kom man hurtigt i Tvivl om, hvad man kunde bruge saadanne Folk til. – Anders havde ingen Uddannelse, og begge var de døde. Det hele var ad Wandsbeck til, den rene Idioti!

Foreløbig anbragte man dem som Vagt ved et Ammunitionsdepot. Her sad de hver paa en Stol og nikkede, idet de holdt de skarpladte Geværer mellem Knæene. Anders havde aldrig før haft en saadan Tingest i Haanden; men det gik vel nok, mente han. Og saa sad de da der og kiggede paa hinanden, begge lige døde. Som de nu sad der og vel sagtens tænkte paa de kære derhjemme, blev Stilheden pludselig afbrudt af et Geværskud. For-skrækkede faldt de begge ned paa Gulvet.

"Var - var det dig, der skød?" spurgte Gamlingen.

"Jeg, jeg - jeg ved ikke", stammede Anders rent forfjamsket.

"Hvem skyder her?" raabtes der udefra, og i det samme kom tre Mand med Sergenten i Spidsen væltende ind til dem, der var ved at komme til Hægterne igen efter Forskrækkelsen.

"Det var dig, der skød", sagde Gamlingen, "men hvorfor?"

Ja, hvorfor? skreg Sergenten, og saa vredt paa Anders.

"Jeg maa jo, saadan af Vanvare, være kommet til at berøre Aftrækkeren, og saa maa den jo være gaaet af," mente Anders, og saa ret brødebetyngt ud, "og Sergenten maa huske, at jeg jo ikke er Soldat." - "Du har kludret, dit Fjols," sagde Sergenten ærgerligt.

Der gik et Par Dage, før Anders og hans tro Kammerat igen kom til at forrette Vagttjeneste; men en Nat sad de da igen der paa deres Pladser og tænkte vel nærmest paa ingen Verdens Ting.

Ild og Lys var det strengt forbudt at have; det var nærmest bælgravende mørkt hos dem. Efter hvad andre havde fortalt dem, skulde de tage sig i Agt for Sergenten, der tit (86) gik og snusede rundt og anmeldte Vagtposter, han havde fundet sovende.

Tilfældigvis var Anders oppe for at faa lidt Bevægelse i de kolde og stive Ben. Da saa han et svagt Lysskær, der hurtigt kom nærmere. - "Aha! – Det er nok den omtalte Sergeant, den Lurifaks. Nu er han lige ud for Indgangen og tror at have os. Men da træder Anders frem og raaber:

"Holdt! Holdt! Eller jeg skyder!" Og saa sandelig, om ikke den Tingest til en Bøsse knalder af, og det uden at Anders ved af noget.

"Holdt! Holdt! - I er vel da ikke tossede! Vil I da skyde mig? – I Svinemikler!" hvæser Sergenten arrigt.

"Nej, det var da ikke Meningen; men Hr. Sergenten maa jo vide " "Vide, vide, jo", falder Sergenten ind" "men I sover, I Drønnerter!"

Saa var det da forbi for Anders med denne enestaaende Chance. Ydermere blev det ham strengt forbudt at gaa med Bøsse. Det næste Job, Anders fik overdraget, var af mere fredelig Art. Han fik Opsynet med en lille Flok russiske Krigsfanger. Anders blev snart godt kendt med sine Russere. De var flinke og lystige Folk. De bestilte aldrig mere, end de skulde, og tog Livet, som det i Øjeblikket kunde ordne sig, for, som de sagde: "Rus-ski gut. Germanski - kaput! Hi!"

Jo, det gik godt her. Russerne vidste mere, end vi troede. Anders lossede med sit Hold Cement i Poser fra Banevogn. Poserne tog Fangerne paa Nakken og bar dem ned i By-en, hvor Cementen skulde bruges. Som bekendt kan Papir være ret stærkt, særligt naar det anvendes som Papirposerne her. Det hændte, at en og anden tabte en Pose, hvilket altid vakte Morskab. Cementen var godt tør, og naar saa en Sæk gik i Stenbroen, rejste der sig en hel lille Sky. Efterhaanden dannedes hele smaa Bjerge paa Gaden. Det endte dog med en Forskrækkelse, for Anders' foresatte fandt det absolut ikke morsomt med denne Form for Ødselhed. Anders blev ligefrem jaget bort, selv (87) Majoren, en ellers ret fredsommelig, ældre Herre, tabte Ligevægten.

"Bort, bort! Jeg vil ikke se Dem mere, Menneske!"

"Ja, hvad saa? Hr. Major," sagde Anders ret spagfærdigt.

"Hvad saa? Hvad saa? spørger du! Aa, rejs ad Helvede til." –

Naa, saa langt kom Anders nu ikke. Feldweblen paa Kontoret var en fornuftig Mand. Han syntes, det var mere passende at sende Anders hen, hvor han kom fra. En Uges Tid senere træffer vi igen Anders i Kiel.

Folk kan nu være saa mærkeligt afvisende, og det viste sig ogsaa i dette Tilfælde. Anders meldte sig tilbage paa Kontoret. Feldweblen kiggede Papirerne igennem og saa saa op paa Anders, der stod der, som en anden Lazon.

"Her har vi absolut ingen Brug for Dem", bedyrede Feldweblen, og Kaptajnen var lige saa uinteressert og afvisende, da Anders meldte sig hos ham. - "Men du godeste, hvorfor har man dog ikke beholdt Dem derude", udbrød han ret ærgerligt.

Her kom Anders nu paa en god Tanke. Han nævnte Ordet Orlov. "Orlov! - Aa, ja, saamænd, det var kanske den bedste Løsning, saa var man da fri for dette Individ foreløbig!" -

Og det gik, som Anders havde ventet. Dagen efter sad han i Toget igen. Han skulde hjem paa en længere Orlov.

Medens Anders var hjemme, udbrød den længe ventede Revolution. Krigen var forbi, og Soldaterne begyndte saa smaat at vende hjem. "Der", siger Anders, "begik jeg den største Dumhed. Jeg rejste tilbage til Kiel og meldte mig der hos de nye Magthavere, der jo paa dette Tidspunkt var det saakaldte "Arbeiter- und Soldatenrat".

Alt var nu, mente de, saare godt. Tjeneste var der ikke noget, der hed. Jeg skulde bare gaa lidt Vagt; men jeg sagde nej, for jeg var jo ikke Soldat. Saa fik jeg foreløbig Lov til at gaa i Fred. Senere fandt man paa at snuse i hans (88) nationale Indstilling. Man kunde ikke godt lide hans Danskhed. Han foretrak derfor at forsvinde lige saa stille og kom saa hjem lige til Jul 1918.

A. J.

*

Ved Verdenskrigens Udbrud i 1914 maatte jeg, som da stod i Reserven, straks melde mig til Tjeneste ved Fyseler Regimentet i Flensburg. Efter et Par Dages Ophold her drog Regimentet af Sted, ud i Krigen. Fra Aachen tog vi Kurs ind i Belgien og var med i de første Kampe her, senere rykkede vi videre vestpaa. Vi befandt os snart i Frankrig og var her med i Kampene ved Noyon og Soissons og var ogsaa med i de haarde Septemberdage under Marne-slaget. Derefter kom saa Stillingskrigen i Skyttegravene. Jeg var blevet saaret, heldigvis dog kun i lettere Grad.

Efter endt Lazaretophold havnede jeg en Dag i Byen Stralsund. Jeg gik her et Stykke Tid, indtil man en Dag fandt, at nu kunde det være nok med min Drivertilværelse. Jeg blev puttet ind i en Trop unge Soldater og saa Farvel, du skønne Stralsund. Vor Rejse gik til Østfronten. Ved Inf. Regiment 42 var vi ventet. - Dette er altid rart og kan have en vis Betydning, hm!

Vor Delingsfører, en Løjtnant, modtog os ikke alt for venligt. - Jo, den gode Løjtnant Wichmann glemmer jeg vist aldrig. Hans første Ord til os lød omtrent saadan: "Hør nu her, den der mukker eller ikke vil lystre eller maaske endda ved given Lejlighed prøver paa at smutte over til Russerne, jager jeg øjeblikkelig en Kugle gennem Hovedet!"

Den var jo tydelig nok, ikke til at misforstaa. Forholdet mellem Løjtnanten og hans Folk viste sig at være alt andet end godt. Man hadede Løjtnanten, som viste sig at være en stor Kryster, af et godt Hjerte. Man kunde vente sig al mulig Hævn fra Soldaternes Side.

– En mørk Nat og - en Kugle kunde let ramme ham i Stedet for en Russer. Saadan hvi-skedes der i stille Stunder, naar ikke alt for mange var til Stede.

(89) Heldigvis for Løjtnanten undgik han dog paa en ret tilfældig Maade den Skæbne, der var tiltænkt ham, idet han en Nat fik en fjendtlig Kugle gennem den ene Haand. Han blev forbundet og bragt tilbage til et Lazaret bag Fronten, og dermed forsvandt han fra vort Regiment. Det samme gjorde jeg kort efter. Jeg blev nemlig let saaret og naaede saa tilbage til et Lazaret i Tyskland. Opholdet her varede dog kun en kort Tid. Jeg befandt mig en Dag igen udenfor Lazarettets Vægge og kom til min Garnisonsby. En skønne Dag - jeg var nu blevet forfremmet til Korporal - befandt jeg mig sammen med en Transport Opfyldningsmandskab undervejs til Vestfronten. Regimentet, som vi kom til, laa paa dette Tidspunkt i en Stilling foran Byen Soissons. Her havde jeg jo allerede været før, i Begyndelsen af Krigen. Men hvor forandret -. Et Par Dage efter, at vi var ankommet her, fik jeg uventet Besøg af en af mine Kammerater fra Garnisonen. Han var ligesom jeg blevet forfremmet til Korporal, men han hørte til et andet Kompagni. "Hør", sagde han i Samtalens Løb: "Vi har en Løjtnant her, mon du muligvis ikke skulde kende ham, for efter hvad jeg har faaet oplyst, skal I nok have været ved samme Regiment paa Østfronten".

"Naa", sagde jeg, "det skulde da vel aldrig være en Løjtnant ved Navn Wichmann ?"

"Jo, netop, Wichmann hedder Manden; men der er for Resten det mærkelige ved ham, at han ligesom føler en vis Antipati mod de Folk, som han møder her fra sit gamle Regiment".

"Det er nu ikke saa mærkeligt", svarede jeg, "for ser du, afholdt var Manden just ikke. Folkene truede endda med at skyde ham, naar en gunstig Lejlighed bød sig, saa du forstaar jo nok Krysterens mærkelige Adfærd, for en sand Kujon var han nemlig.

"Naa, saadan hænger det sammen", svarede han.

Bataillonen var blevet afløst. Vi laa i Hvil bag Fronten i en af de mange haardt medtagne Landsbyer. Det var dejligt at faa lidt Ro over Nerver og Sind. (90)

En Dag, mens vi ligger her, fik jeg pludselig Besked om at indfinde mig paa Kompagniets Skrivestue. Jeg ransagede min Hjerne for at finde Grunden, men jeg kunde absolut ikke finde noget, man kunde hænge mig op paa.

"Hør, Mand, De er Maler, ikke? sagde Feldweblen paa Kontoret. "Jo", svarede jeg, det har sin Rigtighed. "Ja, saa formoder jeg, at De er villig til at udføre noget Malerarbejde for Regimentet".

Jo, det mente jeg nok, jeg kunde, svarede jeg.

"Godt, saa kan De gaa hen og melde Dem til Arbejdet paa Bataillonskontoret ", sagde Feldweblen, hvorefter Audiensen var forbi.

Snart vandrede jeg bort fra Byen, bærende paa en Malerpotte, som indeholdt nogle Pund Mønjejfarve samt den nødvendige Pensel. Jeg skulde melde mig til Tjeneste paa Kommandanturen i Byen Chavignon. Chavignon ligger dybt nede i en Dal, omgivet af høje Bjerge. Byen kan bedst sammenlignes med en Huleby. Der findes nemlig store Stenhuler her. Der var ikke ret meget tilbage af Byen, kun elendige, sammenskudte Ruiner.

Stenhulerne i Chavignon er noget for sig selv. Hulerne er hugget ind i Kalkstenen og er ligefrem forsynet med Gader og Veje paa Kryds og tværs. Det er i Sandhed storslaaet, Senere har man fortalt mig, at hele to Divisioner kunde skjule sig her. Umuligt var det vel ikke.

Efter en Del Søgen og Spørgen fandt jeg da langt om længe frem til Kommandantens Kontor, en komfortabel Bolig inde i selve Bjerget. Elektrisk Lys selvfølgelig, Telefon og flot Haandvask, og hvad dertil hører. Saa kom Kommandanten, en høj, tynd Herre, til Syne. Jeg studsede og opdagede saa, at det var min gamle Ven, Løjtnant Wichmann, Vi stod lidt og saa paa hinanden; men jeg tror ikke, han genkendte mig.

"Ja", sagde jeg, og nævnede mit Navn, "jeg skulde melde mig her for at udføre et eller andet Malerarbejde". Samtidig holdt jeg den medbragte Malerpotte med Pensel frem.

"Ja", sagde Løjtnanten, "det har sin Rigtighed, men (91) følg med, saa kan vi se, hvad der skal gøres. Jeg ønsker at faa malet Gadenavne hernede paa alle disse Veje og Gange, saa man lettere kan orientere sig". Han spurgte saa, om jeg kunde paatagø mig Op-gaven.

Jo, det mente jeg nok, jeg kunde; men - hvilke Navne skal jeg, æh, vil Hr. Kommandanten give Gaderne?" - (Kommandant - oh!) - Den gode Hr. Wichmann var i dette Øjeblik stolt og Godheden selv!

"Naa, Navnene! - Aah, det finder De nok selv ud af".

Saa skred jeg da til Værket. Det tog jo sin Tid, for der var jo intet, der hastede. Fine Navne som: Wilhelmstrasse, Rosenallee, Jungfernstieg, Königsstrasse, Kristiansstrasse, og hvad ved jeg. De lød alle saa smagfulde, og der var rigeligt med Kruseduller og Sving. - Jeg tror saa sandelig, at Hr. Kommandanten fandt Behag i mit Arbejde, for han roste det undertiden.

Han kom ofte og betragtede mit kunstneriske Makværk. Det skete ogsaa, at vi faldt i Snak, baade om det ene og det andet. En Dag fortalte han mig, at han havde været med paa Østfronten. før han nu var havnet her i Frankrig.

"Der har jeg da ogsaa været", for det ud af mig.

"Har De!" - næsten raabte han, og saa sig omkring med bange øjne. Hans Nerver var sikkert allerede ret tyndtslidte. Hans Ansigtsudtryk viste tydeligt, at han i mig anede en Hævner. Pokker tog Løjtnanten. Han suste af Sted som en Mis. Borte var han, og jeg saa ham aldrig mere. Naa, lige meget, jeg kunde jo nok passe mig selv. Jeg gik nærmest og drev den af her. Det sidste, jeg erfarede om Løjtnant Wichmann var følgende: - En skøn, solrig Sommerdag, da det var temmelig roligt ved Fronten, vovede han sig frem i Dagen fra sin underjordiske Tilværelse. Han gik foran Indgangen til Hulerne, spankule-rede frem og tilbage og nød rigtigt Tilværelsen. Da skete det ganske uforudsete, at en Granat kom farende. Der lød et Brag, og da Røgen var drevet væk, var der netop der, hvor Løjtnant Wichmann befandt sig, et stort, (92) gabende Krater i Jorden. Her ramtes Løjtnant Wichmann af Skæbnen.

H. H., Sp.

Han kom over til »Tommy« til davretid.

18. jægerbataillon overvintrede 1915-16 i stillingen ved Ypres, nærmere betegnet ved Langemarck og Bixchoote. I marts måned 1916 blev bataillonon flyttet til egnen om-

kring st. Eloi, til Wytschaete-buen. Her stod vi overfor de kanadiske tropper og var spændt på, hvad der nu skulle ske. Vi var klar over, at der var noget i gære. Det var en offentlig hemmelighed, at begge parter udførte muldvarpearbejde for at komme hinanden til livs. Kanadierne blev først færdige med at underminere vor stilling. Tidligt om morgenen den 27. marts sprang bomben. Det blev til en tredobbelt sprængning af vor udbyggede stilling. Samtidig satte begge parters artilleri ind for fuld kraft. Djævelen var løs.

Sprængningen havde selvsagt forvoldt en frygtelig ravage i vor forreste stilling og yderligere forvoldt stort mandetab. Efter to timers bombardement skred kanadierne til angreb og brød ind i vore linier. Afsnittet blev fuldstændigt afskåret fra forbindelserne til venstre og højre. Ved middagstid kom jeg sammen med min gruppe, der alle var sønderjyder, i fangenskab og tog bestik mod de kanadiske linier. Kanadierne tog imod os med udråbet: "Gott strafe England". At vi ikke ville blive modtaget som hædersgæster, havde vi nu heller ikke ventet, men modtagelsen gik imod forventning ret glat og smertefrit.

Ved stormangreb et i den tidlige morgenstund var der allerede taget fanger, hvoriblandt også nogle sønderjyder. Ved vor ankomst ved middagstid så vi straks som en af de første en landsmand fra 1. komp. Han stod stovt og roligt blandt sejherrerne og var iført en kappe, der fra øverst (93) til nederst var tildækket med jord og ler. Min makker, der var fra Løjtkirkeby, udbrød glædeligt overrasket, da han saa landsmanden stå der: "Hvad søren, Lorenz, er du allerede kommet?" hvortil Lorenz med en flot gestus slog ud med hånden og svarede: "Tja, a kom da herover til davretid." I sandhed, han havde lune. Vi kom senere som krigsfanger til England, men det er en anden historie, som jeg skal fortælle om en anden gang.

V. O. Eeddersen, Bredebro.

En højsindet Officer

Det var i Sommeren 1915. Vi laa i Stilling ved Lassigny, Syd for Noyon. Det var en forholdsvis rolig Stilling; men en Dag blev vor Stilling beskudt af fransk Artilleri. En Granat slog ned i et Hjørne af Skyttegraven og saarede tre Mand. Blandt disse var ogsaa en Løjtnant. Sygebærerne blev tilkaldt for at føre de saarede bort. De vilde først tage den haardtsaarede Løjtnant. Denne protesterede og sagde, at de skulde tage den gamle "Wehrmann" først; "han har Kone og Børn hjemme, jeg er kun mig selv". Sygebæreren, som saa, at den haardtsaarede Løjtnant trængte haardt til at komme under Behandling, nægtede det og vilde tage ham først; men den højsindede Løjtnant, som laa i en Blodpøl mellem de andre to, sagde: "Endnu er jeg i Kompagniet, og endnu er det mig, der befaler, og jeg befaler Dem direkte, at De tager denne Mand først!"

To Dage senere blev vi afløst. Vi fik af Sanitetsfolkene at vide, at Løjtnanten var ført til Lazarettet i Chauny. Vi tog dertil og fandt Sengen med Løjtnanten. Vi kunde læse det paa Tavlen over Sengen. Løjtnanten var næsten ikke til at genkende. Han genkendte os,

og jeg haaber, at han kunde læse vor Beundring for ham i vore øjne; men han kunde ikke tale. Han døde samme Eftermiddag.

N i c o l a j K r æ m e r.

Paa Jagt efter Sønderjyder.

(94) Hvert Menneske har sin "Hobby". Det vil sige noget, han eller hun samler paa. Og i Aarene 1914-18 samlede jeg paa Sønderjyder.

I Aaret 1915 gik det mig som en af mine Fætre. Han samlede paa smaa, blegrøde Elefanter. Naar han havde een til foruden den, han tænkte paa, saa havde han to. Min Tanke var denne: der er danske Sønderjyder med i Krigen. Nogle af dem vil blive fanget af Russerne. De maa og skal hjælpes.

Der havde i 1915 været et stort Slag uden for Riga. En Ven havde af de russiske Soldater købt nogle Hjælme og Bælter, som de havde fundet paa Slagmarken. Af denne Ven fik jeg en Hjælm. Der stod et Navn paa den, som fik mig til at ryste af Graad. Der stod Christian Dahl!

Jeg anede ikke, hvem Christian Dahl var, men jeg var sikker paa, at han var Dansker - sønderjydsk Krigsdeltager. Og tænk, om det var lykkedes mig at hjælpe ham, før en russisk Kugle endte hans Liv.

I 1917 var jeg paa Besøg i det indre Rusland. Midt ude i et Landskab, der bestod af Sumpe og Enge, løb Moskvafloden. Den har høje, hvide Klitter paa begge Sider, og højt oppe i en saadan Klit laa en lille By, der hed Kunzewo. I en Bjælkehytte boede en dansk Familie, og naar Familien om Dagen var borte, havde en dejlig, stor, tyk, lettisk Pige, Anna, og jeg Huset for os selv. Man kunde se milevidt omkring. Og ude i det fjerne, - to danske Mil ude i Horisonten stak tre traadløse Telegrafmaster op. Anna forklarede mig, at derovre var der en Krigsfangelejr for Fanger af ikke-tysk Oprindelse.

Jeg blev fuldkommen vild. Kunde det tænkes, at der var Sønderjyder?

(95) Det anede Anna intet om. Lejren var omgivet af Pigtraad og Palisader. Der var den strengeste Straf for at forsøge at trænge derind. Man maatte ikke engang tænke derpaa.

Men Tanker er todfri, og Dagen derpaa - en hed, lummer Midsommerdag 1917 - havde jeg overtalt Anna til at gaa med til en af mit Livs mange og utalte Dumheder. Vi vilde forsøge at naa Lejren, hvortil der hverken førte Vej eller Sti, forsøge at komme derind ved Bestikkelser og saa finde ud af, om der var Sønderjyder og saa hjælpe dem til Flugt. Ung, dum og naiv var man jo, og at Vorherre vilde være med os i saadan et glimrende udtænkt Foretagende, det var jo klart - - som Blæk. Saa stak vi af. Vi gik langs Floden, der i Zigzag snoede sig gennem Tundraen. Vi havde kun en løs Kjole paa, der kunde gaa for Badedragt paa samme Tid, en lille vandtæt Taske, Lærredssko og ellers intet. Jævnligt maatte vi svømme over Floden. Den var lav, saa det var ingen Sportspræstation. Jeg havde Tasken i Munden og Skoene bundet paa Ryggen, naar det stod paa. Kjolen var skiftevis af og paa. Den tørrede jo let i den bagende Sol.

Anna var en "Knag". Jeg havde i tre Dage sat hende ind i den sønderjydske Sag. Hun var Fyr og Flamme og svømmede bedre end nogen Klipfisk i dens Ungdom.

Denne endeløse Mose, hvor vi ofte maatte springe fra Tue til Tue og ofte sank i dybt Mudder, var jo ingen Forlystelsesanstalt. De eneste levende Væsener, vi mødte, var Faarehyrder, som vogtede deres Faareflokke. De saa forbavset paa os to Kvinder, der efterhaanden saa ud, som Agnete fremstilles, efter at hun har været i Havmandens Bo: med vaadt Haar, bare Ben, Tøjet laset og Sved og Vand drivende over Hals og Arme.

En gammel Hyrde, som havde set os komme op af Floden efter en Svømmetur, saa med Bekymring, at nu gik vi lige ud i Floden igen.

"Astaroschna, Barinja, astaroschna," raabte han (96) advarende. ("Vær forsigtig, Frue, det er farligt.") Der er stærk Strøm, tilføjede han. Men intet kan holde to raske, danske Piger tilbage. Og er det een dansk og een lettisk, saa er det aabenbart en hel Gruppe, der ikke er bange for noget. Saa vi plumpede gladeligt ud i Floden igen med Skoene i Munden. Snørebaand smager ikke godt. Det kan jeg bevidne, og Anna med. Men "Nitschewo" (ligemeget)! Vi gik paa med krum Hals.

Nu nærmede vi os Maalet. Der foran os laa Fangelejren. To lange Barakker og en Del Tilbygninger, Plæner foran. To Hold Barrikader med Skildvagter, og Plæner mellem Barrikaderne. Det saa ikke netop haabefuldt ud. Der stod vi, vaade, fæle at skue, lasede og Haaret i Tjavser, og jeg, der skulde føre an, havde et russisk Ordforraad, der ligesom var gledet ud i Floden ved Svømmeturene.

Jeg foldede Hænderne, saa op mod den dejlige, blaa Himmel. Saa gik vi lige hen til to Skildvagter, der vogtede den yderste Indgang. Jeg lod tre Rubler glide ned i Hænderne paa hver af dem. Saa sagde jeg bønligt: "Moschna!" (Maa jeg?) Rublerne gled i Lommerne, og de to Soldater saa den anden Vej. Vi gled ind. Ved næste Palisaderække gik det lige saadan.

Seks Rubler skiftede Ejer, og et bønligt "Moschna" lod de Herrer Vogtere se den anden Vej. Nu stod vi paa en stor Plæne, og der laa de to Barakker. Vi løb som for Livet op til de Huse, hvor der var tyske Krigsfanger, Tyskere fra fremmede Nationer, Tyskere, som ikke vilde være Tyskere!

Men hvem var de? Det var spændende.

Vi kunde blive paagrebne hvert Minut, derfor var hvert Minut saa kostbart. Vi løb ind i Barakken. I en stor Sal sad 4-500 Mand ved et langt Bord og spillede Terninger eller Kort eller lavede lidt Husflid. Alle var sorthaarede og med mørk Hud.

Jeg raabte af mine Lungers fulde Kraft: "Er her danske Slesvigere?" De stirrede paa os i den dybeste Forbavselse. (97) Siden 1914 havde de ikke set en Kvinde. Ingen forstod mig. "Ist hier jemand aus Schleswiz-Holstein." raabte Jeg.

Komplet Tavshed.

"Jest Iji wi Ujemzi illi nyt?" Er I Tyskere eller ej, raabte jeg paa Russisk.

Endelig fik een Soldat Talens Brug og svarede: "Ujet, mui Maguiari! (Nej, vi er Magiarrer!)

Jeg kunde være sunket om i Fortvivlelse. Men jeg følte, at jeg havde en Opgave, trods alt.

Nu strømmede Spørgsmaalene fra dem alle. De stormede formelig ned mod os. Hvem er I? Hvad vil I? Hvordan gaar Krigen? Vi blev fangne allerede 1914 Vi har i tre Aar ikke set eller hørt nyt. Heller ingen Kvinder.

Er det sandt, at Verden er ved at blive anarkistisk? Hvad ved De om Ungarn? Om Øst-rig? Aa, fortæl! Hvem sejrer!

Saa sprang jeg op og raabte: Alle taber, fordi alle slaas, hader og forfølger. Enhver, der tror paa Kristus vil altid sejre! Tror og elsker!!

Et kort, fattigt, elendigt Vidnesbyrd paa daarligt Russisk, men jeg vidste, at de første Ord fra den første Kvinde efter tre Aars Forløb vilde gøre et dybt Indtryk paa disse Mænd.

"Kto tam jest?"

Hvem er der, tordnede en Mandsstemme!

To russiske Officerer sprang formelig ind i Salen og gik lige løs paa os.

Hvordan kom I ind, bestak I Vagterne", skreg de.

VI forsikrede, at vi da sandelig ikke havde Penge af Betydning. Vi havde klatret over Palisaderne.

Vore iturevne Klæder kunde ogsaa godt se ud til at have taget nogle alvorlige Klatretu-re.

"Er I Tyskere", skreg Officererne.

"Tyskere!" Jeg lavede en fornærmet Trutmund. Næ, maatte vi nu bare være her. Nej, vi var Danskere.

"Ja, I maa ud", raabte Officererne. I det Minut, der var (98) gaaet mellem mit Vidnesbyrd og Officerernes Ankomst, var det lykkedes mig at faa fat i mine Penge og uddele alt, hvad jeg havde, til Fangerne, der var dybt taknemmelige og grebne.

Saa blev vi jaget ud af Lejren, og Turen gik igen over Tuer og Mudderhuller, gennem Floden og langs dens Bred. Tavse, dødtrætte og skuffede, udmattede til det yderste, naaede vi Klithuset i Kunzewo.

Men en Dag et halvt Aar senere, da jeg sad i mit Hjem i St. Petersborg, kom en 17-aarig Dreng med blaa øjne og gult Haar ind i mit Køkken.

"Æ he'er Jens! Faar æ itte Low te aa blyw her", spurgte han.

Jeg næsten skreg af Glæde. Der var min Samlings første lille, blegrøde Elefant. Her var en ung, dansk Sønderjyde fra Bredebro i Nordslesvig, der var flygtet fra Krigsfangelej-ren i Jurjew Polski.

Hvad jeg ikke havde opnaaet, da jeg sled mig frem gennem Mose og Tundra, da jeg svømmede i Moskvaflodens Strøm og bestak Vagterne med Fare for mit Liv, - det kom en Dag, lige saa stille spadserende ind ad Døren.

Jo, lille Jens fra Bredebro var en saa velkommen Gæst, som ingen før eller senere har været.

Han blev hurtigt efterfulgt af "Store Jens" (Kreaturhandler Jens Hansen fra Bredebro). Og saa kom hele Flokken, to og to ad Gangen. Vi var en lille Firemandskomite, der trommede alt op af Jorden: Hjem, Penge, Klæder, Pas, Billetter til Danmark og en Del andre Smaating.

Nu samlede jeg glubsk paa Underbukser, Skjorter, "Mannetøj" af enhver Art. Det var jo en antagelig Flok Sønner, jeg lagde mig til. Og der skulde jo lidt til.

At Pastor N. A. Jensen, der nu bor i Aabenraa, var Sjælen i Drivkraften i det hele Foretagende, behøver jeg vist ikke at fortælle. Jeg haaber, at alle kender hans Navn. At vi fik

hele Bundtet godt hjem, først til Danmark (99) og senere til Slesvig er jo en historisk Kendsgerning, som ikke behøver at gentages.

Der var en Dag i St. Petersborg en af "Drengene", der sagde noget til mig, som jeg har husket helt op i Livets Midalder.

"Se, Frue, vi fik jo en - hm - Overraskelse, da vi kom til St. Petersborg. Vi havde ja i Fangelejren dannet os et Billede af Dem efter Deres Breve. Vi tænkte os en gammel, saadan - ja - lidt sær og grim - Dame. Men da vi saa, at De var ung og dejlig at se paa, - saa blev vi saa glade. Man vil nu hellere se paa det sidste end de sure og sære!"

Jeg haaber ikke, at denne Historie vil virke paa Læserne, som mine Breve i 1918 virkede paa Sønderjyderne i Jurjew Polski, nemlig sær og sur. Maaske en Læser spørger mig: Samler du vedvarende paa Sønderjyder?

Jo. Jeg sidder ovre i Nordamerika og indregistrerer den ene Sydslesviger efter den anden i mit Kartotek. Og jeg er mere glubsk end nogen Sinde efter Mannetøj", Børnetøj, Konetøj og alt andet mellem Himmel og Jord, der gaar til Sydslesvig.

Og mit store Haab er, at en Dag, før jeg glider ind i den store Stilhed, saa kommer igen en Gæst ind ad Døren og siger: Maa jeg være her?

Da er det hele Sydslesvig, der staar ved Moder Danmarks Dør og beder om et Hjem, og gid han da ikke ser Moder Danmark som svækket og ældet, men gid han i Glæde vil udbryde: Mor Danmark, du er jo ung og dejlig, og hvor er det godt at være hjemme hos dig!

E b b a T r a m p e W e s t e r g a a r d,
Luck, Wisconsin, U. S. A., April 1949.

E f t e r s k r i f t:

Fru Ebba Westergaard, der nu er Medredaktør ved "Den Danske Pioner" i Nordamerika, var i Krigsaarene bosat i Riga og senere i St. Petersborg, hvor hun var gift med Direktør Henrik Beckshøft. Begge samarbejdede med Pastor N. A. Jensen.

Da Hitler skulde styrtes.

(100) Mine Forældre var Flensborg-Danske; de maatte dog paa Grund af en prøjsisk Voldshandling forlade Hjemstavn. Saaledes gik det til, at jeg før og under Krigen havde mit Hjem i Berlin. Som Følge af mit Hjems noget skjulte beliggenhed, det unddrog sig til en vis Grad det nazistiske Partis Kontrol, havde det gennem hele Tiden været Tilflugtssted for mange af Gestapo forfulgte Mennesker - baade Tyskere og Udlændinge -, og vedblev at være det, indtil det sank i Grus under et Angreb af det amerikanske Luftvaaben. Jeg delte iøvrigt Skæbne med mange andre dansksindede, idet jeg blev

indkaldt til den tyske "Værnemagt". Jeg blev uddannet og gjorde Tjeneste som Kusk, men senere hen, efter at jeg var blevet "a. v.", d. v. s. ikke krigsdygtig, blev jeg overflyttet til en af OKW.s Afdelinger, som dengang havde sit Sæde i Berlin. Det var naturligvis meget kærkomment, da jeg nu ofte havde Lejlighed til at opsøge mit Hjem.

Denne OKW.-Afdeling havde Opgaver, som man næppe kunde vente at finde et saadant Sted. For at gøre det følgende mere forstaaeligt, maa der først siges et Par Ord derom. Krigen trak allerede i Langdrag, og Soldaternes stemning var ikke altid den bedste. De nazistiske Propagandataler var ikke nok til at holde den oppe. Saa oprettede man den saakaldte "Truppenbetreuung". Gennem denne Organisation skulde Felttropperne faa alle de smaa eller større Brugsgenstande, som de paa Grund af den allerede ret følelige Varemangel ikke mere kunde faa tilsendt fra deres paarørende. Det drejede sig herved om de forskelligste Ting: Tandbørster og Tandpasta, Hudcreme og Frostsalve. Kamme og Haarbørster, Tændstikker og Cigaretmaskiner, Tobakspiber og Cigaretrør og alt, hvad (101) der ellers kan tænkes af den Slags, men ogsaa Bøger og Grammofonplader samt Musikinstrumenter. Alle disse Ting, som allerede var ved at blive knappe i Tyskland, maatte jo først opspores og købes, inden de kunde fordeles til de enkelte Troppeafdelinger. Her krævedes saaledes ikke nogen soldatisk Gerning; det hele kunde snarere sammenlignes med et stort Købmandsforetagende. I Tilknytning hertil var der indrettet en regelmæssig Kurer-tjeneste til alle vigtige Pladser indenfor det tyske Besættelsesomraade i Europa, f. Eks. Paris, Bruxelles, Oslo, København, Silkeborg, Riga, Warszawa, Kowno, Beograd, Sofia, Athen og Rom. Disse Kurerer havde ved Siden af deres ordinære Soldaterløn Krav paa særlige Rejsepenge og en Tildeling af Deviser; alt dette maatte udregnes efter et ret kompliceret System. Et særligt "Zahlmeisterei" foretog de fornødne Afregninger, og enhver Kurer maatte melde sig der før Afrejsen og efter Tilbagekomsten. Dette Kontor stod under Ledelse af Stabsintendant Paul Hempel, en fhv. Mellemskolerektor fra Berlin, før Hitlers "Magtovertagelse" en fremtrædende Personlighed indenfor den socialistiske Lærerforening, og af den Grund efter 1933 degraderet til simpel Lærer. Nu var han altsaa ligeledes indkaldt og var blevet Afdelingsleder, og jeg blev hans Medhjælper. Det var gennem ham, jeg paa en usædvanlig Maade kom i Forbindelse med Mændene, som stod bag Foretagendet den 20. Juli 1944, da Hitler skulde styrtes, idet jeg overtog den Gerning, som var tiltænkt ham.

Det var forbavsende, hvor aabenhjertet denne ikke mere unge Mand udtalte sig om Nazismen og Føreren. Jeg var altid bange for, at han unødvendigt skulde paadrage sig de største Vanskeligheder og bad ham gentagne Gange være forsigtig over for de mange Feldwebler og den Slags Mennesker, man efter mit Skøn aldrig kunde stole paa; de fleste af dem var jo stadigvæk absolut nazistisk indstillede. Men foreløbig kom det kun til et Par Trusler, da ogsaa disse Mennesker, skønt raa og brutale, (102)værdsatte Stabsintendanten som en rolig og retfærdig foresat, der var behagelig at omgaas, og som de nødig vilde af med. Ifølge de mange voldsomme Luftangreb paa Berlin blev denne OKW-Afdeling med sine værdifulde Varelagre i Sensommeren 1943 flyttet til Weimar. I September eller Oktober Maaned var Situationen dog saa stærkt tilspidset, at Hempels Stilling var blevet uholdbar; han blev strafforflyttet. Samtidig hed det, at en planmæssig Stilling maatte inddrages, og saa ekspederede jeg nu Kurererne selvstændigt. Det var ganske vist en betroet Stilling, som ellers kun var forbeholdt en Officer, men jeg var kun Gefrejer og kunde ikke blive forfremmet yderligere, da jeg i alle mine Papirer havde en Notits: "dansk Folkegruppe". Officererne brød sig dog ikke alt for meget om dette

ret udviklede, men udvortes beskedne Arbejde. Disciplinen var for Resten allerede begyndt at vakle, og Udskejelser mellem Officerer og kvindelige Værnemagtsmedhjælpere var paa Dagsordenen.

Mit Arbejde bragte mig i Kontakt med Modstandsbevægelsen. Det var en Lørdag Aften; jeg sad og ventede paa ingenting i mit lille Kontor i den kæmpemæssige Kasernebygning's Stueetage. Tjenesten var omme, og det var ikke ret hyggeligt i Fællesstuen. Af den Grund foretrak jeg at sidde nede i Kontoret, et lille Et-Fags-Værelse, hvor jeg opbevarede et Par Bøger og de nyeste danske Aviser, som København- eller Silkeborg-Kurieren lige havde bragt med. Fra Korridoren hører jeg den tjenestehavende Underofficers snurrende Stemme. Saa aabnes Døren, og en fremmed Overløjtnant træder ind. Han spørger efter Afdelingslederen. Men denne er ikke her og ventes foreløbig ikke tilbage. Overløjtnanten, som under alle Omstændigheder vil tale med ham personlig, er nødt til at vente. Jeg synes, han er en lille Smule nervøs. Der er helt stille i det lille Rum. Udefra høres dæmpet alle mulige Lyde. Omsider bryder min Gæst Tavsheden: "Hvordan har Stabsintendant Hempel det for Resten?" spørger han. (103)

"Det ved jeg desværre ikke; jeg har ikke hørt fra ham, siden han kom væk herfra."

Overløjtnanten staar op: "Saa er Stabsintendant Hempel ikke længere Afdelingsleder her?"

"Nej, Hr. Overløjtnant, han blev forflyttet for nogen Tid siden."

"Det kommer overraskende! Kender De Grunden? Det var vistnok hans svigtende Helbred?"

"Hjertet skaffede ham jo en Del Kvaler i den sidste Tid; men det var egentlig ikke Grunden."

Overløjtnanten fikserer mig, men han siger ingenting, og dermed synes Samtalen afsluttet. Uroligt begynder han at gaa frem og tilbage i Rummet; der er kun fire Skridt i hver Retning. Situationen begynder at blive ubehagelig. Pludselig standser han sin Vandring.

"Ja, bevares vel, hvad er det for nogle udenlandske Aviser, De har liggende paa Bordet? Her i et Værnemagtskontor!"

"Jeg beder Hr. Overløjtnanten om Forladelse; men Flensborg Avis udkommer jo i Tyskland; den er Organ for den danske Folkegruppe. "

"Hm. Saa. Og den der?"

"Det er en København Avis. Den har jeg lige faaet gennem Danmarkskurieren. "

"Hvad har De med Kuriererne at skaffe?"

»Det er min Opgave at ekspedere Kuriererne."

"Ja, men, saa gør De jo Hr. Hempels Arbejde!"

"Jeg var allerede hans Medarbejder i Berlin og kender Sagen nøjagtigt."

Igen Tavshed. Officeren takserer mig.. Jeg føler mig stadigvæk ikke ret vel tilpas. "Sig mig engang", fortsætter han saa, "hvor har De lært Dansk?"

"Hjemme hos Far og Mor."

"Jaså, De bor jo i Flensborg."

"Nej, Hr. Overløjtnant, jeg har mit Hjem i Berlin."

"Naa?"

"Jo. Mine Forældre maatte forlade Hjemstavnen. De (104) var for aabenhjertige. Det var det samme allerede dengang som nu hos Hr. Stabsintendant Hempel."

"Ved De egentlig, at jeg kunde melde Dem og sørge for, at De med det samme blev sendt til Fronten?" – Pause. Saa fortsætter han:

"Er De Medlem af den danske Folkegruppe?"

"Javel, Hr. Overløjtnant!" •

"Og saa naturligvis af Partiet?"

"Nej, Hr. Overløjtnant!"

"Hvorfor ikke?"

Hvad skal man svare paa et saadant Spørgsmaal? Jeg tænker krampagtigt; saa udbryder jeg: "Man kan desværre kun være en af Delene!"

"Hahahaha!" Igen Pause. Pludselig:

"Hvem faar Kurererne deres Postsager fra?"

"Det er Hr. Major Wentzel.

"Det er da ejendommeligt! Jeg har en Befaling direkte til Stabsintendant Hempel."

"Jeg beder om Forladelse; men jeg synes slet ikke, at det er ejendommeligt. Hr. Stabsintendant Hempel havde jo lige saa godt med Kurererne at gøre, og det hændte lejlighedsvis, at der blev afleveret et Brev eller en Pakke til Ekspedition, skønt det jo egentlig er forbudt."

"Det var Privatbreve?"

"Javel, Hr. Overløjtnant!"

"Ja, saa er Slagen jo anderledes! Dette her Brev fra min Afdeling skal befordres videre gennem Deres Kurer til Paris; det haster meget. Hvornaar rejser Kureren?"

"I Morgen."

"Udmærket! Kan jeg betro Brevet til Dem?"

"Hr. Overløjtnant kan stole paa, at Brevet omhyggeligt vil blive ekspederet. Vore Kurerer er absolut paalidelige." Jeg laasede Brevet ind i Pengeskabet. Men Overløjtnanten gik ikke endnu. Han vilde have nærmere Oplysninger om det danske Mindretal. Saa kom han tilbage til Stabsintendant Hempels Forflyttelse. "De er naturligvis (105) glad for, at De er kommet af med denne statsfjendtlige Person?"

"Det kan jeg ikke sige. Og for Resten er det min faste Overbevisning, at han var en større Patriot end mange, som kun bruger de store Ord."

"Maaske har De ikke Uret. Farvel. Og glem ikke Brevet! Det er vigtigt. Og det er Hemmelig Kommandosag. "Det er bedst, De ikke taler med nogen derom, ikke engang med denne Hr. Hvad hedder han dog, Deres nye Afdelingsleder?"

Inden jeg kunde svare, var han traadt ud i Mørket.

Brevet blev ekspederet næste Formiddag.

Det var strengt forbudt, at Kurertjenesten blev benyttet til Befordring af Privatpost eller af andre Afdelinger uden Lederens Viden. Jeg var saaledes forpligtet til at gøre Mel-
ding. Men - ud fra en ubestemt Følelse gjorde jeg det ikke.

Nogen Tid senere kom Overløjtnanten for anden Gang. Det var en Søndag Eftermiddag, og igen var jeg mutters ene i Kontoret.

"De er vistnok den eneste her paa dette Sted, der arbejder!" hilser han paa mig.

"Helt saa galt er det jo ikke. For Resten arbejder jeg ikke, jeg læser Aviser."

"Danske naturligvis? Hahaha! Jeg kan nok huske vor sidste Samtale. Men først det tjenstlige: Befaling til Dem! Dette Brev viderebefordres hurtigst muligt. Og Tak, fordi det gik saa godt med det første Brev!"

"Jamen, jeg har aldrig set noget Svar!"

"Det er heller ikke Deres Opgave!" Men Brevet blev der svaret paa. Jeg ser, man kan stole paa Dem. De har jo ogsaa Krigsfortjenestkorset. Af hvilken Grund fik De det?"

"Tja, det er vanskeligt at sige. Jeg er jo faglært Bankmand, og jeg kan naturligvis uden Anstrengelse gøre samme Arbejde her som tre faglærte Feldweblen." (106)

"Den er god!"

"Og desuden kan det jo lige saa godt være, at man faldt paa mig for at ærgre Stabsintendant Hempel. Han har ikke faaet det. Han har nu heller ikke foreslaaet mig. Han mente, han vilde ikke fornærme mig med Mørklægningsordenen." (Tysk Soldaterudtryk for Krigsfortjenestkorset).

Ja saa var der ikke mere at sige, end at det stadigvæk er bedst, jo, en Befaling, at ingen, heller ingen Officer - De sidder jo selv her paa en Officersplads og maa nu handle selvstændigt som en saadan - faar noget at vide om dette Brev."

Overløjtnanten blev mere og mere sympatisk. Han tilbød Cigaretter, inden han gik.

Det hele var naturligvis højst ejendommeligt. Nu havde jeg lige faaet Bogen: Veritas forhekser Byen. Københavner Kurere bragte mig efter mit Ønske en kendt dansk Melodisamling med; den kostede et bestemt Antal Cigaretter, og da den var blevet billigere, end vi først havde ventet, købte han denne Bog til. Deri omtaltes en Postdame der aabner Brevene over Vanddamp. Dette bragte mig paa den Ide at forsøge det samme.

Efter Tappenstregen, da alt var roligt i den store Bygning, gik jeg igen ned til mit Kontor. "Der er noget galt med min Kasse i Dag", siger jeg til den tjenestehavende Underofficer, "den stemmer ikke; jeg maa under alle omstændigheder finde Fejlen. Vær saa venlig at passe paa, at jeg ikke bliver forstyrret." Et Par Cigaretter veksler Ejermænd. "I Orden!"

Saa sætter jeg Vand over i den elektriske Vandkedel, henter Brevet ud af Pengeskabet og venter, indtil Vandet kommer i Kog. Eksperimentet lykkes, Konvolutten kan aabnes. Frem kommer en anden Konvolut med ny Adresse. Eksperimentet gentages, og nogle faa Minutter senere sidder jeg bøjet over det mest hemmelighedsfulde og spændende Dokument, jeg nogen Sinde har læst, og som bringer Hjertet til at banke vildt! I Brevet er der Tale om (107) forskellige Forholdsregler, som skal træffes, saa saare Hitler ikke er "Fører" mere! - --

Hvad skulde dog det betyde? Var "Føreren" syg? Og af hvilke Grunde blev Brevet ekspederet paa denne højst usædvanlige Maade? Her var noget, som skyede Lyset! Men hvad skulde jeg nu gøre? Var her noget galt, saa kom jeg selv i Fare ved at sende dette Brev videre. Altsaa var jeg alligevel nødt til at gøre Melding. Jeg tænker paa alle de mange af Gestapo jagede Mennesker, som i Aarenes Løb har fundet et - ak, alt for kortvarigt - Tilflugtssted i mit Hjem; og nu skulde jeg kanske selv medvirke ved en saadan Klapjagt? Nej - aldrig vilde jeg samarbejde med disse Menneskejægere! Brevet blev lukket igen; men jeg havde lavet en Kopi. Og saa huskede jeg et gammelt Stempel, jeg havde liggende i Skuffen: "NS. Führungsstab im O. K. W." Uha! Den havde en kort Overgang været denne Afdelings øverste Myndighed. Jeg fandt Stemplet frem, satte det paa Konvolutten, og laaste Brevet igen ind i Pengeskabet. I Morgen skal det tiltræde sin Rejse. Hvad mon Modtageren maa tænke sig, naar han paa Stemplet " ser, hvem der er Afsender?

Lidt efter lidt løfter Slørene sig. Ved de senere Besøg bliver vore Samtaler mere og mere fortrolige. Overløjtnanten behandler mig som sin Lige, uden at han dog nogen Sinde røber den sidste Hemmelighed. Mon han aner, at jeg er blevet en hemmelig Medsam-

mensvoren? Jeg aabner hver Gang Brevene om Natten og laver en Afskrift, som jeg gemmer meget omhyggeligt.

Engang bliver Situationen kritisk. Om Torsdagen er der altid Filmsforevisning i Kasinoet. Den tjenestgørende Underofficer hentede mig ud fra Forestillingen, idet han brøler: "Kurer til Gefreiter Schulz! Dette maatte jo vække Opsigt, thi det kunde jo ikke tænkes, at der kom en fremmed Kurer til mig. Ikke uden Vanskeligheder lykkedes det mig at finde en Forklaring, som lød troværdig.

Da jeg næste Gang fortalte denne Affære til (108) Overløjtnanten, kunde jeg allerede tillade mig at tilbyde ham et Glas Vodka. "Saa maa vi være forsigtigere endnu," mente han alvorligt og bankede mig paa Skulderen, Vi var nu aabenlyst allierede.

Saa kom hin sollyse Julidag 1944, da Radioen forkyndte Nyheden om det mislykkede Attentat mod Hitler. De følgende Dage og Uger gik jeg rundt i søvngængeragtig Tilstand af dybeste Nedslaaethed og Fortvivlelse. Overløjtnanten saa jeg aldrig mere. Blev han slugt af den store Bølge af Mordlyst og Hævntørst, som efter Attentatet rasede over hele Tyskland?

Nerverne var spændte til Bristepunktet. Vil vor hemmelige Brevcentral blive opdaget? Hvor mange Mennesker kender i det hele taget til den? I de første Øjeblikke tænkte jeg paa at tilintetgøre alle de Afskrifter, jeg havde lavet i Tidens Løb, skønt de jo engang i Fremtiden kunde blive vigtige Dokumenter; saa tog min Kone dem og gemte dem i sin Bankboks i "Deutsche Bank" i Berlin.

Min Medvirken ved deri største Indsats, den tyske Modstandsbevægelse nogen Sinde har gjort under Hitler-regimet, blev ikke opdaget. Jeg slap med Livet. Men Afskrifterne af alle de ekspederede Breve faldt sammen med andre Papirer og personlige Værdigenstande i de russiske Besættelsestroppers Hænder. Alle Forsøg paa at faa dem udleveret igen var forgæves; skønt Papirerne viste, at jeg var dansk og aktiv Anti-Nazist, blev alt "beslaglagt ..."

x.

En underfundig Amtsforstander.

I September 1917 blev jeg af Gabøl Tærskeselskab reklameret hjem fra Fronten i Champagne. Reklamationen strakte sig over seks Uger. Jeg skulde passe Motoren, en Bestilling, jeg havde varetaget lige siden 1908. Efter Orloven skulde jeg melde mig ved min Stambataillon i Posen.

Da de seks Uger var ved at være forbi, talte jeg med Formanden for Selskabet, for at faa ham til at indsende et (119) Andragende om en Forlængelse af Orloven. Han gik straks ind paa Tanken og skrev Ansøgningen. Denne skulde nu undertegnes og anbefales af Amtsforstanderen. Da Amtsforstanderen var min nærmeste Nabo, som jeg meget ofte havde udført Arbejde for, nærrede jeg det største Haab om, at Efterorloven nok skulde blive bevilget.

Tiden gik, men der kom ingen Besked, og jeg maatte altsaa af Sted. Jeg maatte dog først hen til Amtsforsstanderen for at afmelde mig. Han beklagede, at jeg skulde rejse og mente, at der muligvis havde været en lille Fejl i min Ansøgning. Dog tilføjede han, at han bestemt troede, at jeg nok enten i Hamborg eller i Berlin vilde faa telegrafisk Besked om, at Efterorloven var bevilget; saa skulde jeg bare vende om. Naa, den Tro havde jeg nu ikke. Jeg rejste. Der kom ingen telegrafisk Besked. Jeg kom til Posen. Jeg ventede stadig. Det blev Jul, og det blev Nytaar; men jeg hørte intet. - --

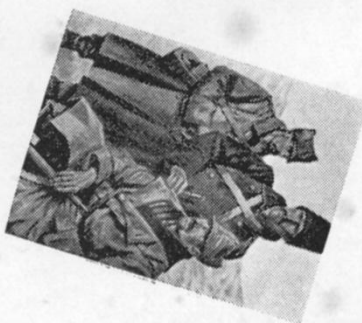
I Februar 1918 blev jeg kommanderet over i Stabebygningen, hvor jeg skulde tænde op i Kontorerne. Vi var tre ældre Fyre, der mødte hver Morgen Klokken seks; men da Kontorpersonalet først mødte Klokken ti, havde vi god Tid til at gaa omkring i Kontorerne og studere Akterne. Jeg var naturligvis paa Jagt efter min Ansøgning, men jeg kunde ikke finde den. Mine Kammerater, som vidste, hvad jeg var ude efter, hjalp til, og en Morgen kaldte en af dem paa mig og sagde: "Nu skal du se; her er dine Akter."

Vi læste spændt Ansøgningen. Der var ikke nogen Fejl i den; men der fandtes en vedlagt Skrivelse, og paa den stod der:

Das Dreschen ist beendet, der Due wird nicht mehr gebraucht.
Rohwedder,
Amtsvorsteher.

Her var altsaa den lille "Fejl," og med saadan en Tilføjelse faar man naturligvis ingen Orlov. Det var vel nok underfundigt gjort; naa, men vi havde jo ogsaa forskellig: Opfattelse af det nationale Spørgsmaal.

J e n s D u e, Gabøl.

Typet.

Hestene havde Fnatt og Bønderne Lus.

Kirkegaarden i Wervick.

Nogle Glimt fra mit Ophold i Frankrig.

(110) I Oktober 1915 blev vi forflyttet fra Omraadet ved Noycn, hvor vi havde ligget siden September 1914, og blev indsat ved Lens. Vi hørte til 9. Reserve-Armekorps og blev indkvarteret i en stor Landsby i Nærheden af den gamle Fæstning Douai. I de første Dage i November blevet Skansekommando sat i Arbejde ved Lens, men Staben og Haandværkerne blev tilbage. Vi var her fem Danskere: H. Nissen, Langetved, J. Nørsgaard, Simmersted, L. Lebek, Vojens, A. Jensen, Birkelev og jeg.

En Dag skulde vi køre Halm til Infanteriets Stilling. Vi skulde derved ind paa en Gaardsplads med fem Spand Heste, og det kneb det en Del med. Vi talte naturligvis Dansk sammen, og ved denne Lejlighed skældte vi ogsaa ud paa Dansk. Det hørte vor nye Vagtmester, som havde Opsyn med os. Han kom nu hen til os og spurgte, hvorfor vi talte Dansk sammen, om vi ikke vidste, at det var forbudt i den tyske Hær. "Nej," svarede vi, "i den tyske Hær er alle neutrale Sprog tilladt, baade i Skrift og i Tale." Han var en dum Fyr, og derfor lod han sig nøje med denne Forklaring, og saa gik han sin Vej.

Omkring Julen fik vi en ny Feldwebelløjtnant. Han var skrap som en gal Hund; men det hjalp paa ham, da han første Gang maatte med ud til Fronten med Materialer og Ammunition. Vi kørte med 20 Spand Heste og havde Ordre til at gaa til Fods ved Siden af Hestene; men vi foretrak dog at sidde paa Bukken. Da vi nærmede os Lens, opdagede vor nye Kommandør, at Træerne alle manglede Kronen, hvilket fik ham til at udbryde: "Det var dog nogle mærkelige Træer; her kan vi jo ikke engang finde Flyverdækning, naar de store Fugle smider deres Jern og Staal ned." – Saa havde han faaet nok af det. To Dage senere meldte han sig syg, jeg tænker, det var Hjemlængselsfeber, og borte var han.

– Saa let kunde vi jo desværre ikke slippe hjem.

M a r i u s R. B r a m s e n,
Bolderslev.

Maren de Penell

(111) Efter mange og trange Maaneders Krigstjeneste ved Fronten var jeg endelig saa heldig at opnaa den attraaede Lykke at komme hjem paa Orlov. Hvor var det rart at være sammen med de kære og se, hvorledes det stod til derhjemme. Min Hustru var haardt spændt for. Hun skulde ikke blot tage sig af vor lille Dreng, hun maatte ogsaa ene og alene tage sig af vor Forretning, foretage Indkøb og betjene Kunderne, og det gjorde hun forbavsende godt; men da jeg nu var hjemme for en stakket Stund, var det jo naturligt, at jeg gav hende en Haandsrækning og aflastede hende saa meget som muligt.

Saaledes var jeg en Dag beskæftiget med at udpakke en Sending Henkogningsglas, som var indpakket i gamle tyske Aviser, og jeg kom herved ud for en mærkelig Overraskelse, som fremkaldte Minder fra Ungdomstiden.

Under Udpakningen faldt mit Blik ved et Tilfælde paa en Dødsannonce i et gammelt, tysk Dagblad. Det var maaske det hjemlige, ikke tyske Navn, der først fangede min Opmærksomhed, omend ogsaa Navnet havde en fremmed Klang i den tyske Avis. Jeg blev ved en hurtig Tanke-association ført tilbage til en Tid, hvor Navnet dog var kendt, ja endda meget godt kendt. Jeg læste: Maren de Penell, geb. Hansen. Annoncen var undertegnet af en Søn, Kresten de Penell, Dr. med.

Navnet! – Navnet! Jeg maatte ransage Hukommelsen. Det maatte da være Maren Hansen, gift de Penell. Var det muligt, kunde det være "kønne Maren?"

Mine Tanker havde vistnok været saa stærkt koncentreret, at jeg havde talt højt, for jeg blev af min Kone vækket af mine Tanker, idet hun spurgte: "Hvem er det, du kalder 'kønne Maren?'"

(112) Som god Ægtemand vil man jo helst undgaa at komme i Miskredit hos sin egen Kone og ikke gribes i Sværmenei, selv om det kun er i Tankerne. For Husfredens Skyld maatte jeg saa frem med Historien om "kønne Maren.

Efter denne Dødsanmeldelse at dømme kunde det ikke være nogen anden end hende, vi kaldte for "kønne Maren som nu var død et Steds i et fjernt og fremmed Land. Mine Erindringer om hendes ungdomsaar gik mange Aar tilbage i Tiden. Ved vort første Møde var jeg yngste Lærling i Forretningen, og som saadan havde man jo mangehaande Pligter. Saa vidt jeg endnu kan mindes, var det en af de første Dage i Maj Maaned, Foraaret var undervejs og meget lovende. Stemningen og Forventningen om, hvad den nye Dag og det nye Foraar skulde bringe, var stor, baade hos Folk og Fæ.

Det var Lørdag og Torvedag. Den bragte altid en Del Folk til Byen fra de omliggende Sogne og forøgede naturligvis Travlheden for alle Hænder i Forretningen.

Foran Disken stod Kunderne og spurgte snart om det ene, snart noget andet. Det københavnske Publikum kom og gik. – Døren gik op igen, og ind traadte en rask Pige med blussende Kinder, iført en lyserød stribet Morgen-kjole med korte Pufærmer og et stort, skinende hvidt Forklæde. Samtalen i Butikken gik med det samme i Staa, og alle Blikke rettedes mod denne yndige Fremtoning som blev staaende ved Døren.

Man saa hvorledes hun rødmede, blev flov og genert ved denne pludselige Tavshed, som hun straks følte gjaldt hendes Person. Langsomt og tøvende gik hun hen imod Disken. Den ene saa paa den anden, men ingen kendte denne hulde, rødmede Skønhed. Skønt det var upassende for mig, der var den yngste bag Disken, at gøre sig bemærket, kunde jeg ikke modstaa Fristelsen. Jeg gik hende i Møde og spurgte om hendes Ønske. I Stilhed havde jeg en lille Anelse om, hvem hun kunde være. Nogle Kammerater havde fortalt om en Pige fra Landet, som var kommet til Præstegaarden som "Stütze der Hausfrau", (113) og jeg var nogenlunde overbevist om, at dette Fænomen maatte være Præstens "Stütze".

Jeg opfangede et Blik fra den smukke Dame, og hun henvendte sig til mig med et lidt køligt Smil og sagde: Æ skuld' si', om do vild kom hen te æ Præst med'n Spand Fisk", - hvorefter hun skyndsomst tog Flugten og forsvandt tid af Døren. Jeg saa spørgende paa min ældre Kollega, om jeg da ogsaa havde hørt rigtigt. Hvad var Meningen? – Fisk? – Vi havde jo ingen Fisk. Det, vi havde i Forretningen af Fisk, regnede man jo almindeligvis ikke som Fisk. Var det Klipfisk? Maaske havde det været Spegesild, den skønne

havde ment. Jeg maatte derefter effektuere Bestillingen og sendte vor Gaardskarl, Hans, hen til Præstegaarden med en Spand Spegesild.

Dette var mit første Møde med "kønne Maren", et Navn, hun senere beholdt i Folkemunde.

Maren var Datter af en Gaardmand i et Sogn lidt længere nordpaa i Tøvring. Faderen var Sogneraadsformand. Paa en Maade hørte han jo til den Klasse af Houoratiores, Byens ansete Folk, som ved officielle Lejligheder, Kejserens Fødselsdag og Sedanfesten, sammen med Familien hørte til de særligt indbudte Gæster.

Maren havde jo en Gang imellem været med – "Selskabet" blev meget indtaget af hendes Skønhed og frie og naturlige Munterhed, hvorved hun snart fik en Skare af unge Tilbedere, som omsværmede hende.

Men, - naar man er født og opvokset i Tøvring, og det paa en Gaard, som ligger lidt afsondret og oven i Købet i selskabelig Henseende kun kender de Former og den Omgangstone, der er almindelig blandt Vestkystens Bønder, er det naturligt, at Marens frie og naturlige Munterhed en Gang imellem nok kunde virke lidt stødende paa den stive og fornemme Tone indenfor den landsfremmede Kreds af Embedsmandsklassen.

Dertil kom nu ogsaa det fremmede Sprog. Vistnok lærte man ikke andet end Tysk i Skolen; men efter Konfirmationen blev der i Almindelighed ikke ret meget Brug (114) for det tillærte. Af denne Grund skulde Maren ogsaa ind til Byen for at tilegne sig de finere Omgangsfarmer og lære at tale rigtigt - Tysk.

"Fruen", - det vil sige Præstekanen, kunde i saadanne Tilfælde være meget nyttig, idet hun før ægteskabet havde været Lærerinde ved en højere Pigeskule, og for gode Ord og god Betaling modtog hun nu unge Piger til huslig Hjælp, men med Betegnelsen "Tjenestepige" eller i det mere moderne Sprog "Husassistent" camoufleret med Titlen "Stütze der Hausfrau". Her havde unge Piger Lejlighed til at lære lidt tysk Takt og Tone, og det mente man kunde være meget nyttigt og foreneligt for Fremtidshaabet, en tysk Embedsmand.

Var Gaardskarl, Hans, som jeg havde sendt til Præstegaarden med den omtalte Spand Spegesild, var et øjeblik efter kammet tilbage med baade Spand og Sild. Præstekanen havde været meget vred og havde ikke bedt Maren om at bestille nagle "beskidte Salzheringe".

Ved Præstens Mellemkomst og Marens Forklaring blev Sagen dag snart opklaret. Præsten havde bedt Maren om at gaa til Købmand Hansen & Petersen og sige, at "Hans Spandet von Fiskholm mochte zu dem Pastor kommen". – Dette med Spegesildene var en Fejltagelse, som kunde undskyldes ved Marens mangelfulde Kendskab til det tyske Sprogs Mysterier. Dertil kam dag ogsaa, at man kunde sige, at hun var blevet lidt nervøs i det Øjeblik, hun kom ind ad Døren og blev overgloet af en Skare fremmede Mennesker, errare humanum est, at fejle er menneskeligt, og derfor tilgiveligt.

Sommerens Clou var Sangforeningens Sommerfest og Skovtur med Bal. "Kønne Maren" blev Festens Dronning. Ja, en Sang af Sangforeningens Repertoire blev tillempet til Marens Ære, idet Navnet paa den Pige, Sangen handlede om, blev erstattet med Marens Navn.

Blandt Marens opvartende Kavalierer var især Apotekerens Medhjælper, "æ Proviser", som han kaldtes i Folkemunde.

(115) Han var naturligvis af "Rangklassen", indvandret sydfra; men han havde et fransk Navn: de Penell. Byens Apotek og Præstegaarden laa næsten vis-a-vis paa Hovedgaden,

og i Dagene efter den store Fest sendte Maren mange Hilsener og straalende Smil til Provisoren som stod og iagttog hende i Gadespejlet.

Præstegaardens Faktatum var en gammel Pige, som paa grund af et lidt omfangsrigt Karpus kaldtes "tykke Lene". Hun hørte paa en Maade med til Præstegaardens faste Inventar, idet den nuværende Præst var den tredie i Rækken, som tykke Lene havde tjent i samme Hus.

Lene var Køkkenpige, og, som man kaldte det den Gang: "Mädchen für alles". Hun passede den store Have og tag sig af Vask og Rengøring. Det "grove" var hendes Specialitet, og denne Grovhed var bleven hendes anden natur, kendetegnet i hendes Maade at udtrykke sig paa imod alle og enhver. Kun Præsten alene var Tabu.

De unge Piger i Huset brugte ofte tykke Lene som Skive for deres ungdommelige Munterhed, hvorved Lene ofte trods sin Rapmundethed dag kunde trække det korte Straa, og saa pønsede hun paa Hævn.

Dagen efter den skønne Sommerfest havde Lene iagttaget Marens lille Flirt med Genboen og mente, at nu var Timen kommet. Hun klagede over Smerter i Mellemgulvet. Hun og gamle Mennesker kalte det "Indve" - indvendige Smerter. Hun simulerede syg og bad Maren hente noget paa Apoteket. Dertil var Maren jo mere end villig. Hun vilde gerne gøre hende den Tjeneste, for derved blev der jo en god Lejlighed til at faa en Passiar med Kavaleren fra i Gaar, - Provisoren. - Hvad skulde hun forlange? - Jo, Lene vidste et godt Raad, hun skulde blot forlange for "to Grossen Penell-Olie". - Penell-Olie vidste hun, var et godt Middel mod, Indve".

Ja, havde det været en anden end Maren, der havde bedt Provisaren om "Penell-Olie", var det sikkert nok gaaet galt. - Han var vred, men da han saa, det var den tilbedte, maatte han ja beherske sin Vrede. Han spurgte lidt (116) efter, hvem der havde sendt Maren efter denne Medicin. - Jo, det var jo da tykke Lene, som havde "innen Ve", og denne Olie skulde nok hjælpe.

"Ei, - ei, die dicke Lene!" Jovist skulde hun faa den ønskede Medicin. Provisoren overrakte hende kort efter et mellemstort Glas, indeholdende en velsmagende Medicin, ja, den smagte næsten som en Slags Limonade.

Nu bad Provisoren Maren om at hilse Lene og ønske hende "god Bedring". God Bedring havde han tænkt sig som sat i Gaaseøjne.

Ja, Manden fik Ret, tykke Lene blev hjulpet. Hun havde altid været lidt af en Slikmund og elskede søde Sager, og Medicinglasset var tømt, inden en Time var omme.

Men Resten af Dagen maatte hun næsten tilbringe i Ensomhed i et lille diskret Rum med tre Hjerter i Døren. Der kom hun til Klarhed over Sagen og overvejede nu, hvorledes hun kunde hævne sig paa denne Slubbert til Apotekersvend.

Ved en passende Lejlighed gav Provisoren Maren Oplysninger om Sammensætningen af Lenes Medicin. Det var den første Hemmelighed, de havde sammen, men det blev ikke den sidste.

Til Jul blev Maren forlovet, og da et Aar atter var gaaet, var hun Fru Maren de Penell. Den gamle Apoteker flyttede sine Telpæle til hjemlige Egne, og under Sogneraadsformandens Hjælp blev Maren saa Apotekerfrue i Byen.

Jeg mindes endnu deres Hjemkomst fra Bryllupsrejsen til Mandens Hjemstavn, en By i Alsace Lorraine. Naboerne og Byens Honoratiores havde pyntet Hjemmet baade ude og inde med Flag, Grønt, Blomster og kulørte Papirlamper. og det unge Ægtepar fik et hjerteligt Velkommen i deres nye Hjem.

Naturligvis maatte det unge Par kvittere for Venligheden med en bedre Middag for den fremtidige Vennekreds.

Hele Flokken af Embedsmænd var mødt med (117) Amtsdommeren i Spidsen. Det var en lille, trivelig Mand fra Sachsen, rund Mave, rundt Hoved med et prægtigt Kejser-skæg, men ellers skaldet.

Maren bød ham og hans Frue hjerteligt Velkommen i hendes Hjem, men da hun saa hans glatte, Skaldepande, -udbrød hun leende: "Aber, Herr Amtsrichter, Sie haben ja auch nur wenig Haar in der Pfanne!" - - -

Rundt omkring pinefuld Tavshed, en undertrykt Fnisen fra et Sted i Hjørnet; men Maren forstod ikke sine Gæsters lidt forlegne Munterhed. Ved Bordet sad Husmoderen ved Siden af Præsten. Man serverede Flæsksteg og Isterpølse. Her var jo et omraade, hvor Maren var hjemme, og hvad Mad angik, behøvede hun ikke at sætte sit Lys under en Skæppe. Her var ingen Faldgruber, hvor man kunde sige Vittigheder paa hendes Bekostning, og man roste da ogsaa hendes dejlige Mad, hvorfor hun mente at have Raad til at prale lidt over for Præsten ved at gøre ham opmærksom paa, at Grisen havde hun faaet hjemmefra. Hun sagde: "Ja, lieber Herr Pastor, wir haben ja gestern ein Greis geschlachtet!" - En isnende Tavshed var Svaret, og man hørte en undertrykt Fnisen fra nogle ungdommelige Elementer ved deri nederste Ende af Bordet. Hun var i Hast klar over, at hun igen paa en eller anden Maade var kommet galt af Sted og raabte derfor til den tjenende Aand ude i Køkkenet: "Sille, hvor blyver do a' me' æ Duels!" - Men heller ikke dette Mellemspil kunde afsvække den forlegne Spænding i Selskabet, og først, da Amtsdommeren tog Ordet og udbragte en Skaal for det unge Ægtepar, kom den naturlige Munterhed til sin Ret.

Aaret efter fik Maren en Søn, som fik Navnet Kresten efter Bedstefaderen i Tøvring, og faa Aar efter afstod Apotekerens sit Privilegium til sin Provisor, en ung Mand fra Omegnen. De Penell rejste sydpaa med Maren og deres Dreng, og Aarene gik, mange Aar. Familien de Penell blev glemmt.

*

Efterskrift.

(118) Krigen var forbi, Jeg var atter kommet hjem. Den unge Provisor, der i sin Tid overtog Apoteket efter de Penell, var blevet valgt som Byens første danske Borgmester. I den Tid, i hvilken man forberedte Afstemningen, var jeg Medlem af Valgbestyrelsen. Vi modtog mange Tilmeldelser til Valglisten, blandt andet ogsaa fra en Mand nede i Sydtyskland, Dr. med. Kresten de Penell. - Ja, det kunde jo ikke være nogen anden end Marens Søn.

Dagen efter den store Dag havde jeg Lejlighed til at hilse paa Marens Søn. Jeg tror nok, at han rejste skuffet sydpaa. Han havde ikke haft nogen Glæde af at komme sine trængte Brødre i Nord til Hjælp.

Theodorus Mercator.

Anholdt paa Grund af Mistanke om Spionage.

I Krigsaaret 1915 blev der oprettet et Hestedepot i Spandau. Det var underlagt vor Forstærknings-Bataillon i Döberitz. Jeg blev beordret til at gøre Tjeneste ved det som Smed. Om Søndagen gik jeg sædvanlig rundt til de forskellige Garderegimenter for om muligt at finde Landsmænd. Det var ikke vanskeligt, for der var mange, der hed. Hansen, Jensen, Petersen osv. For mig var det den bedste Søndagsoplevelse at tale vort Modersmaal sammen med disse Landsmænd.

En Søndag. Eftermiddag var vi saaledes en lille Flok - fem til seks Kammerater -, der fandt ind i en mondæn Cafe i Breitstrasse i Spandau. Vi satte os ved et lille Bord, hvor vi fik en særdeles god Kop Kaffe og underholdt os paa den fornøjeligste Maade paa Dansk. Imidlertid kom ogsaa en ung Løjtnant derind. Han satte sig ved et Bord i Nærheden. Under vort hyggelige Samvær fandt (119) vi paa at sende et Brevkort hjem til vore kære; men en af mine tilfældige Kammerater, som ikke før havde hørt mit Navn, var herunder saa uheldig at stave mit Navn forkert. Han rev nu Brevkortet i Stykker og smed Stumperne ned under Bordet. Det saa en ældre Herre med Fuldsøg. Han sad ved et Bord i Nærheden af os og havde lagt Mærke til, hvad vi foretog os. Pludselig rejste han sig, gik ind i et tilstødende Værelse og gav Tegn til Løjtnanten om at følge med. Han talte i Hvisketone og har nok gjort Løjtnanten opmærksom paa, at vi talte et fremmed Sprog, og - at det var Engelsk. Han vilde nu opfordre Løjtnanten til at undersøge denne mystiske Sag nærmere og om fornødent anholde os.

Da vi havde drukket vor Kaffe og betalt, rejste vi os for at gaa. Vi opdagede da, at Tjeneren i en Fart snuppede Papirstumperne under Bordet for nærmere at undersøge Paaskriften og Teksten. Kortet var selvfølgelig skrevet paa Dansk, og da han naturligvis ikke kunde læse det, var Sagen oplagt. - Vi var Englændere og særligt mistænkelige under den udbredte Frygt for Spionage, og saa var vi oven i Købet alle i tyske Uniformer! - Løjtnanten var nu ogsaa hurtigt kommet paa Benene. Hans Kappe- og Sabel havde han anbragt oven paa vort Tøj. Jeg hjalp ham galant i Kappen og overrakte ham Sabelen. Han skulle jo have sit, før vi kunde faa vort. Løjtnanten gik nu straks ud gennem Døren, men ude paa Gaden ventede han og tog imod os, da vi kom. Man havde lagt saa nøje Mærke til os, at man endda havde set, hvem der havde revet Brevkortet i Stykker og smidt Stumperne under Bordet. Løjtnanten gik nemlig omgaaende hen til denne. Vi var naturligvis forbavsede og kunde ikke begribe, hvad der var paa Færde, og da min Kammerat havde lidt Besvær med at udtrykke sig paa det tyske Sprog, traadte jeg resolut til og spurgte Løjtnanten om, hvad der var i Vejen. Ja, saa kom jo hele Forklaringen. Den ældre Herre havde angivet os og sagt, at vi uden Tvivl var Spioner. - Jeg havde til enhver Tid et Orlovsbevis i Lommen og (120) kunde legitimere mig, men jeg tilføjede dog: "Hele denne Sag er jo fuldkommen latterlig. Vel taler og skriver vi et Sprog, der lyder fremmed for Dem, men det er Dansk, og det er vort Modersmaal, og jeg kan garantere for, at der blandt os ikke findes een eneste, der giver sig af med Spionage!"

Løjtnanten var selvfølgelig straks klar over Situationen, og at det hele var Vaas. Han fjernede sig, men den gamle Nar inde i Cafeen saa længe efter os. Han saa sur ud, for

han blev jo skuffet. Han troede bestemt, at hans Skarpsindighed havde afsløret et helt Komplot af Spioner, og nu viste det sig, at al hans Iver kun indbragte ham - en lang Næse. Desuden havde han gjort sig selv til Grin.

Jens Rudebeck, Ravsted.

Erindringer fra 1914-18.

Jeg havde ikke været Soldat før Verdenskrigen og fik derfor først min Indkaldelsesordre i Julen 1915; men da jeg havde søgt Arbejde ved et Firma, der byggede Luftskibshallen ved Tønder, blev min Indkaldelse udskudt, og jeg holdt mig hjemme til November 1916.

Vi var mange her fra Sønderjylland, der stillede i Flensborg. De fleste var unge Mænd, men jeg var dengang 40 Aar gammel. Den første Nat tilbragte vi i Flensborg, men den næste Dag gik Rejsen mod øst, til Garnisonsbyen Gnesen ved den russiske Grænse. Her blev jeg sammen med andre tildelt 2. Kompagni ved Infanteriregiment 49. Vi kom til at ligge i en Dragonkaserne, vel nok en tyve Minutters Gang fra Byen.

Om Livet paa Kasernen er der ikke noget særligt at fortælle, og dog oplevede vi adskilligt, baade godt og ondt. Forplejningen var jo ikke den allerbedste, men da de fleste fik Pakker sendt hjemmefra, det gjorde jeg ogsaa, klarede vi den. Tiden svandt hurtigt. Befalingsmændene skulde (121) nok holde os i Sving fra Morgen til Aften. I Februar kom en Del af os til Bromberg. Vi skulde deltage i et Haandgranatkursus. Efter nogle faa Dages Ophold i denne By kom der Ordre om straks at vende tilbage til Gnesen. - Saa vidste vi Besked. Vi havde vel alle en Anelse om, hvad der ventede os.

Ja, som ventet, blev vi indklædt, og saa gik Rejsen tværs igennem Tyskland, til Vestfronten. Rejsen gav os mange Oplevelser, og vi baade saa og hørte meget. I Essen holdt Toget et Stykke Tid, og straks blev vi bestormet af Børn og Kvinder, der tiggede om Brød. Vi ynkedes over Staklerne, og da vi var temmelig godt forsynet med Brød, gav vi dem alt det, vi kunde undvære. - - Efter fire Dages Rejse kom vi til Caudry, en By i Nordfrankrig, og herfra marcherede vi til Infanterie-Regiment 357's Opholdssted. Vi var nemlig blevet tildelt dette Regiment. Fire Mand kom til 9. Kompagni, sytten til 12. Kompagni. Vi var altsaa ikke saa faa Sønderjyder ved tredie Bataillon. Regimentet laa i Ro i fem Uger, og vi var sammen næsten hver Aften. Hvor var det dejligt at tale Modersmaalet i disse fremmede Omgivelser! Den største Glæde var det dog for os, naar vi hørte hjemmefra, og især naar der var Pakker til os.

Vi havde ingen Anelse om Krig endnu, men det fik vi sandelig, og det endda tidligt nok. Den 9. April 1917 om Aftenen rykkede vi ud i Stillingen. Det var mørkt, og vi gik i Gaasegang. Vi fik straks Ilddaaben. Granaterne haglede ned over os. Stillingen var elendig. Dækning var der ikke. Der var kun en lille Hule i Gravvæggen, tildækket med Zinkplader og Sandsække. Vi kunde ikke engang lægge os ned. To Mand kom straks paa Forpost. Vi fik at føle, hvad Krig er, og vi var ikke længe om at faa vor lille Spade frem og grave os ned. Det gav dog en lille Smule Dækning. Rundt omkring os eksplode-

rede Granaterne, Vandet sivede ned til os og fyldte vore Støvler. Det var drøje Timer for os, navnlig var Natten slem. Vi følte det, som fik den aldrig Ende.

(122) Den fjerde Dags Morgen gik Englænderne frem til Angreb. Jeg var netop paa Forpost, da de rykkede frem. De kom formelig i Gruppekolonner, og vi var alt for faa til at kunne standse dem. Der kom derfor ogsaa straks Ordre om, at vi skulde trække os tilbage. Det kan nok være, vi fik Støvlerne i Gang! Jeg kunde meget let være kommet i Fangenskab, for jeg var den sidste i vor Gruppe, der kom op af Graven. Fra de andre Grupper var der virkelig enkelte, der benyttede sig af Lejligheden og forsvandt i engelsk Fangenskab; men vi retirerede altsaa og sørgede for at komme i Dækning saa hurtigt som muligt. Vi laa længe og frøs, for det var hundekoldt, og vaade var vi ogsaa. Omsider blev der da lidt Ro, og vi dristede os hen til en sønderskudt Bondegård, men nu begyndte Artilleriet at skyde; saa var det nok bedst vi forsvandt igen. Hen under Aften sværmede vi ud og formerede Skyttekæde. Man fortalte, at vi ud paa Natten skulde tage den tabte Grav tilbage. Vi tænkte: "Herre Gud! Med de Par Mand?" Naa, Gud ske Lov slap vi for det, for ved Midnatstide blev vi afløst, blev trukket tilbage og kom i Kvarter i en stor Lade; men paa Grund af Kulden sov vi ikke meget den Nat. – Den næste Dag var jeg saa heldig at blive udtaget til et Hold, der skulde grave en Understand til Regimentsstaben. Det var dejligt, for her var der Ro, og vi havde gode Dage. Vi arbejdede fire Timer om Dagen og ligesaa længe om Natten, og da det var et Stykke bag Fronten, var det jo dejligt. Arbejdet varede fjorten Dage, hvorefter vi atter kom tilbage til Kompagniet. Regimentet skulde nu forflyttes til Arras. Det blev derfor trukket tilbage fra Fronten, men vi laa stadig i Alarmberedskab.

Vor nye Stilling ved Arras var næsten værre end den, vi kom fra. Ogsaa her var vi pisket til at grave Os ind i Skyttegravens Vægge, for der fandtes ingen Beskyttelsesrum. Baade Artilleriet og Flyverne beskød os, saa det var et Under, at vore Tab ikke blev større.

Da vi havde ligget ved Arras en Tid, blev vi indsat: (123) i Egnen ved Sommeffloden. Straks den første Nat blev jeg sammen med nogle andre udtaget til at hjælpe Pionererne ved Anlægget af Jernbaner og Veje. Vi havde det godt her, selvom vi af og til blev udsat for Flyverangreb. Der blev derfor ogsaa for det meste kun arbejdet om Natten.

Da vi atter kom tilbage til vort Kompagni, blev hele Regimentet forflyttet til Belgien. Vi kom til Brügge og gennemgik her straks en meget tiltrængt Aflusning. Brügge er en dejlig By. Vi blev her nogle Dage og fik rig Lejlighed til at bese Byen. Derefter gik det til Fods gennem hele Belgien. Vi kom til en lille By, More, hvor vi blev indkvarteret i nogle Barakker, og da vi blev her en Uges Tid, var der rig Lejlighed til at komme sammen med gamle Venner og Bekendte fra vor Hjemstavn.

Vor Kompagnifører var i det civile Liv Overlærer i Hamborg. Han var en ejegod Mand og kendte hver eneste Soldat i Kompagniet. Udenfor Tjenesten talte vi ofte sammen. Han var godt kendt med Forholdene herhjemme.

Dagene i More fik dog en Ende. En Morgen kom Underofficeren og vækkede mig. Jeg skulde sammen med fem andre Kammerater gøre mig færdig. Vi skulde til Ostende, hvor vi skulde gøre Tjeneste ved en Pionerpark. Turen dertil var meget anstrengende, for Vejret var stegende hedt; men vi naaede dog dertil, og her havde vi otte dejlige Dage. Vi tog Bad hver Dag. Da denne "Sommerferie" var forbi, kørte vi med et Grustog til Vestende, hvor vi skulde grave nye Løbegrave. De gamle var nemlig skudt i Grus. Nogle Huller i Klitterne var vort Kvarter, og her laa vi næsten uafsladeligt og dasede. Vi ar-

bejdede kun nogle faa Timer om Natten. Englænderne beskød os Døgnet igennem, og vore Løbegrave, der jo gik igennem Sandet, skred stadigvæk sammen. De skulde nu stives af med Forskallingsbrædder. Vi fik ikke lavet ret meget. Saadan set var vi ogsaa ligeglade, bare vi kunde bjærge os for Granaterne. Det kneb meget med at faa Levnedsmidler frem. Køkkenet saa vi sjældent noget til. (124) Drikkevand var næsten intetsteds at finde. Det skete ofte at vi selv tog af Sted for at Opspore Køkkenet, men vi kom ofte tilbage uden Mad. Vi haabede paa bedre Held næste Nat, men ofte lykkedes det heller ikke denne Gang at faa fat i noget at spise, og vi var ofte ved at fortvivle. Det eneste, der kunde trøste os og holde Modet nogenlunde oppe, var Posten, der kom ret regelmæssigt. Der var nemlig en modig Kammerat, der hver Dag trodsede Faren og tog ind til Ostende efter den.

Omsider fik vi Ordre til at trække os tilbage. Vi kom til en Badeby, Middelkirke, hvor vi fik Kvarter i et af Hotellerne. Det var nu ikke det sikreste Kvarter, for Flyverne havde ogsaa udset sig disse som Maal.

Jeg havde i den sidste Tid gaaet og spekuleret paa, om det mon ikke snart kunde være min Tur til at komme paa Orlov, og en Dag, da vor Feldwebel kom ud til os for at udbetale Lønninger, dristede jeg mig til at spørge ham om det. "Jo", sagde han, "der er endnu een, der skal af Sted, saa I kan køre med Køkkenet til Ostende og faa jeres Orlovspapirer i Orden der". Jeg var naturligvis glad. Den anden Kammerat, der skulde hjem, var Marius Heldt fra R:avsted. Han var lige kommet tilbage fra Stillingen" og vi kørte saa med Køkkenet tilbage, for Resten i øsen de Regn, men det generede os selvfølgelig ikke. Vi var glade for, at vi kunde gøre hinanden Selskab paa Rejsen hjem. Skriveren paa Kontoret i Ostende mente, at vi nok ikke kunde komme af Sted før den næste Dag, men medens han udfærdigede vore Papirer, gik vi op paa Banegaarden for at undersøge den Sag nærmere. Da kom en af disse hersens Soldater fra Frontpolitiet hen til os og spurgte, hvad vi foretog os her. Vi svarede naturligvis, at vi skulde paa Orlov og var ved at studere Køreplanen. Saa vilde han se vore Orlovspapirer, men dem havde vi jo ikke faaet udleveret endnu. "Ja", sagde han saa, "vil I saa være saa venlige at følge med, for jeg er nødsaget til at spærre jer ind". Vi maatte nødtvungent følge med, men heldigvis traf vi en Kammerat, som vi satte ind i Situationen, (125) og kort efter kom Skriveren og fik os befriet, hvorefter den nidkære Politisoldat maatte blive tilbage med en lang Næse. Endelig kom vi dog af Sted. Det var første Gang, jeg var hjemme paa Orlov. Jeg kom uventet, men hvor havde jeg det dejligt, og hvor nød jeg Friheden for en Tid. De fjorten Dage gik desværre alt for hurtigt, og saa var man atter ude i Elendigheden.

Martin Hansen,
Østerbymark pr. Daler ..

Mine erindringer fra 1914 - 18.

Jeg blev indkaldt i maj 1915, fik min uddannelse i Haderslev og tildeltes 2. rekrutdepot, som laa i borger kvarter i Gaaskærgade. Senere blev vi alle samlede i gymnasiets sal. De første timer kender sikkert alle. Det var modtagelse af uniform og hvad dertil hører. Ved denne udlevering havde vi en komisk oplevelse. Der var en lille, tyk hamburger, som havde hoved efter kroppen, d. v. s. et ualmindelig stort hoved. Underoffieeren i hans afdeling havde sit besvær med at faa en pikkelhue til ham. Omsider fik han dog en stor draget frem af bunken. Han satte den paa den tykkes hoved med den meget eftertrykkelige bemærkning: den passer. Om eftermiddagen. var der appel med det modtagne udstyr, og det var atter den tykke, der maatte holde for. Det var en løjtnant, der afholdt eftersynet, men sikke den karl kunne skælde ud, for pikkelhuen sad atter paa tre haar. "Hvad er det for en hjelm, den fyr har anskaffet sig? Op paa kammeret med ham, og kom ikke tilbage, før De har faaet en hjelm; der passer Dem!" Løjtnanten kaldte paa underofficeren, og paalagde ham at sørge for, at manden fik en anden hjelm.

Vi fik en streng uddannelse, og flere gange vankede der ekstra eksercits. Efter nogle geværøvelser hed det en aften: "I morgen skal vi skyde med skarpt, og den, der (126) skyder godt, kan faa lørdag-søndagsorlov". Dagen kom. Jeg var den sidste i gruppen til at skyde. Det første skud var 12. "Det var godt, min søn," sagde vor løjtnant. Det næste blev 11. Endnu var der udsigt til orlov. Saa lød det sidste skud. Det blev kun en tier; men som den mand saa kunne bruge munden. Orlov fik jeg ikke, jeg blev skældt ud for "slumpskytte", men jeg trøstede mig med, at jeg ikke var den eneste.

I august var vor uddannelse forbi, og saa gik rejsen til fronten, til Uno i Ungarn. Herfra gik turen videre til fods. Vi kunne høre kanonerne tordne. Der gik saaledes 14 dage. Snart var vi i frontens nærhed, snart længere borte. Vi var omsider i nærheden af Pinsk. Om aftenen blev vi tildelt kompagnierne, og om morgenen gik det saa ud i skyttelinien. Jeg var i sidste gruppe, og vi skulle blive liggende som kompagnireserve. Da solen var staaet op, fik vi vor ildaab. Russerne overdængede os med artilleriild og af og til med geværild. Vi laa i en lille hulvej med birketræer ved siden. Shrapnels kreperede lige foran eller ogsaa lige over os. Det gik godt et stykke tid, men pludselig fik jeg kanonfeber, og inden jeg vidste af det, gik det ud over mine bukser. Vor løjtnant laa ved siden af mig. Han trøstede mig med, at saadan var det gaaet mange andre. Dagen forløb ellers temmelig roligt. Om natten blev der sendt patruljer frem, og i morgentimen meddeltes, at russerne havde forladt stillingen. Vi blev saa purret ud, og forfølgelsen begyndte. Vi naaede en skov ved siden af en lille landsby. Her skulle vort kompagni danne en feltvagt. Patruljen var ude at søge efter russerne, og efter nogle timers forløb meddeltes, at der kom en stor styrke langs vejen mod skoven. Vi fik ordre til at grave os ned, og saa blev der udstillet vagtposter paa en sidevej. Omsider kom russerne, først en, saa to, saa fire, og saa resten i marchorden. De blev modtaget med alt, hvad der kunne skyde. Fjerde kompagni laa lidt længere tilbage i stilling, saa russerne kom ud for en voldsom krydsild og maatte trække sig tilbage, (127) bort fra skoven. Henimod aften fik vi ordre til at trække os tilbage, og det var ikke uden grund. Russerne var brudt igennem til højre og til venstre for os og havde dannet front bagved os. Vi gik hele natten, og hen paa morgenstunden naaede vi russernes stilling. Her gik det forholdsvis let, for russerne troede, det var deres egne, der kom. Graven blev rullet op, og vi tog mange fanger. Vejen

var nu fri, saa bagagen og alt kunne komme igennem. Vi var her naaet tilbage til Pripet-
sumpene og kom saa til Pinsk, hvor vi gik i ro. Ved en efterfølgende parade roste gene-
ralen os.

Efter en uges ophold i Pinsk kom vi til fronten syd for Pinsk. Her laa vi et halvt aar
uden at faa en eneste russer at se. Pripetsumpene var her 2-3 km brede. Her fik jeg en-
gang tre dages arrest. Jeg skulle bindes til hjulet ved gullasch-kanonen, naar der blev
uddelt mad. Jeg følte det nu ikke som nogen straf, for jeg havde det bedre end kamme-
raterne. De skulle nemlig grave skyttegrave og understande hele dagen igennem. Jeg
stod bundet en halv time om middagen og en halv time om aftenen. Resten af dagen gik
med at skrælle kartofler og gaa ærinder for køkken personalet. En eftermiddag kom
kompagniføreren. Jeg sad inde i stuen ved personalet og var i gang med kartoflerne til
næste dag. "Hvad laver De her? Skal De ikke staa bundet ved køkkenet?" Løjtnanten
sagde nu ikke mere til mig, og senere blev vi de bedste venner; det vil sige, at naar der
var noget ekstra, som skulle gøres, hed det straks: "Hvor er danskeren?"

Tiden gik, og det blev vinter. I graven stod der vand, og vi havde vaade fødder baade
dag og nat. Støvlerne frøs om benene og trykkede alle steder, hvor de skulle bøje sig.
Det endte med, at jeg fik ondt i venstre fodled, saa jeg ikke kunne gaa. Jeg meldte mig
til lægen, og han beordrede mig straks paa lazarettet. Jeg kom til Ivanovo og blev straks
opereret. Næste dag gik der en transport til Tyskland. Personalet fik ordre til, at jeg
skulle med for enhver pris. Jeg tænkte, om det virkelig var saa daarligt (128) stillet med
mig. Jeg blev belært om min tilstand, da en sygeplejer traadte hen til mig og sagde, at
naar jeg kom til Tyskland, skulle foden nok amputeres, da det var en ondartet betændel-
se. Toget, vi kom ind i, havde rene senge, men det hjalp ikke meget, for vi var alle luse-
de. Jeg kunne ikke bjerger mig for kløen i saaret og meldte det til lægen ved første visit.
Omgaaende blev foden og saaret undersøgt, og det viste sig, at lusene havde fundet saa-
ret. Forbindingen blev revet af, og ved at fjerne den gaze-tampon, der var i saaret, bri-
stede en stor blodaare, og blodet strømmede ud. Lægen fik travlt med at give ordrer til
at faa de nødvendige forbindelsessager frem. Man spurgte mig af og til, hvordan det gik
med saaret, for naar jeg mærkede kløen, skulle jeg sige det, for det kunne blive farligt at
tie med det. Resten af rejsen gik dog godt, og de kammerater, der ikke var haardt saaret,
fortalte oplevelser fra fronten. Naar det blev for broget med fortællingen, kostede det en
cigaret til alle seks i vognen. Vi kom en tidlig morgen til Langensalza i Thüringen. Ti-
den gik. Jeg blev igen rask og kom tilbage til forstærkningsbataillon. Efter et kort op-
hold der gik det atter til Rusland, og jeg kom til mit gamle kompagni.

Denne gang laa det i stilling ved Lagosin. Stillingskrigen var begyndt, og vi havde det
nu roligt og godt. Vi var fire danskere her fra egnen, og vi fulgtes ad, indtil vi i vinteren
1916-17 kom til Frankrig. Her blev vi skilt., Vi blev indsat i Flandern. Det var ogsaa en
ret rolig stilling, blev der sagt, men vi ville dog hellere være blevet i Rusland, selvom
det om vinteren var meget koldere. I Flandern laa vi nogle uger, saa gik det sydpaa til
Elsass-Lothringen. Her marcherede vi hver aften ud af byen, og om morgenen drog vi
ind i samme by igen. Vi skulle markere, at der fandtes mange tropper der. Efter en uges
tid rejste vi atter, og nu kom vi ned til Kloster-bjerget, nord for Kimmel. Vi laa ude i en
kile og fik ild fra to sider. En dag, da jeg stod paa vagt i graven, opdagede jeg, at der i
en bondegaard foran os var et svært (129) fransk batteri, som flankerede Kimmelbjer-
get. Jeg meldte, hvad jeg havde opdaget. Et kvarter senere kom en officer fra artilleriet,
og saa gik det løs mod bondegarden med den ene salve efter den anden. Ved første

fuldtræffer steg der en mægtig røgsøjle til vejrs. Det var ammunitionslageret, der sprang i luften. De fleste salver var fuldtræffere, og da skydningen var forbi, var der intet at se af gaarden.

Et par dage senere kom vi i reserve, og en aften fik vor gruppe ordre til at bære smaa miner frem til minekasterne. Vi havde hver en kasse paa nakken. Pludselig kom der en granat; den kreperede ikke mange meter fra os. Jeg blev saaret i ansigtet af en splint. Det mærkedes, som om jeg fik en ørefigen. Jeg spurgte kammeraten: "Hvorfor slaar du? Jeg dukkede mig dog." - "Ja, men menneske, du er jo saaret." Jeg tænkte, du snakker godt, men saa kom jeg til at se ned ad mig og opdagede, at blodet trillede ned ad min frakke. Jeg smed straks min minekasse og løb saa op til stillingen til minekasterne og meddelte, at de kunne hente min kasse nede i hvedemarken. Der var nu kommet en Løjtnant til, og han spurgte, hvad der var sket. Sanitetsunderofficeren, som var i færd med at forbinde mig, meldte, at jeg var blevet saaret i ansigtet. Det var umuligt at komme tilbage, for franskmændene beskød vor artilleristilling med gas hver nat. Hen paa morgenstunden kom jeg til kompagniet igen og meldte mig tilbage fra nattens arbejde. Jeg skulle straks pakke mine sager og tage dem med, naar jeg gik til lægen. Paa lazarettets sygestue fik jeg den første forbinding fjernet. Lægen kom hen og kikkede paa mig. Saa rakte han mig haanden, ønskede mig til lykke og sagde: "Et flottere 'studentsaar' har jeg endnu aldrig set!", og saa blev jeg atter forbundet. Jeg fik den hvide seddel med den røde streg hæftet paa trøjen, og saa gik rejsen til Belgien. I Drongen ved Gent blev vi indlagt paa lazarettet. Her havde vi gode dage. Jeg havde forstand paa fiskeri og kom derfor med paa et fiskekommando. En (130) gammel vestprøjer havde faaet et lille haandvod tilsendt, og vi skulle nu skaffe fisk til lazarettet. Fiskeriet foregik i Lysfloden, vi var altid paa vandet, hvis vi da ikke skulle til behandling. Tiden gik, og jeg havde holdt den gaaende i tre maaneder, men saa sagde lægen en dag, at nu gik den ikke længere, og saa gik det atter til fronten. Kompagniet var kommet ned til St. Quentin. Her skulle marts-offensiven just begynde. Der blev skaffet artilleri i stilling i massevis. En tidlig morgen marcherede vi tilbage, og ad en stor omvej kom vi om aftenen til samme stilling. Angrebet var imidlertid gaaet godt, fronten var trykket langt tilbage, og der blev lavet en stor kile. Vi blev indsat som reserver. Franskmændenes modoffensive var meget voldsom. Vi fik artilleri fra alle sider og maatte trække Os tilbage. I en stilling ved Geboucourt kom vi atter til at tage imod fjenden. Vi havde store tab, for fjenden gik lige ned i graven til os. Jeg blev sendt tilbage efter forstærkning, men jeg skulle igennem graven og hen til en slugt for at komme tilbage. Mens jeg løb ned igennem graven, skød man med maskingeværer efter mig, og jeg fik et skud i venstre laar. I en hulvej, som jeg skulle passere, mærkede jeg, at der var noget, der trykkede mig i den ene støvle. Jeg maatte have det fjernet. Derved opdagede jeg, at det var den kugle, som havde ramt mig i laaret. Nu var gode raad dyre, for det var jo ikke meningen, at jeg atter vilde frem i stillingen. Jeg afleverede dog ordren, og saa gik jeg hen til en saniteter for at blive forbundet. Løjtnanten fra fjerde kompagni spurgte, om, hvad der var sket. Jeg fortalte ham det og kunne saa gaa tilbage til feltlazarettet. Nu skulle jeg til at bluffe lidt. Jeg fik fat i en kraftig hasselstok, og saa haltedede jeg videre. Undervejs tilbage traf jeg en skolekammerat, J. Duus fra Egersund. Vi fulgtes ad, til vi naaede et feltkøkken. Der fik vi noget at spise. Saa vandrede vi igen og naaede om eftermiddagen samlestedet for saarede. Vi blev indkvarteret i en kirke, men inden aften blev kirken beskudt, og saa blev vi i store biler sendt til toget, og (131) turen gik helt til Spreewald, til lazarettet Lübben. Det var

en herlig egn, og tiden gik alt for hurtigt. Efter fire ugers ophold blev jeg sendt til stambataillonen. Vi mærkede her ikke meget til revolutionen og blev snart hjemsendt paa orlov indtil videre.

Efter nogle uger fik vi ordre til at møde paa Junkerhulvejkasernen i Flensborg. Her fik vi nyt tøj og lønning, og saa kunne vi rejse hjem.

Claus Jensen, Dybbøl.

Efterskrift.

Kære Kammerater!

Hermed slutter saa Aarbogen 1949. Aarbogsudvalget tvivler ikke om, at I med samme Spænding og Forventning som i tidligere Aar tog imod Aarbogen og gik i Lag med den, vel vidende, at den vilde bringe jer mangt et Glimt fra Krigens Dage. Nok er der gaaet mange Aar, siden dengang vi var med, men Krigsaarenes Oplevelser, baade de alvorlige og de muntre, taler stadig deres kendte Sprog til os, og de er stadig lige friske i vor Erindring. Maaske kan de i Hverdagens Travlhed træde lidt i Baggrunden, men vore Oplevelser er og bliver dog - uforglemmelige, som de er - det lønlige Kildespring, der i Dag og fremdeles samler de gamle Krigsdeltagere i et Fællesskab. – Med dette for øje haaber Aarbogsudvalget, at Aarbogen har bragt jer adskillige Timers kær Adspredelse.

Med kammeratlig Hilsen.

Aarbogsudvalget.

Ære være deres Minde.

*Følgende Kammerater, tilhørende vor Forening,
er afgaaet ved Døden:*

Aabenraa amt

Aabenraa afdeling:

Aabenraa Afdeling:

Laurids Lund, Aabenraa	22. 4. 48
H. Matzen, Aabenraa	29. 4. 48
Johan Skov, Aabenraa	22. 6. 48
P. Bill, Aabenraa	23. 10. 48
Jørgen Hansen, Aabenraa	21. 11. 48
Peder Dall, Aabenraa	7. 6. 49
Peter Michelsen. Aabenraa	21. 6. 49

Bjolderup-Hjorkær Afdeling:

Lorenz Jessen, Tcdsbøl	24. 1. 45
Jacob R. Jacobsen, Hjorkær	21. 4. 46
Thomas Jensen, Smedager	23. 4. 46
Peter N. Petersen, Bolderslev	26. 4. 46
Mathias Knudsen, Hjolderup	27. 9. 46
Jørgen Brodersen, Søderup	28. 1. 47
Johannes Clausen, Raved	7. 7. 49

Graasten Afdeling:

As. Brodersen, Graasten	26. 7. 48
Johs. Jacobsen, Graasten .	19. 8. 48
Jørg. D. Mathiesen, Alnor	17. 2. 49

Helbel Afdeling:

P. J. Thomsen, Kelstrupskov	22. 5. 49
-----------------------------	-----------

Kliplev Afdeling:

Jakob H. Petersen, Kliplev	17. 5. 49
----------------------------	-----------

Løjt kirkeby Afdeling:

Hans Johannsen, Bodurn	24. 8. 48
Jørgen Jepsen, Løjt	28. 5. 49
Jes Asmussen, Løjt	6. 6. 49

Rise Afdeling:

Chr. Bojsen, Røde Kro	29. 10. 48
Svenne Holm, Røde Kro	13. 1. 49

Varnæs Afdeling:

P. Mortensen, Bovrup	18. 11. 48
Chr. Look, Ny Skovbøl	13. 2. 49
Niels Gammelgaard, Varnæs	29. 3. 49

Haderslev Amt:

Agerskov Afdeling:		9. 8. 48
	Hans Chr. Hansen, Agerskov	
Aller Afdeling:		
	Hans Rasmussen, Stubbom	9. 5. 49
Bevtoft Afdeling:		
	Math. Møller, Strandelhjørn	8. 8. 48
	P. Vodder, Bevtoft	2. 10. 48
	Jørgen Jørgensen, Strandelhjørn	27. 1. 49
	M. Callø, Bevtoft	14.3. 49
	M. Ahlers, Bevtoft	26. 6. 49
Haderslev Afdeling:		
	L. Henningsen, Haderslev	49
	Laurits Kruse, Haderslev	2. 1. 49
	Hans Iversen, Haderslev	14. 2. 49
	Waldemar Winkel, Haderslev	7. 5. 49
	Søren N. Sørensen, Haderslev	7. 7. 49
	Jørgen Møller, Haderslev	8. 7. 49
	Klaus Hansen, Haderslev	26. 8. 49
Hjerting Afdeling:		
	C. O. Christiansen, Hjerting	16. 6. 49
Hoptrup Afdeling:		
	Carl Gram, Marstrup	19. 11. 48
.Jels Afdeling:		
	Jens Th. Lund, Stenderup	9. 7. 48
	Mathias Rosenblad. Jels	14. 2. 49
Lintrup Afdeling:		
	Chr. A. Ros, Føvling	4. 12. 48
Nustrup Afdeling:		
	Mads Nielsen Schmidt, Lundsæk	9. 8. 48
	Jens Lauridsen Hybschmann, Nustrup	28. 10. 48
Skodborg-Skrave Afdeling:		
	Niels Schmidt, Københoved	10. 7. 48
	Thomas Clausen, Skodborg	26. 7. 48
	Iver Hansen, Københoved	9. 2. 49
	Chr. Mathiesen, Skodborg	13. 2. 49
	Jens Petersen, Vamdrup	21. 2. 49
Sommersted Afdeling:		
	Peter Nielsen, Refsøø	18. 1. 48
	Nis Hansen, Sommersted	5. 11. 48
Stepping Afdeling:		
	M. Malleskov. Højrup	12. 8. 48
	S. Skovrup, Højrup	10. 4. 49
	J. Svendsen. Overskov	15. 4. 49
	A. Jessen, Bjerndrup	14. 6. 49

Tirslund Afdeling:	Christian Jensen, AabøI	7. 6. 49
Toftlund Afdeling:	Hans Petersen Callesen, Toftlund	19. 4. 49
Tyrstrup-Christiansfeld Afdeling:	Laurids Christesen, Christiansfeld	28. 6. 49
Vedsted Afdeling:	Peter Lund, Vedsted	9. 1. 49
Vojens Afdeling:	F. Lindholdt. Vojens	11. 7. 48
	L. Lebeck, Vojens	16. 12. 48
Vonsbæk Afdeling:	Svend R. Hougaard, Nr. Vilstrup (Vejle)	5. 5. 49
Øsby Afdeling:	Peter Nielsen, Aarø	3. 11. 48
	Martin Bondesen. Hajstrup	18. 2. 49
	Anton Nissen, Hajstrup	16. 4. 49
	Jakob Rudbek, øsby	9. 5. 49
	Ingvar dt Hansen, Aarøsund	31. 5. 49
	Jeppe Sørnsen, Aarø	20. 6. 49
Sønderhorg Amt:		
Asserballe Afdeling:	Chr. Hygebjerg, Kettingskov	11. 1. 49
	Jørgen Thomsen, Asserballeskov	27. 1. 49
	Andr. Gregersen, Asserballe	15. 3. 49
	Simon Lausen, Kettingskov	17. 4. 49
Broager Afdeling:	J. Andersen, Smøl	10. 8. 48
	P. Møller, Egersund	19. 11. 48
	J. Jørgensen, Iller	14. 12. 48
	C. Ekkert, Skodsbøl	6. 3. 49
	J. Sandbek, Broager .	1. 6. 49
Egen Afdeling:	Frd. Frederiksen, Guderup	2. 4. 49
	H. C. Wolff, Elstrup	9. 4. 49
Hørup Afdeling:	Jørgen Iversen, Mjang	11. 9. 48
Ketting - Augustenborg Afdeling:	Hans Høj, Augustenborg	22. 11. 48
	Mads Elley, Augustenborg	14. 2. 49
	Lorenz Lorenzen, Ketting	6. 6. 49
Notmark Afdeling:	Hans Mathiesen, Almsted	10. 3. 49
	Jes Peter Moldt, Notmarkskov	31. 5. 49

Nybøl Afdeling:	Jens Christensen, Nybøl	29. 7. 48
	Jørgen Kok, Nybøl	1. 8. 48
Oksbøl Afdeling:	Chresten Andresen, Brobailemark	24. 6. 49
	N. Grfine, Mels	49
Svenstrup-Als Afdeling:	Chr. Madsen, Bærensmølle	30. 5. 49
Sønderborg Afdeling:	Hans Hansen, Sønderborg	11. 9. 48
	Hans Termannsen, Vellerup.	21. 10. 48
	Nicolaj Asmussen, Sønderborg	15. 11. 48
	Jens Jørgensen, Ragebøl	24. 11. 48
	P. J. Lydicksen, Ulkebel	17. 12. 48
	Lorenz Nielsen, Sønderborg	12. 1. 49
	Carl Chr. Petersen, Sønderborg t	28. 3. 49
	Anders Lauritzen, Sønderborg	18. 5. 49
	Lorenz Lauritzen, Sønderborg	20. 5. 49
	Hans Jensen, Sønderborg	21. 5. 49
	Nicolaj Albrecht, Sønderborg	12. 6. 49
	Poul Aug. Poulsen, Sønderborg	28. 6. 49
	Andreas Larsen, Sønderborg .	11. 7. 49
Tandslet Afdeling:	Jørgen Elholm, Store Elholm	14. 10. 48
	Jens Jørgensen, Tandsgaard	16. 10. 48
	Chr. Duus, Mommark	1. 12. 48
	Nikolaj Jespersen, Over Tandslet	25. 12. 48
	Hans Frederiksen, Neder Tandslet	24. 6. 49
Ullerup Afdeling:	Andreas Lorenzen, Blans	48
	Christian Petersen, Blans	48
	Jens Struck, Blans	48
Tønder Amt:		
Emmerlev Afdeling:	Nikolaj Hansen, Sdr. Sejerslev	17. 10. 48
	Joh. Lagoni, Sdr. Sejerslev	24. 12. 48
	Martin Nie1sen, Kjærgaard	11. 1. 49
Hostrup Afdeling:	Hans Jepsen, Soldarup	18. 12. 48
Møgeltønder Afdeling:	Peter Jessen, Bønderby	5. 11. 48
	Martin Hansen, Toghalemark	2. 6. 49

Skærbæk Afdeling:

Th. Thomsen, Skærbæk	2. 8. 48
H. J. Mathiesen, Skærbæk	16. 10. 48
J. Sandberg, øster Gasse	30. 4. 49

Tinglev Afdeling:

Chr. Peter Lorenzen, Bajstrup	25. 10. 48
Broder Termansen, Terkelsbøl	3. 4. 49

Tønder Afdeling:

Mathias Holm, Tønder	17. 7. 48
Christian Borst, Tønder	3. 9. 48
Jens Munck, Tønder	15. 2. 49
Jes Jacobsen, Tønder	15. 6. 49

Øster Højst Afdeling:

Anders Andersen, Adelvad	8. 1. 49
Conrad Conradsen, øster Højst	15. 5. 49

